

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Μάρτης - Απρίλης 2022 No 151 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Στην ίδια μας τη χώρα είναι ο εχθρός

• Ουκρανία, Ο πόλεμος των ιμπεριαλιστών

- Ο Ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός μετά την ακύρωση του EastMed
- 19 Μάρτη, Ολομέτωπη αντίσταση στη ρατσιστική εκστρατεία
- Μποσεβίκοι και Ισλάμ • Πάλη ενάντια στην τρανσφοβία • Μόνικα Βίτι

Μάρτης-Απρίλης 2022

2

**«Στην ίδια μας τη χώρα
είναι ο εχθρός»**

Μαρία Στύλλου

9

**Ουκρανία -
Ο πόλεμος των ιμπεριαλιστών**

Σωτήρης Κοντογιάννης

17

**Ο Ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός
μετά την ακύρωση του EastMed**

Πάνος Γκαργκάνας

23

**19 Μάρτη - Ολομέτωπη αντίσταση
στη ρατσιστική εκστρατεία**

Γιώργος Πίττας

29

Μπολσεβίκοι και Ισλάμ

Γιώργος Ράγκος

35

Πάλη ενάντια στην τρανσφοβία

Αφροδίτη Φράγκου

40

**Η Μόνικα Βίτι
και ο ιταλικός κινηματογράφος**

Πάνος Κατσαχνιάς

45

Βιβλιοκριτική

Mark Mazower

Η Ελληνική Επανάσταση

Λέανδρος Μπόλαρης

Συλλογικό

**50 χρόνια αγώνες για την Επανάσταση
και τον Σοσιαλισμό**

Λίλιαν Μπουρίτη

Christoph Schmink-Gustavus

**Η νοσταλγία του Βαλέριαν Βρούμπελ.
Ένα παιδί στο ναζιστικό δικαστήριο 1941-42**

Μπάμπης Κουρουνδής

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου

Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης

Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14,

Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό "Σοσιαλισμός από τα Κάτω", Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176

Για επικοινωνία: socialismosapotakato@gmail.com - www.socialismfrombelow.gr

«Στην ίδια μας τη χώρα είναι ο εχθρός»

Το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία έχει σκάσει σαν μια τεράστια βόμβα πάνω στις εξελίξεις παγκόσμια -και στην Ελλάδα. Παράλληλα με την αιματοχυσία στους δρόμους των ουκρανικών πόλεων, το κόστος του πολέμου για την εργατική τάξη απλώνεται παντού. Σίγουρα αυτό έχει να κάνει με την τεράστια κλιμάκωση των εξοπλισμών, με πιο χτυπητό παράδειγμα την απόφαση της γερμανικής κυβέρνησης να διαθέσει 100 δισεκατομμύρια ευρώ για «αναβάθμιση της Bundeswehr». Ξαφνικά, η χώρα-ατμομηχανή της λιτό-

Με την εμπλοκή της στον πόλεμο στην Ουκρανία, η κυβέρνηση της ΝΔ χειροτερεύει την κρίση και τις αντεργατικές επιθέσεις. Η Μαρία Στύλλου θυμίζει την παράδοση εργατικής αντίστασης σε συνθήκες πολέμου που ξαναζωντανεύει στους δρόμους.

τητας σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, η χώρα-οδηγός των Μνημονίων και των πρωτογενών πλεονασμάτων, δίνει πάνω από το μισό ελληνικό ΑΕΠ για εξοπλισμούς!

Αλλά το σοκ δεν περιορίζεται εκεί. Οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας που ανακοινώνουν οι κυβερνήσεις του ΝΑΤΟ καταβαραθρώνουν τα σενάρια οικονομι-

κής ανάκαμψης που ήδη είχαν αρχίσει να λαχανιάζουν. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι ρυθμοί οικονομικής ανόδου μετά τη βουτιά στα χρόνια της πανδημίας βρισκόνταν υπό αναθεώρηση. Με το ξέσπασμα του πολέμου το κλάδεμα παίρνει τεράστιες διαστάσεις.

Για την ελληνική οικονομία, οι τελευταίες εκτιμήσεις μιλάνε για πτώση του

ρυθμού ανάκαμψης από 4,5% σε 2,5%. Για την πιο υπερχρεωμένη οικονομία της ΕΕ, αυτό βάζει τρομερές πιέσεις τις οποίες η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας μεταφέρει στις πλάτες των εργαζόμενων.

Σύμφωνα με την Καθημερινή «η αναταραχή έχει εκτοξεύσει τα κόστη δανεισμού. Τα ελληνικά spreads [η διαφορά ανάμεσα στα επιτόκια δανεισμού της Ελλάδας και της Γερμανίας] κινούνται σταθερά πάνω από τις 230 μονάδες βάσης, στα υψηλότερα επίπεδα από τον Ιούνιο του 2019».¹ Για τους υπουργούς του Μητσοτάκη αυτό μεταφράζεται σε ακόμα μεγαλύτερες περικοπές των κοινωνικών δαπανών και πιο γρήγορο ξεπούλημα δημόσιων φιλέτων.

Οι δαπάνες για τη δημόσια Υγεία βρίσκονταν ήδη στο στόχαστρο του Πλεύρη με απολύσεις συμβασιούχων και ανεμβολίαστων εργαζόμενων που είναι σε αναστολή. Τώρα, οι «παράπλευρες απώλειες» του πολέμου απειλούν όλους τους εργαζόμενους στα Νοσοκομεία, στους Δήμους, στα Σχολεία. Το άγριο κυνήγι για έσοδα του δημοσίου σημαίνει ότι ο Χατζηδάκης τρέχει να διευκολύνει το πούλημα της ΛΑΡΚΟ ακόμα και ξεσπιτώνοντας τους εργαζόμενους από τις κατοικίες που μένουν εδώ και δεκαετίες. Όσο για τους εργαζόμενους στον Τουρισμό-Επισιτισμό, η ΝΑΤΟϊκή εκστρατεία τους μετατρέπει σε «κρέας για τα κανόνια» του οικονομικού πολέμου των κυρώσεων.

Κανένα κομμάτι της εργατικής τάξης δεν βρίσκεται έξω από το στόχαστρο. Η ακρίβεια είχε αρχίσει ήδη να ροκανίζει τα μεροκάματα καθώς η οικονομική ανάκαμψη μετά τα λοκντάουν σήμαινε έκρηξη κερδοσκοπίας. Με τον πόλεμο ο πληθωρισμός επιταχύνεται με ιλιγγιώδη άνοδο στις τιμές της ενέργειας και όχι μόνο. Ακόμα και οι κυβερνητικές εκτιμήσεις βλέπουν άλμα του πληθωρισμού.

Η εμπλοκή της Ελλάδας

Και όλα αυτά χωρίς να υπολογίζουν τις συνέπειες από ακόμα μεγαλύτερη

ελληνική εμπλοκή. Ο Μητσοτάκης έστειλε πολεμικό υλικό και κραυγάζει υπέρ της τοποθέτησης «στη σωστή πλευρά της ιστορίας» εννοώντας το ΝΑΤΟ και το δόγμα «ανήκομεν εις την Δύσιν». Τρελή πολεμοκαπηλεία την ώρα που η απόσταση ανάμεσα στον «Ψυχρό» και τον θερμό πόλεμο αποδεικνύεται μόλις δυο σπιθαμές.

Άλλωστε, η κυβέρνηση έχει καταρρίψει κάθε ρεκόρ θανάτων με τη διαχείριση της πανδημίας. Μπαίνοντας στον Μάρτη του 2022 οι θάνατοι από την αρχή της πανδημίας πλησιάζουν τις 30.000 και οι πιο πολλοί συγκεντρώθηκαν στην περίοδο από το φθινόπωρο του 2021 μέχρι σήμερα. Κάθε φορά που η κυβερνητική προπαγάνδα έλεγε ότι «οι επόμενες δυο βδομάδες είναι κρίσιμες για το τελευταίο μίλι», ακολουθούσαν νέα δεκαπενθήμερα που έσπαγαν κάθε προηγούμενο φράγμα. Οι περικοπές στην Υγεία ενώ κλιμακώνεται η πολεμική απειλή, είναι συνταγή για νέους γύρους σε αυτόν τον μακάβριο φαύλο κύκλο.

Σε αυτό το σκληρό τοπίο έρχεται να προστεθεί η στροφή προς την επιδείνωση της κλιματικής αλλαγής με το ναυάγιο των διακηρύξεων για «πράσινη ανάπτυξη» και την απροκάλυπτη επιστροφή στη χρήση ορυκτών καυσίμων. Το περασμένο καλοκαίρι είχαμε ρεκόρ των καμένων δασικών εκτάσεων μέσα σε παρατεταμένο καύσωνα, το χειμώνα που μόλις πέρασε είχαμε τη χιονοθύελλα «Ελπίδα» που μπλόκαρε ακόμα και το κέντρο της Αθήνας. Η κυβέρνηση προσαπαθούσε να κουκουλώσει τις ευθύνες της μιλώντας για τα «πράσινα» επενδυτικά σχέδια που θα αλλάξουν την κατάσταση. Τώρα, με το ξέσπασμα του πολέμου ο αγώνας δρόμου για περισσότερο πετρέλαιο και «φυσικό» αέριο γίνεται απροκάλυπτος. Ξαφνικά, οι υπουργοί που προσπαθούσαν να παραμυθιάσουν τους πυρόπληκτους με πλάνα επενδύσεων για ανεμογεννήτριες, παριστάνουν ότι θα καταπολεμήσουν την ακρίβεια συμμετέχοντας στον πόλεμο για τους αγωγούς αερίου!

Αυτή η κοροϊδία ξετυλίγεται και σε διεθνές επίπεδο. Οι κυβερνήσεις ΗΠΑ και ΕΕ κατηγορούν τον Πούτιν ότι εκβιάζει την Ευρώπη παίζοντας παιχνίδια με την παροχή φυσικού αερίου και βάζουν μπροστά να εξασφαλίσουν «ενεργειακή αυτάρκεια» της Δύσης κλιμακώνοντας τις επενδύσεις για ορυκτά καύσιμα μέσα στην Αμερική και όπου αλλού φτάνει το χέρι τους. Αυτό το «όπου αλλού» έχει πίσω του μια απέραντη ιστορία ιμπεριαλιστικών πολεμικών επεμβάσεων που πάντα είχαν και έχουν ελληνική εμπλοκή.

Οι δεσμοί του ελληνικού καπιταλισμού με το ιμπεριαλιστικό στρατόπεδο της Βρετανίας, της Γαλλίας και των ΗΠΑ έχουν μακρόχρονη ιστορία. Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, η Μικρασιατική εκστρατεία που φέτος κλείνουν εκατό χρόνια από το καταστροφικό τέλος της, είναι οι αφητηρίες αυτών των δεσμών που έφεραν πολεμικές εμπλοκές ξανά και ξανά μέχρι σήμερα.

Η κυβέρνηση του πατέρα Μητσοτάκη έστειλε τη φρεγάτα Λήμνος να συμμετέχει στον πόλεμο του πατέρα Μπους στον Περσικό Κόλπο το 1991. Οι κυβερνήσεις του Σημίτη έδωσαν τις ΝΑΤΟϊκές διευκολύνσεις για την επέμβαση στη Γιουγκοσλαβία το 1999, την κατοχή του Αφγανιστάν το 2001, την εισβολή στο Ιράκ το 2003. Η άρχουσα τάξη του ελληνικού καπιταλισμού είναι χωμένη ως τον λαιμό σε αυτά τα εγκλήματα. Η κυβέρνηση του Κυριάκου Μητσοτάκη συνεχίζει αυτή την παράδοση μετατρέποντας και την Αλεξανδρούπολη σε πολεμική βάση όπως τη Σούδα και κλιμακώνοντας το πρόγραμμα των εξοπλισμών με τα Ραφάλ και τις φρεγάτες.

Αντίσταση στον πόλεμο

Αλλά και η αντίσταση σε αυτές τις πολεμικές εξορμήσεις έχει τη δική της παράδοση. Το 1991 φοιτητικές καταλήψεις και εργατικές απεργίες ενώνονταν στα αντιπολεμικά συλλαλητήρια με τις μονάδες των ναυτών της φρεγάτας Λήμνος για να απαιτήσουν την απεμπλοκή. Το 1999, οι απεργοί σιδηροδρομικοί στη Θεσσαλονίκη σταματούσαν

τα τρένα που κουβαλούσαν ΝΑΤΟϊκά τανκς από το λιμάνι προς τη Σερβία. Το 2001, 2002, 2003, το αντιπολεμικό κίνημα στην Ελλάδα πρωτοστατούσε στη σύνδεση των Κοινωνικών Φόρουμ που είχαν ξεκινήσει από τη Γένοβα με την αντίσταση στον «Πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» του Μπους τζούνιορ.

Το φθινόπωρο του 2002 στη Φλωρεντία, η παρουσία μας στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ μας έδινε τη δυνατότητα να τονίσουμε:

«Έχουμε διανύσει μεγάλο δρόμο. Τα τελευταία δέκα χρόνια μας έχουν δώσει πολλές εμπειρίες. Στη αρχή της δεκαετίας ήταν ο πρώτος πόλεμος κατά του Ιράκ. Μετά, οι βομβαρδισμοί της Γιουγκοσλαβίας, ενάντια στους οποίους υπήρχε ένα τεράστιο κίνημα στην Ελλάδα. Πέρσι ήταν το Αφγανιστάν. Και τώρα, για πρώτη φορά πριν ξεκινήσει ένας πόλεμος, αυτός στο Ιράκ, έχουν ξεσπάσει τόσες αντιδράσεις. Είμαστε όλοι μαζί, τα συνδικάτα έχουν πάρει αποφάσεις ενάντια στον πόλεμο, σε πολλές πόλεις έγιναν διαδηλώσεις. Η περιοχή της Ελλάδας έχει πολύ μεγάλη σημασία για τον πόλεμο του Μπους. Θα χρησιμοποιήσουν τις νατοϊκές βάσεις που υπάρχουν στην Κρήτη, στην Τουρκία, στην Κύπρο για να βομβαρδίσουν. "Κλείστε το ΝΑΤΟ, ανοίξτε τα σύνορα" είναι το σύνθημα που φω-

νάζουμε στην Ελλάδα. Είμαστε μόνο στην αρχή, γιατί ο ιμπεριαλισμός δεν είναι ένα 'τύχημα'. (...) Μετά την κατάρρευση της σοβιετικής αυτοκρατορίας, το ΝΑΤΟ κινείται προς την Ανατολή και κάθε κίνηση προς την Ανατολή, κάθε μάχη για την κυριαρχία και τα πετρέλαια σήμανε πόλεμο. Γι' αυτό πρέπει να είμαστε ξεκάθαροι ότι πολεμάμε τον ιμπεριαλισμό, όχι μόνο έναν πόλεμο. Αλλά ξεκινάμε να παλεύουμε τον ιμπεριαλισμό ξεκινώντας από τη μάχη για να σταματήσουμε τον πόλεμο στο Ιράκ».²

Πιο πριν, το ΣΕΚ και το SWP στη Βρετανία μαζί με την αδελφή οργάνωση στη Γερμανία είχαν εκδώσει κοινή διακήρυξη ενάντια στον πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία.³

Αυτή την παράδοση συνεχίζει η Διακήρυξη της Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης που απαιτεί «Διαλύστε το ΝΑΤΟ-όχι την Ουκρανία».⁴

Η πάλη για να σταματήσουμε την ελληνική εμπλοκή σήμερα ενισχύεται από το κύμα των εργατικών αντιστάσεων που πολιορκεί την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας. Όπως διαπιστώνει η πολιτική απόφαση της πρόσφατης Συνδιάσκεψης του ΣΕΚ:

«Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας έχει να διαχειριστεί όλα αυτά τα προβλήματα που οξύνονται αντικειμενικά

κά από την κρίση του συστήματος και σπρώχνουν σε πιο άγριες αντεργατικές επιθέσεις, την ίδια ώρα που αντιμετωπίζει μια εντεινόμενη ριζοσπαστικοποίηση της εργατικής τάξης και της νεολαίας. Η χρονιά που πέρασε σηματοδεύτηκε από αυτή τη ριζοσπαστικοποίηση. Η χρονιά ξεκίνησε με το ξέσπασμα του ελληνικού #metoo που κορυφώθηκε με μια δυνατή απεργιακή 8 Μάρτη και φτάνει να στέλνει στη φυλακή σελέμπριτι (εκ)βιαστές. Η νεολαία ανάγκασε τον Χρυσοχοϊδη και την Κεραμέως να αναβάλουν την πανεπιστημιακή αστυνομία, ο Χρυσοχοϊδης πήγε σπίτι του. Ο νόμος Χατζηδάκη για τα συνδικάτα προκάλεσε τη μεγαλύτερη πανεργατική απεργία και στάθηκε αδύνατο να σταματήσει τις απεργιακές νίκες στην COSCO και στην efood. Οι απεργίες των εργατών της Υγείας κρατάνε όρθια τα δημόσια νοσοκομεία. Το συντονισμένο κατέβασμα από Καβάλα και ΛΑΡΚΟ στην Αθήνα δείχνει τις μάχες που ανοίγονται. Οι απόπειρες των φασιστών να ανασυνταχθούν και να οργανώσουν επιθέσεις, συνάντησαν άμεση απάντηση από το αντιφασιστικό κίνημα, ενώ πρόσφυγες και μετανάστες βγήκαν στους δρόμους ξανά και ξανά ενάντια στον κυβερνητικό ρατσισμό.

Οι συστηματικές προσπάθειες των ΜΜΕ να κρατήσουν τον Μητσοτάκη στο απυρόβλητο απέτυχαν. Τώρα πια βρίσκεται στο σημείο να διαγράφει διαρκώς στελέχη (Μπογδάνος, Δούκας, Κύρτσος) για να κρατάει τη συνοχή της ΝΔ. Ο Κυριάκος Μητσοτάκης αναδείχθηκε στην ηγεσία της ισορροπώντας ανάμεσα στις πτέρυγές της και στα κομμάτια και θρύψαλα που βγήκαν από τη μεγάλη πολιτική κρίση του 2012. Ποτέ δεν ήταν ο «πανίσχυρος Μωυσής» που ζωγράφιζαν οι αυλοκόλακες του Μαξίμου. Με τη σημερινή πολιτική κρίση τα ρήγματα ενεργοποιούνται ξανά».⁵

Απεργιακό κίνημα

Οι κινητοποιήσεις των τελευταίων ημερών του Φλεβάρη και της αρχής του Μάρτη επιβεβαιώνουν αυτή την εικόνα. Στις 23 Φλεβάρη οι απεργιοί των Νο-

26/2, Το μπλοκ του Συντονισμού

σοκομείων συγκλόνισαν την Αθήνα με την πορεία από την πλατεία Μαβίλη στο υπουργείο Υγείας.

Η πανυγειονομική απεργία έγινε στον απόηχο των δηλώσεων Πλεύρη σχετικά με τα επόμενα σχέδια του Υπουργείου και της κυβέρνησης στο ΕΣΥ. «Είμαστε εδώ ένα απεργιακό ποτάμι, ενωμένο, δυνατό που μπορεί να επιβάλλει ότι δεν θα περάσουν οι επιθέσεις του υπουργείου και της κυβέρνησης», είπε στο βήμα έξω από το Υπουργείο Υγείας ο Κώστας Καταραχιάς, γιατρός στο Έλενα Βενιζέλου και μέλος ΔΣ της ΕΙΝΑΠ. «Δυο χρόνια τώρα η κυβέρνηση έχει μετατρέψει τα νοσοκομεία σε νεκροθάλαμους, έχει δολοφονήσει 25 χιλιάδες και πλέον συνανθρώπους μας με την πολιτική της. Ξέρουμε ότι είναι αδιάστακτοι και θέλουν να υλοποιήσουν την ατζέντα τους. Οι δηλώσεις χτες του Πλεύρη έχουν εξοργίσει όχι μόνο τους υγειονομικούς, αλλά όλη την κοινωνία. Έχουν το θράσος μετά από αυτή τη θανατερή πολιτική τους να ανακοινώνουν ότι θα ιδιωτικοποιήσουν το ΕΣΥ.

Ότι θα καταργήσουν την πλήρη και αποκλειστική απασχόληση των γιατρών, ότι θα κάνουν απογευματινά χειρουργεία, ότι θα φέρουν ιδιώτες μέσα στα νοσοκομεία. Γι' αυτό έβγαλαν τους συναδέλφους και τις συναδέλφισσες σε αναστολή, γι' αυτό θέλουν να διώξουν τους ΣΟΧ και να φέρουν εργολάβους, γι' αυτό θέλουν να απολύσουν όλους τους συμβασιούχους. Έχουμε μια μεγάλη μάχη μπροστά μας που μπορούμε να την κερδίσουμε μαζί με όλη την κοινωνία, ενωμένοι, κλιμακώνοντας απεργιακά».⁶ Λίγες μέρες μετά, το Σάββατο 26 Φλεβάρη, ήταν η σειρά των εργατών από την Καβάλα και τη Λάρκο να ξεσηκώσουν το Λεκανοπέδιο με το κατέβασμά τους:

«Ένα τεράστιο πανεργατικό ποτάμι ενάντια στις απολύσεις, τις ιδιωτικοποιήσεις και την κυβέρνηση του Μητσοτάκη πλημμύρισε το κέντρο της Αθήνας το Σάββατο 26/2. Τα μαζικά μπλοκ των εργατών από τα Πετρέλαια και τα Λιπάσματα της Καβάλας, της ΛΑΡΚΟ και της COSCO μπήκαν στην κεφαλή της πορεί-

ας. Μαζί τους, πολλές δεκάδες σωματεία, ομοσπονδίες και εργατικά κέντρα. Όλοι μαζί έστειλαν το πιο δυνατό μήνυμα στην κυβέρνηση και στα αφεντικά ότι η εργατική τάξη είναι ενωμένη, οργανωμένη στα συνδικάτα της και βγαίνει μπροστά να τσακίσει τις επιθέσεις τους και τους ίδιους.

Το μεγάλο συλλαλητήριο προς το Σύνταγμα ξεκίνησε με την προσυγκέντρωση στην Ομόνοια, με τους εργάτες από την Καβάλα να έχουν φτάσει με οχτώ πούλμαν και να δημιουργούν εκρηκτικό κλίμα με τα συνθήματά τους, με ρυθμικό χειροκρότημα, νταούλια και αναμμένα καπνογόνα. Από τη μία οι εργάτες των Πετρελαίων του Πρίνου με τα πορτοκαλί και από την άλλη των Λιπασμάτων με τα μπλέ, τραγουδούσαν ότι "δεν υπογράφουν" αυτά που θέλουν ο Ρήγας-CEO της ENERGEAN- και ο Λαυρεντιάδης -το αφεντικό της Λιπασματοβιομηχανίας-, δηλαδή ελαστική κακοπληρωμένη εργασία με ατομικές συμβάσεις και απολύσεις και ότι η κυβέρνηση τους κά-

νει πλάτες: “Μητσοτάκη, Χατζηδάκη, μήπως είσαι του Λαυρέντη/και του Ρήγα το τσιράκι;”».⁷

Και βέβαια οι διαδηλωτές έκαναν τη σύνδεση του αγώνα τους με την αντίσταση στον πόλεμο. Όπως δήλωσε ο Στέφανος Διαμαντόπουλος, λιμενεργάτης στην COSCO και μέλος του σωματίου του ΕΝΕΔΕΠ:

«Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι στα πλαίσια της αντιπαράθεσης των κρατών για το ποιος θα φάει περισσότερο από την πίτα. Είναι διαμάχη μεταξύ γιγάντων σε ουδέτερο έδαφος και την πληρώνουν πάντα οι λαοί.

Δεν επιλέγουμε καμία πλευρά, ούτε του Πούτιν, ούτε του Μπάιντεν, ούτε του Ζελένσκι. Ο Μητσοτάκης μπαίνει μπροστά να το παίξει ΝΑΤΟϊκότερος των ΝΑΤΟϊκών, πιο Μπάιντεν κι από τον Μπάιντεν. Είμαστε η πρώτη χώρα σε ποσοστό ΑΕΠ στις δαπάνες για εξοπλισμό μέσα στην ΕΕ. Το να έχουμε ΝΑΤΟϊκές βάσεις στη χώρα, είναι επικίνδυνο από μόνο του. Υπάρχει κινητικότητα στη βάση της Σούδας, η Ελλάδα εμπλέκεται όλο και περισσότερο, με ό,τι επιπτώσεις αυτό μπορεί να έχει».

Το ΟΧΙ στον Πόλεμο, Ούτε με τον Πούτιν, ούτε με το ΝΑΤΟ, ακούστηκε μαζικά και στο αντιπολεμικό συλλαλητήριο την 1 Μάρτη. Πλήθος διαδηλωτών βάδισε από τα Προπύλαια μέχρι τη Βουλή. Στην κεφαλή μπήκε το πανό των Φοιτητικών Συλλόγων και ακολουθούσαν οργανώσεις της αριστεράς με συνθήματα όπως «Ούτε ΝΑΤΟ – Ούτε Ρωσία – Κάτω τα χέρια από την Ουκρανία», «Ρατσισμός – Σεξισμός – Πολεμοκαπηλεία – Κάτω η Νέα Δημοκρατία», «ΝΑΤΟ, Βάσεις κλείστε - Τα σύνορα ανοίξτε» και «Δώστε λεφτά για Υγεία και Παιδεία – όχι για τον πόλεμο στην Ουκρανία».

Την Κυριακή 6 Μάρτη έγιναν αντιπολεμικά συλλαλητήρια στη Βρετανία, στη Γερμανία και ξανά στην ίδια τη Ρωσία. Στο Λονδίνο, χιλιάδες βάδισαν στην πλατεία Τραφάλγκαρ με πρωτοβουλία του Stop the War Coalition απαιτώντας να σταματήσει και η εισβολή του Πούτιν και η εκστρατεία του ΝΑΤΟ. Μαζί με τα αντιπολεμικά συνθήματα υπήρχαν και φωνές για άνοιγμα των συνόρων για όλους τους πρόσφυγες.⁸

Διαδηλώσεις σε όλο τον κόσμο

Στη Ρωσία, οι αντιπολεμικές διαμαρτυρίες απλώθηκαν σε 49 πόλεις μέχρι το Ιρκούτσκ και το Βλαδιβοστόκ, παρά την καταστολή. Σύμφωνα με το υπουργείο Εσωτερικών του Πούτιν, έγιναν 3.500 συλλήψεις. Κι όμως, 1.700 συλλήψεις στη Μόσχα δεν κατάφεραν να σταματήσουν μια διαδήλωση χιλιάδων.⁹

Οι κινητοποιήσεις ενάντια στον πόλεμο σε Ανατολή και Δύση δίνουν μεγαλύτερη ώθηση στις εργατικές αντιστάσεις εδώ. Πρόκειται για ένα κύμα που συνεχίζεται με την απεργιακή 8 Μάρτη και την αντιρατσιστική-αντιφασιστική 19 Μάρτη και κλιμακώνεται με πανεργατική απεργία στις 6 Απριλίου. Εδώ βρίσκεται η δύναμη για να σταματήσουμε και τις απολύσεις και τις ιδιωτικοποιήσεις και την πολεμική εμπλοκή γκρεμίζοντας την κυβέρνηση που επιμένει στις αντεργατικές επιθέσεις μέσα στην κρίση της.

Η αξιοποίηση αυτής της δυναμικής, όμως, χρειάζεται καθαρές στρατηγικές επιλογές, προσανατολισμό στη δύναμη της εργατικής τάξης στους εργατικούς αγώνες και όχι αναμονή για να στηθούν οι κάλπες των εκλογών.

Αυτή η επιλογή είναι επείγουσα καθώς ο ΣΥΡΙΖΑ ακολουθεί τη δεξιά στροφή της σοσιαλδημοκρατίας πανευρωπαϊκά και στο θέμα του πολέμου. Στη Βρετανία, το Εργατικό Κόμμα έχει φτάσει να κάνει επιθέσεις στο αντιπολεμικό κίνημα απειλώντας με διαγραφή βουλευτές του που στήριζαν το Stop the War Coalition. Στη Γερμανία, είναι η κυβέρνηση συνεργασίας του SPD με τους Πράσινους που υλοποιεί τη μιλιταριστική στροφή προς την κλιμάκωση των εξοπλισμών. Εδώ, ο Αλέξης Τσίπρας ευθυγραμμίζεται με το ΝΑΤΟ προετοιμάζοντας μια κυβέρνηση συνεργασίας με το ΚΙΝΑΛ που κουβαλάει όλη την κληρονομιά της εμπλοκής του Σημίτη στους πολέμους του 1999, του 2001 και του 2003.

Η επαναστατική αριστερά, όμως, θυμάται και θυμίζει την παράδοση της ρή-

26/2. Οι απεργοί του Πρίνου με την πικέτα της Εργατικής Αλληλεγγύης

ξης με την πολεμοκάπηλη σοσιαλδημοκρατία. Όταν το SPD στήριξε την είσοδο της Γερμανίας στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, δίπλα στον Σπάρτακο της Ρόζας Λούξεμπουργκ και του Καρλ Λήμπνεχτ ήρθε να προστεθεί σύντομα το USPD διασπώντας το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, μια ρήξη προς τα αριστερά που ενισχύθηκε από την ίδρυση της Τρίτης Διεθνούς.

Η εργατική τάξη ποτέ και πουθενά δεν δέχτηκε με σκυμμένο το κεφάλι να πληρώσει το κόστος ιμπεριαλιστικών σφαγείων. Αν μέσα στη Ρωσία του Πούτιν χιλιάδες βρίσκουν το κουράγιο να διαδηλώσουν την οργή τους ενάντια στον πόλεμο, το εργατικό κίνημα στη Δύση μπορεί να κάνει μεγαλύτερα βήμα-

τα. Μας εμπνέουν οι επαναστάτες στην Πετρούπολη και στη Μόσχα όταν δηλώνουν «Παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των διαδηλωτών προβάλλει γενικά συνθήματα όπως “Όχι στον Πόλεμο”, το καθήκον των μαρξιστών και των επαναστατών σοσιαλιστών είναι να προσανατολίσουν τις κινητοποιήσεις στην κατεύθυνση της ταξικής πάλης. Με τα άμεσα συνθήματά τους και την προπαγάνδα που γενικεύει, να μετατρέψουν τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο σε εμφύλιο πόλεμο. Σοσιαλιστική αλληλεγγύη από τη Ρωσία! Όχι άλλος πόλεμος, μόνο ταξικός πόλεμος! Ειρήνη στους λαούς καμιά ειρήνη ανάμεσα στις τάξεις! Λευτεριά για τους λαούς, θάνατος στις αυτοκρατορίες!».¹⁰

Σημειώσεις

1. «Απαγορευτικό» για νέα έξοδο της Ελλάδας στις αγορές. Καθημερινή 5-6 Μαρτίου 2022
2. Μαρία Στύλλου. Δεν υπάρχει ειρήνη χωρίς δικαιοσύνη, αφιέρωμα στην Φλωρεντία, περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 45, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002, σελ. 26
3. Διακήρυξη ενάντια στον πόλεμο. Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 31, Μάρτις-Απρίλης 1999, σελ. 5
4. Μπορείτε να τη διαβάσετε στο τέλος αυτού του άρθρου.
5. <https://ergatikoi.gr/article.php?id=25594&issue=1511>
6. <https://ergatikoi.gr/article.php?id=25601&issue=1511>
7. <https://ergatikoi.gr/article.php?id=25597&issue=1511>
8. <https://socialistworker.co.uk/news/stop-the-war-marchers-in-london-say-russian-troops-out-of-ukraine-no-to-nato-escalation/?fbclid=IwAR0Sbv-QBPgWQx5oUJMGiK9ep4pPxi2YQ-aAklAmlaigWTP-Kr6x0rTN5T-s>
9. https://socialistworker.co.uk/international/rush-solidarity-to-arrested-russian-socialist-anti-war-protesters/?fbclid=IwAR25vGC_CqHTxubuSjx0js2HiSTTVBZxQyLrnQnIt80oSmrkzER2VnFX7II
10. <https://ergatikoi.gr/article.php?id=25595&issue=1511>

Διακήρυξη της Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης για την κρίση στην Ουκρανία

1. Η κρίση στην Ουκρανία έχει φέρει την Ευρώπη πιο κοντά σε ένα τρομακτικό πόλεμο. Ουσιαστικά, πρόκειται για μια αντιπαράθεση ανάμεσα στο πιο ισχυρό ιμπεριαλιστικό μπλοκ στον κόσμο, τις ΗΠΑ και τους ευρωπαίους συμμάχους τους με τη Ρωσία, μια ασθενέστερη ιμπεριαλιστική δύναμη που διατηρεί ωστόσο τη βαναυσότητά της. Η Ουκρανία είναι ένα απλό πιόνι και για τις δυο πλευρές. Η εργατική τάξη δεν έχει συμφέρον στη νίκη της μιας ή της άλλης πλευράς σε αυτή τη σύγκρουση. Οι επαναστάτες σοσιαλιστές στις χώρες που εμπλέκονται σε αυτή, πρέπει να έχουν ως προτεραιότητα την αντίθεση στις «δικές τους» κυβερνήσεις.
2. Τη συγκεκριμένη κρίση πυροδότησε η απόφαση του Β. Πούτιν, του προέδρου της Ρωσίας, να συγκεντρώσει στρατεύματα στα σύνορα με την Ουκρανία. Δικαιολόγησε αυτή την απειλητική κίνηση εν μέρει επικαλούμενος τη μεγαλορωσική εθνικιστική μυθολογία για τον ιστορικό δεσμό Ρωσίας-Ουκρανίας και εν μέρει επαναλαμβάνοντας τις αιτιάσεις χρόνων για την επέκταση του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε. στα ανατολικά. Συγκεκριμένα, ο Πούτιν απαιτούσε δέσμευση ότι η Ουκρανία δε θα γίνει δεκτή στο ΝΑΤΟ και την απόσυρση των δυνάμεων του ΝΑΤΟ από την κεντρική και ανατολική Ευρώπη.
3. Πράγματι, η επέκταση του ΝΑΤΟ και της ΕΕ με την ενσωμάτωση των περισσότερων πρώην σταλινικών κρατών στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη ήταν εφαρμογή της στρατηγικής των κυβερνήσεων Κλίντον και Μπους να προεκτείνουν την ισχύ του Δυτικού ιμπεριαλισμού βαθύτερα στην Ευρασία. Αυτή η πολιτική παραβίασε τις υποσχέσεις που είχε δώσει ο Τζέιμς Μπέκκερ, υπουργός των Εξωτερικών των ΗΠΑ στον Μ. Γκορμπατσόφ, τον τελευταίο πρόεδρο της ΕΣΣΔ το 1990 σε αντάλλαγμα με τη συναίνεση της ΕΣΣΔ για την ένταξη στο ΝΑΤΟ της επανενωμένης Γερμανίας.
4. Ο Πούτιν δεν είναι φίλος της παγκόσμιας εργατικής τάξης. Είναι επικεφαλής ενός καταπιεστικού, νεοφιλελεύθερου καθεστώτος, επιστρατεύει το μεγαλορωσικό εθνικισμό ως ιδεολογικό στήριγμα και επιδιώκει την ανοικοδόμηση της ρωσικής στρατιωτικής ισχύος για τη διατήρηση της κυριαρχίας της Μόσχας στο «εγγύς εξωτερικό» όπως έγινε με τη συντριβή του κινήματος ανεξαρτησίας της Τσετσενίας, με τον πόλεμο στην Γεωργία το 2008, την κατάληψη της Κριμαίας το 2014, και την πρόσφατη επέμβαση στο Καζακστάν για το τσάκισμα των λαϊκών κινητοποιήσεων. Σε μεγαλύτερη ακτίνα, η ρωσική στρατιωτική ισχύς διέσωσε το βάρβαρο καθεστώς του αλ-Άσαντ στην Συρία.
5. Ωστόσο, η πλευρά που κλιμάκωσε την παρούσα κρίση ήταν η Ουάσινγκτον με την παρακίνηση της χαοτικής βρετανικής κυβέρνησης του Μπ. Τζόνσον. Η κυβέρνηση του Μπάιεντεν αρνήθηκε να πάρει στα σοβαρά τα βασικότερα αιτήματα του Πούτιν, ύψωσε τους τόνους για τον κίνδυνο του πολέμου, προκαλώντας τη διαμαρτυρία ακόμα και της φιλοδυτικής κυβέρνησης της Ουκρανίας, και, σε συντονισμό με τους ΝΑΤΟϊκούς συμμάχους της, ενίσχυσε τη στρατιωτική παρουσία της κοντά στα ρωσικά σύνορα.
6. Αν ξεσπούσε πράγματι ο πόλεμος το κυρίως θύμα θα ήταν ο λαός της Ουκρανίας. Υπέφερε τα πάνδεινα στη διάρκεια του 20ου αιώνα: από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, τις στρατιωτικές επεμβάσεις ενάντια στη μολοσεβίκικη επανάσταση, από τη σταλινική κολεκτιβοποίηση στη δεκαετία του '30 και από τη ναζιστική εισβολή στην ΕΣΣΔ το 1941. Το 1991 ο ουκρανικός λαός υλοποίησε το δικαίωμά του στην εθνική αυτοδιάθεση πυροδοτώντας τη διάλυση της ΕΣΣΔ. Από τότε μέχρι σήμερα τη χώρα κυβερνάνε αντίπαλες συμμορίες ολιγαρχών που πότε κλίνουν προς την Ανατολή και πότε προς τη Δύση. Από το 2014 μεγάλες περιοχές στη νοτιοανατολική Ουκρανία έχουν μετατραπεί σε εμπόλεμη ζώνη ανάμεσα στην κυβέρνηση του Κιέβου και τους αντιπάλους της που υποστηρίζονται από τη Ρωσία. Ο ουκρανικός λαός δε χρειάζεται περισσότερους στρατούς, ούτε από το ΝΑΤΟ ούτε από τη Ρωσία!
7. Η κλιμάκωση της κρίσης στην Ουκρανία από τη Δύση συνδέεται με τον παγκόσμιο ανταγωνισμό ΗΠΑ και Κίνας. Ο Μπάιεντεν θέλει να στείλει ένα μήνυμα στον Ζι Ζιπίνγκ, τον πρόεδρο της Κίνας, ότι η Ουάσινγκτον δε πρόκειται να αποδεχτεί οποιαδήποτε απόπειρα του Πεκίνου να εντάξει βίαια τη Ταϊβάν στο κινέζικο κράτος. Ο Ζι απάντησε στηρίζοντας τον Πούτιν στην Ουκρανία. Αυτός ο ανταγωνισμός απειλεί με κατακερματισμό του διεθνούς συστήματος σε αντίπαλα ιμπεριαλιστικά μπλοκ, αυξάνοντας έτσι τις πιθανότητες για ένα πόλεμο που μπορεί να καταστρέψει την ανθρωπότητα.
8. Λέμε:
Όχι πόλεμο για την Ουκρανία!
Απόσυρση των δυνάμεων και του ΝΑΤΟ και της Ρωσίας!
Όχι επέκταση του ΝΑΤΟ, διάλυσή του!
Αποστρατιωτικοποίηση της Ευρώπης!
Τέλος στις κούρσες των εξοπλισμών που καταβροχθίζουν πόρους που χρειάζομαστε για να καταπολεμήσουμε τη φτώχεια και την κλιματική αλλαγή!
9. Η πολιτική κληρονομιά στην οποία αναφερόμαστε είναι εκείνη των επαναστατών σοσιαλιστών που αρνήθηκαν να στηρίξουν τις αντιμαχόμενες πλευρές στο Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Με επικεφαλής του Β. Ι. Λένιν και τη Ρ. Λούξεμπουργκ υποστήριζαν ότι η διεθνής σοσιαλιστική επανάσταση είναι η μόνη διέξοδος από ένα ιμπεριαλιστικό σύστημα στο οποίο η ανταγωνιστική συσώρευση κεφαλαίου οδηγεί σε πολέμους. Ο Καρλ Λήμπνεχτ, ο σύντροφος της Λούξεμπουργκ διατύπωσε το σύνθημα: «Ο κύριος εχθρός είναι στη χώρα μας». Αυτό πρέπει να είναι και το δικό μας σύνθημα.

**Το Συντονιστικό
της Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης,
16 Φλεβάρη 2022**

Ουκρανία

Ο πόλεμος των ιμπεριαλιστών

Ο πόλεμος που έχει ξεσπάσει στην Ουκρανία δεν είναι μια περιφερειακή σύγκρουση ανάμεσα στους Ρώσους εισβολείς και τις Ουκρανικές κυβερνητικές δυνάμεις. Είναι ένας πόλεμος ανάμεσα στο ΝΑΤΟ, τη μεγαλύτερη στρατιωτική και πυρηνική δύναμη του πλανήτη και τη Ρωσία, τη δεύτερη μεγαλύτερη στρατιωτική και πυρηνική δύναμη του πλανήτη. Είναι η χειρότερη και πιο επικίνδυνη κλιμάκωση της αντιπαράθεσης ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις εδώ και εξήντα, τουλάχιστον, χρόνια.

Προφανώς ο σημερινός πόλεμος στην Ουκρανία δεν είναι ο «πρώτος» πόλεμος που ξεσπάει στην Ευρώπη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Και, εξίσου προφανώς, η Ευρώπη δεν είναι το κέντρο του πλανήτη – οι πόλεμοι στο Ιράκ, το Αφγανιστάν, τη Συρία, την Παλαιστίνη έχουν αφήσει πίσω τους εκα-

Ο Σωτήρης Κοντογιάννης εξηγεί γιατί η σύγκρουση στην Ουκρανία είναι ανάφλεξη των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών και συγκεκριμενοποιεί τί σημαίνει το Όχι στον πόλεμο.

τομμύρια νεκρούς και έχουν ερειπώσει χιλιάδες πόλεις και χωριά. Αλλά κανένας από αυτούς τους πολέμους δεν ενέπλεξε τις δυο μεγάλες πυρηνικές υπερδυνάμεις του πλανήτη τόσο άμεσα όσο τις εμπλέκει ο σημερινός πόλεμος στην Ουκρανία. Ο κίνδυνος ενός γενικευμένου εκτροχιασμού είναι μεγαλύτερος από ποτέ.

Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές οι ρωσικές δυνάμεις βομβαρδίζουν κατοικημένες περιοχές στο Χάρκοβο, τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ουκρανίας, πολιορκούν την Μαριούπολη και έχουν αρχίσει να περικυκλώνουν το Κίεβο, την πρωτεύουσα της χώρας. Οι ΗΠΑ, η Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑ-

ΤΟ έχουν μέχρι αυτή την ώρα «περιοριστεί» σε κυρώσεις, σε ενισχύσεις της στρατιωτικής τους παρουσίας στις ευρωπαϊκές χώρες που συνορεύουν με τη Ρωσία και σε αποστολές πολεμικού υλικού στην ίδια την Ουκρανία.

Κυρώσεις: δίκιο μαχαίρι

Η λέξη «περιοριστεί» είναι στην πραγματικότητα παραπλανητική. Οι κυρώσεις δεν έχουν σαν στόχο να σταματήσουν τον πόλεμο. Είναι όπλα που κλιμακώνουν την αντιπαράθεση και ρίχνουν λάδι στη φωτιά του πολέμου. Ο Πούτιν απάντησε στην «έξωση» του ρωσικού τραπεζικού συστήματος από τους διεθνείς τραπεζικούς μηχανισμούς και

τις αποστολές «αμυντικού» υλικού στην Ουκρανία με μια διαταγή ενεργοποίησης του ρωσικού πυρηνικού οπλοστασίου. Την πρώτη απάντηση της Δύσης την έδωσε ο Ζαν Ιβ Λεντριάν, ο υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας: «Νομίζω ότι ο Βλάντιμιρ Πούτιν πιθανότατα γνωρίζει ότι και η Ατλαντική Συμμαχία είναι επίσης μια συμμαχία που διαθέτει πυρηνικά. Δεν θα πω κάτι περισσότερο».

Στους πολέμους οι αντιμαχόμενες χώρες στέλνουν τη νεολαία τους στο μέτωπο να σκοτώσει και να σκοτωθεί. Το τίμημα των γεωπολιτικών επιδιώξεων των αρχουσών τάξεων το πληρώνουν πάντα οι εργάτες και οι φτωχοί. Τα δικά τους παιδιά πηγαίνουν στο μέτωπο. Τα δικά τους σπίτια ερειπώνονται από τους βομβαρδισμούς (οι πλούσιοι συνήθως φεύγουν έγκαιρα από τη χώρα). Οι δικές τους οικογένειες πεινάνε και κρύνουν από τις ελλείψεις. Οι δικές τους ζωές θυσιάζονται «για την πατρίδα».

Το ίδιο ισχύει για τις κυρώσεις. Η Ευρώπη είναι εξαρτημένη ενεργειακά από το ορυκτό αέριο της Ρωσίας. Η οικονομική κρίση είχε ήδη πριν από το ξέσπασμα του πολέμου στείλει τις τιμές στα ουράνια. Εδώ στην Ελλάδα χιλιάδες εργατικές οικογένειες βρίσκονται ήδη σε

απόγνωση – σε αδυναμία να πληρώσουν τους λογαριασμούς ρεύματος και να προμηθευτούν καύσιμα για να αντιμετωπίσουν το κρύο του χειμώνα. Ο πόλεμος θα κάνει τα πράγματα πολύ χειρότερα. Ο αποκλεισμός της Ρωσίας δεν θα βλάψει μόνο την Gazprom και την Rosneft. Θα τσακίσει τους εργάτες και τους φτωχούς σε όλη την Ευρώπη -από τη Γερμανία και τη Γαλλία μέχρι την Ελλάδα.

Οι συνέπειες των κυρώσεων δεν περιορίζονται στην ενέργεια. Η παγκόσμια οικονομία αντιμετώπιζε ήδη τρομαχτικές δυσκολίες από την «έξοδο από την πανδημία» με μεγάλες διαταραχές στην εφοδιαστική αλυσίδα (ελλείψεις όχι μόνο σε πρώτες ύλες αλλά και σε ηλεκτρονικά και πολλά άλλα βιομηχανικά προϊόντα) και άνοδο του πληθωρισμού. Οι κεντρικές τράπεζες είχαν ήδη αρχίσει να ανακοινώνουν αυξήσεις στα επιτόκια και περιορισμούς στα μέτρα παροχής ρευστότητας «έκτακτης ανάγκης». Τώρα τα μέτρα αυτά θα επιταχυνθούν. Η ανεργία και τα χρέη θα πνίξουν για μια ακόμα φορά τους φτωχούς.

Και οι συνέπειες του πολέμου δεν πρόκειται να περιοριστούν στο επίπεδο της οικονομίας. Στη Γερμανία η κυ-

βέρνηση του Όλαφ Σολτς αποφάσισε λίγες ημέρες μετά τη Ρωσική εισβολή να σπάσει το «ταμπού» της ήττας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και να εγκαινιάσει ένα τρομαχτικό πρόγραμμα επανεξοπλισμού της Bundeswehr – της γερμανικής στρατιωτικής μηχανής. Οι στρατιωτικές δαπάνες και οι εξοπλισμοί παίρνουν φωτιά σε όλη την Ευρώπη.

Στη Ρωσία χιλιάδες διαδηλωτές κατεβαίνουν από την πρώτη μέρα της εισβολής στους δρόμους, αψηφώντας την άγρια καταστολή του Πούτιν, για να διαδηλώσουν ενάντια στον πόλεμο. Το μόνο που μπορεί αυτή τη στιγμή να σταματήσει τον εφιαλτικό κατήφορο της ανθρωπότητας σε μια (ίσως ακόμα και πυρηνική) άβυσσο είναι ένα δυνατό αντιπολεμικό κίνημα που θα κοντράρει τα πολεμοκάπηλα σχέδια και στις δυο πλευρές «των συνόρων» -όχι μόνο στη Μόσχα αλλά και στην Ουάσιγκτον, το Λονδίνο, το Παρίσι, το Βερολίνο, την Αγκυρα και την Αθήνα.

Προκλητικά ψέματα

Οι διακηρύξεις που πρόβαλε ο Πούτιν για να δικαιολογήσει την εισβολή του είναι προκλητικές και γελοίες. Η Ουκρανία δεν είναι «κατασκευάσμα των Μπολσεβίκων». Μέχρι την επανάσταση του 1917 οι Ουκρανοί ήταν ένας από τους δεκάδες υποτελείς πληθυσμούς της «φυλακής των λαών», όπως χαρακτηρίζει ο Λένιν την τσαρική Ρωσία. Ο Πούτιν προσπαθεί, με την ρητορική του για την ανυπαρξία του Ουκρανικού έθνους, να γυρίσει την ιστορία δυο αιώνες πίσω -στην εποχή του Τσάρου Αλέξανδρου Α' που απαγόρευσε την διδασκαλία της Ουκρανικής γλώσσας και έκλεισε την «Ακαδημία Κιέβου – Μοχίλα», το αρχαιότερο πανεπιστήμιο στην Ανατολική Ευρώπη. Οι Μπολσεβίκοι όχι μόνο κατάργησαν την απαγόρευση της Ουκρανικής γλώσσας αλλά εισήγαγαν και ένα νέο εκπαιδευτικό πρόγραμμα στα σχολεία (στην ουκρανική γλώσσα) που μείωσε δραματικά μέσα σε λίγα χρόνια τα ποσοστά αναλφαβητισμού στη χώρα. Η φωτεινή αυτή εποχή έκλεισε λίγα χρόνια

αργότερα με την επικράτηση του σταλινισμού που κήρυξε για μια ακόμα φορά την ουκρανική γλώσσα παράνομη.

Εξίσου υποκριτικά και ψεύτικα είναι όμως και τα διαγγέλματα του Μπρίντεν και των άλλων ηγετών του ΝΑΤΟ και της Δύσης. Η Ουκρανία δεν είναι απλά θύμα της «επιθετικότητας της Ρωσίας». Είναι θύμα των ιμπεριαλιστικών διεκδικήσεων τόσο της Δύσης όσο και της Ρωσίας. Από το 1991 που αποσχίστηκε από την «Ένωση Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών» (ΕΣΣΔ, όπως αυτοονομαζόταν τότε η Ρωσία) έχει μετατραπεί σε μια «νεκρή συνοριακή ζώνη» ανάμεσα στους δυο κόσμους, με κυβερνήσεις πόνια άλλοτε της Ρωσίας και άλλοτε της Δύσης, υποκινούμενες εξεγέρσεις και εμφυλίους πολέμους, πάμπλουτους ολιγάρχες – αντιπροσώπους των διεθνών προστατών τους και έναν λαό βυθισμένο στην απέραντη φτώχεια. Η Ουκρανία ήταν τα τελευταία χρόνια, μετά το Ισραήλ, την Αίγυπτο και την Ιορδανία, ο τέταρτος μεγαλύτερος αποδέκτης αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας στον κόσμο.

Η Ουκρανία είναι μια από τις ελάχιστες χώρες του πλανήτη που είχαν συσσωρευτικά αρνητική ανάπτυξη μέσα στην περίοδο 1990-2017. Με άλλα λόγια το εθνικό ακαθάριστο προϊόν το 2017 ήταν μικρότερο από ότι ήταν 27 χρόνια πριν. Μόνο τρεις χώρες στο κόσμο έχουν να επιδείξουν χειρότερες επιδόσεις μέσα στην περίοδο αυτή: η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, το Μπουρούντι και η Υεμένη. Η σιδηροβιομηχανία –το «ατού» παλαιότερα της ουκρανικής βιομηχανίας έχει μετατραπεί ύστερα από 30 χρόνια ληλασίας και εγκατάλειψης σε ένα φάντασμα του παλιού της εαυτού. Η αγροτική παραγωγή –η Ουκρανία έχει ένα από τα πιο εύφορα εδάφη στον κόσμο– καταφέρνει με δυσκολία να συντηρήσει τις αγροτικές οικογένειες (η απόδοση της γης είναι τρεις περίπου φορές χαμηλότερη από ότι στην Γερμανία και πέντε φορές μικρότερη από ότι στη Γαλλία).¹ Και πλάι – πλάι σε αυτή την ανείπωτη φτώχεια υπάρχει ο

24/2, Αντιπολεμική διαδήλωση στην Πετρούπολη

ανείπωτος πλούτος. Όπως γράφαμε σε αυτό το περιοδικό το 2014, στον απόηχο της εξέγερσης της Πλατείας Μαϊντάν, «100 ολιγάρχες μοιράζονται μεταξύ τους μια περιουσία που πλησιάζει το 40% του ΑΕΠ της χώρας: με άλλα λόγια, 100 βαθύπλουτοι μεγαστάνες έχουν στα «σεντούκια τους» τόσα όσα κερδίζουν δουλεύοντας έναν ολόκληρο χρόνο σκληρά 25 εκατομμύρια συμπατριώτες τους. Μια ιδέα και μόνο από τη χλιδή μέσα στην οποία ζουν αυτοί οι μεγαστάνες πήρε ο κόσμος από την επιδρομή στο μυστικό παλάτι του Γιανουκόβιτς, λίγες μέρες μετά τη διαφυγή του στη Μόσχα: βρύσες από χρυσό, ένας ιδιωτικός ζωολογικός κήπος με ελάφια και στρου-

θοκαμήλους, ένα ομοίωμα αρχαιοελληνικού ναού...»²

Στην φτώχεια έρχεται τώρα να προστεθεί και ο πόλεμος. Χιλιάδες «ρωσόφωνοι» από τις αυτοαποκαλούμενες «Λαϊκές Δημοκρατίες» του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ εγκατέλειψαν στα μέσα Φεβρουαρίου τα σπίτια τους και τα χωριά τους για να ζητήσουν άσυλο στη Ρωσία. Στις 24 Φεβρουαρίου, την ημέρα που ξέσπασε η επίθεση των Ρωσικών δυνάμεων, οι αυτοκινητόδρομοι που συνδέουν το Κίεβο με τα δυτικά σύνορα της Ουκρανίας μπλοκαρίστηκαν από χιλιάδες αυτοκίνητα με τρομοκρατημένες οικογένειες που προσπαθούσαν να φύγουν από τη χώρα.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου

Οι ΗΠΑ και η Ρωσία ήταν οι μεγάλοι νικητές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (που για τους τότε ηγέτες τους, τον Ρούσβελτ και τον Στάλιν, δεν είχε τίποτα το αντιφασιστικό). Με τις διαβόητες συμφωνίες της Γιάλτας και της Τεχεράνης μοίρασαν τους τελευταίους μήνες του πολέμου τον κόσμο μεταξύ τους, αδιαφορώντας πλήρως για τις επιθυμίες των πληθυσμών τους. Η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Τσεχοσλοβακία (η Τσεχία και η Σλοβακία ήταν μια χώρα τότε), η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Αλβανία και το ανατολικό μέρος της Γερμανίας πέρασαν στη «σφαίρα επιρροής» της Ρωσίας. Το 1948 μετατράπηκαν όλες κυριολεκτικά σε μια νύχτα σε «κομμουνιστικές, Λαϊκές Δημοκρατίες». Η Ελλάδα πέρασε, με τη «βοήθεια» του Βρετανικού Στρατού, στη σφαίρα επιρροής της Δύσης.

Αντί να φέρει αυτή η μοιρασιά του κόσμου ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Ρωσία την ειρήνη, έφερε τον Ψυχρό Πόλεμο, μια παρανοϊκή κούρσα στρατιωτικών εξοπλισμών που περιλάμβανε ανάμεσα στα άλλα πυρηνικά όπλα ικανά να αφανίσουν κάθε ίχνος ζωής στον πλανήτη μέσα σε λίγα λεπτά της ώρας. Η ρητορική στα δυο στρατόπεδα ήταν πανομοιότυπη: στη Δύση οι εξοπλισμοί ήταν απαραίτητοι για να προφυλαχθεί ο «ελεύθερος κόσμος» από την απειλή του κομμουνισμού. Στην Ανατολή (τη Ρωσία και τους δορυφόρους της) οι εξοπλισμοί ήταν «αμυντικοί» - για την προστασία του «υπαρκτού σοσιαλισμού» από την απειλή του «ιμπεριαλισμού».

Στη Δύση η σταλινική αριστερά υιοθετούσε σχεδόν άκριτα την προπαγάνδα του Κρεμλίνου: η Ρωσία ήταν το «αντίπαλο δέος», η «καλή» πυρηνική δύναμη που προστάτευε τον πλανήτη από την επιθετικότητα του ιμπεριαλισμού. Η πλειοψηφία όμως του κόσμου ζούσε απλά μέσα στον τρόμο - αγωνιώντας ποιος θα πατήσει πρώτος του «κουμπί». Τον Οκτώβριο του 1962 η ανθρωπότητα έφτασε κυριολεκτικά στο παρά πέντε ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος με την

κρίση «του κόλπου των Χοίρων» -την απόπειρα της Ρωσίας να εγκαταστήσει πυρηνικούς πυραύλους στο έδαφος της Κούβας, σε απόσταση βολής από τις ΗΠΑ. Η καταστροφή αποφεύχθηκε την τελευταία στιγμή με έναν συμβιβασμό: οι ΗΠΑ δέχτηκαν να σταματήσουν την εγκατάσταση και να αποσύρουν όσους πυραύλους είχαν ήδη εγκαταστήσει με αντάλλαγμα την υπόσχεση των ΗΠΑ ότι δεν θα εισβάλουν στην (σύμμαχο της Ρωσίας τότε) Κούβα.

Η κούρσα των εξοπλισμών έβαζε σε όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου τεράστιες οικονομικές πιέσεις και στα δυο στρατόπεδα. Ο συνδυασμός των πιέσεων αυτών και της οικονομικής κρίσης οδήγησε τη Ρωσία στα μέσα της δεκαετίας του 1980 σε μια βαθιά πολιτική κρίση με σκληρές αντιπαράθεσεις μέσα στην ίδια την άρχουσα τάξη, κοινωνικές αναταραχές, εργατικές απεργίες και μαζικές εξεγέρσεις των «φυλακισμένων λαών» που κατέληξαν τελικά το 1991 στην διάλυση της «Ενωσης Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών». Στις 24 Αυγούστου του 1991 το ουκρανικό κοινοβούλιο αποφάσισε την ανεξαρτητοποίηση της χώρας. Στο δημοψήφισμα που ακολούθησε το 92% των κατοίκων της Ουκρανίας τάχθηκε υπέρ της ανεξαρτησίας. Ακόμα και στις ρωσόφωνες περιφέρειες της Ανατολικής Ουκρανίας, την Κριμαία, το Ντονέτσκ, το Λουγκάνσκ, το «ναι» στην ανεξαρτησία κέρδισε, με μεγάλη διαφορά, την απόλυτη πλειοψηφία.

Περικύκλωση

Το «Σύμφωνο της Βαρσοβίας», το ρωσικό αντίστοιχο του NATO, διαλύθηκε και αυτό το 1991. Η Δύση πανηγύριζε. Ο Ψυχρός Πόλεμος είχε κλείσει, ο «κομμουνισμός» είχε συντριβεί και ο «ελεύθερος κόσμος» είχε θριαμβεύσει. Τώρα, έλεγαν οι απολογητές της Δύσης θα άνοιγε επιτέλους για την ανθρωπότητα μια περίοδος ειρήνης και ευημερίας.

Το NATO, όμως, δεν διαλύθηκε. Και αντί για την ειρήνη ο θερμός πόλεμος επέστρεψε στην Ευρώπη. Η Γιουγκοσλα-

βία βυθίστηκε σε έναν αιματηρό εμφύλιο πόλεμο που έκλεισε το 1999 με τον NATOϊκό βομβαρδισμό της Σερβίας και τον διαμελισμό της χώρας σε επτά διαφορετικά κρατίδια. Ο Πούτιν εφαρμόζει σήμερα στην Ουκρανία την ίδια συνταγή που είχαν δοκιμάσει οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους πριν από δυο δεκαετίες στην Γιουγκοσλαβία.

Το NATO μετατράπηκε σε έναν από τους βασικούς μηχανισμούς λεηλασίας των «κτήσεων» και των «σφαιρών επιρροής» της ηττημένης στον Ψυχρό Πόλεμο Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Το 1999 η Πολωνία, η «έδρα» του Συμφώνου της Βαρσοβίας, έγινε μέλος του NATO. Το ίδιο και η Ουγγαρία και η Τσεχία. Το 2004 ακολούθησε η Σλοβακία και η Ρουμανία. Συνολικά, από το 1999 μέχρι σήμερα το NATO έχει αποκτήσει 15 νέα μέλη. Όλα τους προέρχονται είτε από το παλιό Σύμφωνο της Βαρσοβίας, είτε από την διαλυμένη Γιουγκοσλαβία (μια χώρα που θα ήταν μοιρασμένη 50%-50% ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση σύμφωνα με τις αποφάσεις της Γιάλτας και της Τεχεράνης).

Το 2007 η αμερικανική κυβέρνηση του Τζορτζ Μπους αποφάσισε, σε συνεργασία με τις κυβερνήσεις της Πράγας και της Βαρσοβίας να εγκαταστήσει ένα σύγχρονο «αμυντικό» πυραυλικό σύστημα στα εδάφη της Τσεχίας και της Πολωνίας. Ο στόχος της πυραυλικής αυτής ομπρέλας υποτίθεται ότι θα ήταν η προστασία της Ευρώπης από ενδεχόμενες «επιθέσεις του Ιράν». Στην πραγματικότητα οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους ετοιμάζονταν να στήσουν ένα πυραυλικό σύστημα στα σύνορα της Δύσης με τη Ρωσία ικανό να πλήξει όχι μόνο στρατιωτικούς στόχους αλλά και την ίδια τη Μόσχα μέσα σε λίγα λεπτά (η ομπρέλα θα εξοπλιζόταν με «οχήματα» που μπορούν να αναπτύξουν ταχύτητες έως και 25 χιλιάδων χιλιομέτρων την ώρα). Η Ρωσία αντέδρασε με τον ίδιο τρόπο που είχαν αντιδράσει και οι ΗΠΑ πενήντα χρόνια πριν στην κρίση του Κόλπου των Χοίρων: ο Πούτιν απείλησε να εγκα-

ταστήσει πυρηνικούς πυραύλους στα σύνορα της με τις χώρες του NATO και να αποσυρθεί από τις συμφωνίες πυρηνικού αφοπλισμού (ουσιαστικά σταδιακού περιορισμού του πυρηνικού οπλοστασίου) που είχε υπογράψει στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου με τη Δύση.

Οι ρωσικές απειλές και η κατακραυγή του κόσμου (η πλειοψηφία του κόσμου στην Πολωνία ήταν αντίθετη στην εγκατάσταση της αμερικανικής «αμυντικής» ομπρέλας) ανάγκασαν τις ΗΠΑ να εγκαταλείψουν το σχέδιο. Αλλά το Πεντάγωνο δεν παραιτήθηκε από τις προσπάθειές του να περικυκλώσει τη Ρωσία: πριν από τρία χρόνια ξεκίνησε η εγκατάσταση μιας «μικρής ομπρέλας» στην Πολωνία που θα περιλαμβάνει ανάμεσα στα άλλα «μικρής εμβέλειας» αντιβαλιστικούς πυραύλους.³

Τον Απρίλιο του 2008 η Εαρινή Σύνοδος Κορυφής του NATO αποφάσισε την ένταξη της Γεωργίας και της Ουκρανίας, δυο χωρών που δεν ανήκαν απλά μέχρι το 1991 στη σφαίρα επιρροής της Ρωσίας αλλά στον ίδιο τον σκληρό της πυρήνα, την ΕΣΣΔ, στο NATO. Η Ρωσία απάντησε με μια αστραπιαία εισβολή στην Γεωργία -με πρόσχημα όπως και τώρα

την προστασία των «ανεξάρτητων» ρωσόφωνων περιφερειών της Οσετίας και της Αχμπασίας- και κατέλαβε τη χώρα. Το NATO δεν τόλμησε να επέμβει. Ο Ρωσικός στρατός αποχώρησε ύστερα από λίγες εβδομάδες αλλά το σχέδιο της επέκτασης του NATO ακυρώθηκε.

Κυρώσεις

Η Ρωσία παρά την ήττα της στον Ψυχρό Πόλεμο παραμένει μια από τις ισχυρότερες στρατιωτικά χώρες του κόσμου. Το πυρηνικό της οπλοστάσιο μπορεί να συγκριθεί μόνο με των ΗΠΑ. Για αυτό συνεχίζει μέχρι σήμερα, τριάντα χρόνια μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ να βρίσκεται στο στόχαστρο των ΗΠΑ. Τα αμερικανικά επιτελεία συνεχίζουν να τη θεωρούν σαν έναν από τους βασικούς της ανταγωνιστές -δίπλα στην Κίνα- στον αγώνα τους για την ηγεμονία του πλανήτη.

Στο οικονομικό επίπεδο η Ρωσία έχει πάψει εδώ και πολλά χρόνια να μπορεί να αναμετρηθεί με τις ΗΠΑ. Με βάση τα στοιχεία του ΔΝΤ το ονομαστικό ΑΕΠ της Ρωσίας ήταν το 2021 το ένα δέκατο πέμπτο του ΑΕΠ των ΗΠΑ. Αλλά η οικονομική της κατάσταση δεν έχει καμιά σχέση με την εικόνα της καταστροφής των πρώτων χρόνων της δεκαετίας

του 1990. Η σχετική της οικονομική σταθεροποίηση της δίνει και τη δυνατότητα να συντηρεί και να εκσυγχρονίζει την πολεμική της μηχανή -κάτι το οποίο δεν ήταν σε θέση να κάνει τη δεκαετία του 1990. Οι πυρηνικές απειλές του Πούτιν δεν είναι απλά «μπλόφες»: η Ρωσία έχει αναπτύξει τα τελευταία χρόνια μια νέα γενιά υπερηχητικών πυρηνικών πυραύλων που μπορούν να χτυπήσουν με αστραπιαία ταχύτητα τους στόχους τους.

Οι ΗΠΑ αντίθετα βρίσκονται από το 1991 μέχρι σήμερα σε μια μόνιμη καθοδική πορεία. Ο μεγάλος τους πονοκέφαλος είναι η Κίνα: το 1991 το ΑΕΠ της Κίνας δεν ξεπερνούσε τα 420 δισεκατομμύρια δολάρια. Το 2021 ξεπέρασε τα 17 τρισεκατομμύρια. Οι οικονομολόγοι εκτιμούν ότι σε λίγα χρόνια θα έχει ξεπεράσει τις ΗΠΑ. Ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» του Μπους ήταν μια προσπάθεια των ΗΠΑ να αντισταθμίσουν αυτή την σχετική υποβάθμιση με την επίδειξη της στρατιωτικής τους ισχύος - να δείξουν στον κόσμο ότι ο 21ος αιώνας θα είναι «αμερικανικός», όπως ήταν και το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα όχι χάρη στην συντριπτι-

Η Ρωσία τροφοδοτεί την Ευρώπη με πετρέλαιο και φυσικό αέριο

κή υπεροχή της αμερικανικής οικονομίας αλλά χάρη στη συντριπτική υπεροχή της αμερικανικής στρατιωτικής μηχανής. Οι ΗΠΑ όμως έχασαν τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Το τελευταίο επεισόδιο «παίχτηκε» τον Αύγουστο με την άτακτη υποχώρηση των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ από το Αφγανιστάν και την παράδοση, άνευ όρων της εξουσίας, ύστερα από 20 χρόνια πολέμου στους Ταλιμπάν. Οι εικόνες αυτές έπαιξαν σίγουρα ρόλο στην απόφαση του Πούτιν να συγκεντρώσει δυνάμεις στα σύνορα με την Ουκρανία και να αποπειραθεί να δώσει μια στρατιωτική λύση στη διαμάχη.

Το φυσικό αέριο και το πετρέλαιο έχει παίξει βασικό ρόλο στη σχετική αποκατάσταση της οικονομίας της Ρωσίας τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς των οικονομολόγων το 30% περίπου του ρωσικού ΑΕΠ συνδέεται με τις εξορύξεις και τις εξαγωγές ορυκτών καυσίμων. Καθόλου τυχαία, ο περιορισμός της βιομηχανίας φυσικού αερίου και πετρελαίου έχει γίνει τα τελευταία χρόνια, πλάι-πλάι με τη στρατιωτική περικύκλωση, ένας από τους μεγαλύτερους στόχους των ΗΠΑ.

Nord Stream II

Οι ΗΠΑ προσπάθησαν ήδη από την περίοδο του Τραμπ να σταματήσουν την κατασκευή του Nord Stream II, ενός αγωγού που έχει στοιχίσει μέχρι σήμερα πάνω από 15 δισεκατομμύρια δολάρια και έχει σαν στόχο να τροφοδοτεί τις αγορές της Ευρώπης με ρωσικό αέριο μέσω της βαλτικής θάλασσας -παρακάμπτοντας το έδαφος της Ουκρανίας. Οι πιέσεις του Τραμπ κατάφεραν να «πείσουν» την Ολλανδία να αποσυρθεί από το έργο. Όχι όμως και την Γερμανία της Μέρκελ. Ο Τζο Μπάιντεν τυπικά αναθεώρησε τη «μονομερή» πολιτική του Τραμπ και εγκαινίασε μια διαφορετική σχέση με τους συμμάχους των ΗΠΑ. Αλλά οι στόχοι της αμερικανικής πολιτικής σε σχέση με τη Ρωσία και τον Nord Stream II δεν άλλαξαν ούτε κατά ένα χιλιοστό.⁴ Οι ΗΠΑ ήταν και παραμένουν αποφασισμένες να μην επιτρέψουν στη Ρωσία ούτε να αυξήσει τις εξαγωγές υδρογονανθράκων προς τη Δύση, ούτε να απαλλαγεί από τις διαδρομές μέσα από τη «φιλοδυτική» Ουκρανία. Οι απειλές των κυρώσεων, με άλλα λόγια, είχαν προηγηθεί κατά πολύ της ρωσικής επίθεσης.

Ο πόλεμος κατάφερε να «πείσει» και τη Γερμανία να παγώσει τον Nord Stream II. Με τη σημερινή κρίση οι ΗΠΑ έχουν καταφέρει μέχρι στιγμής να ενώσουν ξανά το διαιρεμένο μέχρι πριν από λίγο δυτικό στρατόπεδο. Ο Ψυχρός Πόλεμος λειτουργούσε σαν «ζουρλομανδύας» για τους συμμάχους των ΗΠΑ. Αντιπαραθέσεις υπήρχαν πάντα πολλές, άλλες μικρές και άλλες μεγάλες. Αλλά όλες είχαν ένα όριο: την εχθρότητα απέναντι στο αντίπαλο Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου τους απελευθέρωσε από αυτούς τους περιορισμούς και οι χώρες της Δύσης άρχισαν να αλληθωρίζουν προς όλες τις κατευθύνσεις –από την Κίνα και τη Ρωσία μέχρι το Ιράν. Τώρα η ενότητα της συμμαχίας μοιάζει να έχει αποκατασταθεί: «η Ευρώπη είναι αποφασισμένη να σταματήσει την εξάρτησή της από το Ρωσικό» αέριο δήλωσε η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, η πρόεδρος της Κομισιόν, λίγες ώρες μετά την ρωσική επίθεση στην Ουκρανία.

Οι κυρώσεις δεν πρόκειται να σταματήσουν τον πόλεμο γιατί δεν έχουν σαν στόχο να σταματήσουν τον πόλεμο. Είναι ένα από τα «όπλα» που χρησιμοποιεί εδώ και πολλά χρόνια η Αμερική στον «νέο ψυχρό πόλεμο» που έχει κηρύξει απέναντι στη Ρωσία. Η ενίσχυση των κυρώσεων ρίχνει συνεχώς λάδι στη φωτιά του πολέμου και πολλαπλασιάζει τους κινδύνους μιας μεγάλης κλίμακας σύρραξης ανάμεσα στο NATO και τη Ρωσία –μιας σύρραξης που αν ξεσπάσει θα έχει ανυπολόγιστες συνέπειες για το μέλλον της ανθρωπότητας και του ίδιου του πλανήτη.

Η εικόνα που προσπαθούν να ζωγραφίσουν οι ηγέτες της δύσης –μιας επιτιθέμενης Ρωσίας και μιας αμυνόμενης Ουκρανίας που έχει την Ευρωπαϊκή Ένωση και το NATO στο πλευρό της είναι ψεύτικη. Η Ουκρανία έχει διαλυθεί από τον ανταγωνισμό ανάμεσα στο NATO, τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση από τη μια και τη Ρωσία από την άλλη. Και τώρα οι ιμπεριαλιστικοί αυτοί ανταγωνισμοί κλιμακώνονται σκορπίζοντας τη φωτιά και τον θάνατο του πολέμου.

Όχι στον πόλεμο

Τον Ιούνιο του 1919, έναν σχεδόν χρόνο μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο Μέουαρντ Κέννς, ένας σχετικά άγνωστος τότε βρετανός διπλωμάτης που συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην ηττημένη Γερμανία από τη μια και τη Γαλλία, τη Βρετανία και τις ΗΠΑ -τους νικητές του πολέμου- από την άλλη, παρέδωσε ξαφνικά την παραίτησή του στον Λόιντ Τζόρτζ, τον τότε πρωθυπουργό της Βρετανίας. Στο βιβλίο που κυκλοφόρησε λίγο μετά εξηγούσε ότι οι όροι που έθεταν οι νικητές στους ηττημένους θα προετοιμάζαν με βεβαιότητα έναν νέο παγκόσμιο πόλεμο. Ο Κέννς συμφωνούσε με την προπαγάνδα της Αντάντ που θεωρούσε τη Γερμανία και τις συμμαχικές της Κεντρικές Δυνάμεις τους αποκλειστικούς υπεύθυνους του Μεγάλου Πολέμου. «*Η Γερμανία έχει μια ιδιαίτερη και ειδική ευθύνη για τον πόλεμο και τον γενικευμένο καταστροφικό του χαρακτήρα*», γράφει στο βιβλίο του. Αλλά η «*συνθήκη (των Βερσαλλιών) αφήνει την Ευρώπη πιο αποσταθεροποιημένη από ότι τη βρήκε*».⁵ Η λεηλασία των γερμανικών αποικιών και οι σκληρές οικονομικές κυρώσεις, έγραφε ο Κέννς, θα έσπρωχναν τη Γερμανία υποχρεωτικά ξανά στον δρόμο τη σύγκρουσης. Η θεραπεία που πρότεινε ο Κέννς ήταν μια πιο «*ρεαλιστική πολιτική*» πολεμικών επανορθώσεων που θα επέτρεπε στη Γερμανία να ενταχθεί ξανά στην παγκόσμια κοινότητα. «*Ελάχιστοι άκουσαν*» γράφει ο ιστορικός Τζόνθαν Κίρσνερ. Οι ηγέτες των χωρών της Αντάντ ήταν τυφλωμένοι από τις δικές τους σκοπιμότητες.

Ο Κέννς δεν ήταν ούτε σοσιαλιστής ούτε επαναστάτης. Και η θεραπεία που πρότεινε ήταν στην ουσία καθαρά ουτοπική – η πολιτική της εξόντωσης της Γερμανίας που είχαν επιλέξει οι ηγέτες της Αντάντ δεν ήταν αποτέλεσμα της βλακειάς τους αλλά αποτέλεσμα της λογικής του ιμπεριαλισμού, της παγκόσμιας τάξης όπως αυτή είχε διαμορφωθεί από την έκβαση του πολέμου. Αλλά μέ-

σα από το πρίσμα του ρεαλισμού του ο Κέννς είχε «*ανακαλύψει*» αυτά τα οποία έλεγαν οι επαναστάτες για τον καπιταλισμό και τον πόλεμο – ότι ο πόλεμος είναι στην εποχή του ιμπεριαλισμού, του «*ανώτατου σταδίου του καπιταλισμού*» όπως έλεγε ο Λένιν, ενδημικός.

Υπάρχουν πολλές και σημαντικές διαφορές ανάμεσα στο 1918 και το 1991, ανάμεσα στη νίκη της Αντάντ στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τη νίκη της Δύσης στον Ψυχρό Πόλεμο. Αλλά το βέβαιο είναι ότι ακόμα και τώρα, έναν αιώνα μετά την έκδοση του βιβλίου του Κέννς «*ελάχιστοι ακούν*». Όχι γιατί είναι βλάκες, αλλά γιατί τα συμφέροντά τους, τα συμφέροντα των χωρών που αντιπροσωπεύουν δεν τους αφήνουν να ακούσουν.

Η εργατική τάξη έχει το μοναδικό προνόμιο να μπορεί, απαλλαγμένη από αυτά τα συμφέροντα, να μπορεί να ακούει. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος έκλεισε με την επανάσταση στη Ρωσία και τη Γερμανία. Οι εκατόμβες των νεκρών και στις «*δυο πλευρές των συνόρων*» θα ήταν πολλαπλάσιες αν οι γυναίκες της Ρωσίας δεν είχαν πυροδοτήσει την επανάσταση που εκθρόνισε τελικά τον Τσάρο με τις κινητοποιήσεις τους για «*ψωμί και ειρήνη*» στις 8 Μάρτη (με το νέο ημερολόγιο) του 1917. Χιλιάδες Γερμανοί ναύτες θα είχαν βρει τραγικό θάνατο στα παγωμένα νερά της Βαλτικής το 1918 αν δεν είχαν ξεσηκωθεί ενάντια στις διαταγές του Κάιζερ που ήθελε να τους στείλει σε μια τελευταία, απεγνωσμένη αποστολή αυτοκτονίας ενάντια στον Βρετανικό στόλο.

Αυτό που χρειαζόμαστε αυτή τη στιγμή είναι ένα δυνατό αντιπολεμικό κίνημα στηριγμένο πάνω στην εργατική τάξη που θα μπορεί να φρενάρει αποτελεσματικά τις πολεμικές εξορμήσεις σε Ανατολή και Δύση. Να εμποδίσουμε τον Μητσοτάκη να χωθεί ακόμα πιο χοντρά⁶ στις πολεμικές εξορμήσεις του ΝΑΤΟ -σε μια προσπάθεια να αποδειχθεί η Ελλάδα «*καλύτερος μαθητής*» των ΗΠΑ και της Δύσης από ότι η Τουρκία του Ερντογάν.

Δεν δίνουμε συγχωροχάρτι στον Πούτιν που μακελεύει αυτή τη στιγμή την Ουκρανία. Αλλά δεν ξεχνάμε ποτέ ότι ο κύριος «*εχθρός βρίσκεται στην ίδια μας τη χώρα*». Η Δύση έχει χωμένα τα χέρια της πολύ βαθιά στο αίμα αθών και ανυπεράσπιστων λαών -του Ιράκ, του Αφγανιστάν, της Συρίας για να θυμηθούμε τα τελευταία της μόνο θύματα. Αυτό που την ενοχλεί σήμερα στην Ουκρανία δεν είναι οι ίδιες οι σφαγές. Αυτό που την τρελαίνει είναι ότι ο πρωταγωνιστής των σφαγών είναι ο Πούτιν και όχι η ίδια. ■

Σημειώσεις

1. Βλέπε, Adam Tooze, Chartbook #81 Permanent crisis or Black Earth agro-giant? Alternative futures for Ukraine. <https://adamtooze.substack.com/p/chartbook-81-permanent-crisis-or>
2. Ούτε Ουάσιγκτον, Ούτε Μόσχα, Σοσιαλισμός από τα Κάτω 103, Ιούνιος 2014. Ο Γιανουκόβιτς ήταν ο πρόεδρος της Ουκρανίας από το 2010 ως την αποπομπή του το 2014.
3. Τυπικά οι αντιβαλιστικοί πύραυλοι είναι ένα αμυντικό όπλο που έχει σαν αποστολή να πλήττει στον αέρα, πριν προλάβουν να φτάσουν στο στόχο τους, τους εκθρηνικούς βαλιστικούς, επιθετικούς πυραύλους. Στην πραγματικότητα είναι ένα ακραία επιθετικό και επικίνδυνο όπλο που μετατρέπεται τα πυρηνικά από «στρατηγικά όπλα» σε «τακτικά». Το 1972 οι ΗΠΑ και η Ρωσία είχαν υπογράψει μια κοινή συμφωνία για τον περιορισμό των αντιβαλιστικών πυραύλων που έθετε ένα ανώτατο όριο (100) στον αριθμό των πυραύλων που θα μπορούσε να έχει η κάθε χώρα. Η συμφωνία καταργήθηκε με μια μονομερή απόφαση του Τζορτζ Μπους το 2002.
4. Οι ΗΠΑ έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, χάρη στο «*ακιστολιθικό*» αέριο ξανά ένας από τους σημαντικούς εξαγωγείς ενέργειας στον κόσμο. Αλλά είναι λάθος να θεωρεί κανείς ότι η αντιπαλότητα τους με τον Nord Stream II υπαγορεύεται απλά και μόνο από τα συμφέροντα του αμερικανικού πετρελαϊκού λόμπι. Οι ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί δεν μπορούν να «*συρρικνωθούν*» στους οικονομικούς ανταγωνισμούς -και αυτό ισχύει ακόμα και για το πετρέλαιο και το ορυκτό («*φυσικό*») αέριο, παρά την προφανή σημασία που έχει για τις οικονομίες παγκόσμια. Εξίσου λάθος είναι να θεωρεί κανείς ότι η διαμάχη Ρωσίας-ΝΑΤΟ για τον έλεγχο της Ουκρανίας υπαγορεύεται από το «*πλοίοιο υπέδαφος*» της Ουκρανίας.
5. Jonathan Kirshner, The Man Who Predicted Nazi Germany, The New York Times, 2019
6. Η κυβέρνηση του Μητσοτάκη ήταν μια από τις πρώτες χώρες που έστειλε πολεμικό υλικό (έστω και σε συμβολική ποσότητα) στην κυβέρνηση της Ουκρανίας.

«Μετά την τελετή υπογραφής της συμφωνίας ο Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης, ο Πρωθυπουργός του Ισραήλ Benjamin Netanyahu και ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκος Αναστασιάδης προέβησαν σε δηλώσεις στον Τύπο:

Ο Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης στη δήλωση του τόνισε:

“Συγχαρητήρια. Με μεγάλη χαρά υποδέχομαι, σήμερα, στην Αθήνα δύο καλούς φίλους -τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας και τον Πρωθυπουργό του Ισραήλ- με τους οποίους και μόλις συνυπογράψαμε την Διακυβερνητική Συμφωνία κατασκευής του αγωγού φυσικού αερίου EastMed. Είναι το επιστέγασμα της νέας γεωπολιτικής, εταιρικής σχέσης της Ελλάδος, της Κύπρου και του Ισραήλ που οικοδομείται συστηματικά, τα τελευταία χρόνια, διαμορφώνοντας έναν νέο ενεργειακό κόμβο στην Ανατολική Μεσόγειο. Μία γέφυρα, η οποία θα οδηγεί τα αποθέματα φυσικού αερίου της περιοχής στην Ευρώπη -μέσω της Ελλάδος- και θα εμπλουτίσει το ενεργειακό μείγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ενέργειας -το γνωστό ως Energy Union- με φυσικό αέριο, που είναι πιο φιλικό προς το περιβάλλον, μέσα από μια νέα διέλευση.

Η συμφωνία του Ζαπείου για τον EastMed έχει οικονομική, αναπτυξιακή, διπλωματική, αλλά και γεωστρατηγική διάσταση. Ένας από τους μεγαλύτερους αγωγούς φυσικού αερίου στον κόσμο, θα έχει προφανείς θετικές συνέπειες για τις χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμά του. Αποτελεί, όμως, και συμβολή στην ειρήνη και στην γεωπολιτική σταθερότητα. Γιατί αποδεικνύει την έμπρακτη πρόθεση των κρατών μας να αντιμετωπίσουν την ενέργεια ως κρίκο συνεργασίας των λαών, και όχι ως αφορμή διαφωνιών και συγκρούσεων.

Αναμφίβολα, ο νέος αγωγός θα αναβαθμίσει την γεωστρατηγική υπεραξία και τον περιφερειακό ρόλο Ελλάδα και Κύπρου στη Μεσόγειο, δίνοντας επίσης στρατηγικό βάθος και στην πολυεπίπεδη

συνεργασία μας με το Ισραήλ, και απλώνοντας ένα τόξο ευημερίας που διασχίζει την Ανατολική Μεσόγειο φτάνοντας μέχρι την Ιταλία και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικά η εμπάθυση συνεργασίας Ελλάδος, Κύπρου και Ισραήλ σε συνδυασμό με τις στενότερες παραδοσιακές μας σχέσεις με την Αίγυπτο και το μετριοπαθή αραβικό κόσμο αποτελεί μία εγγύηση ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή. Ένα χώρο που τα τελευταία χρόνια απειλείται από συγκρούσεις, ανακατατάξεις και αδιέξοδους αναθεωρητισμούς”.

Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκος Αναστασιάδης δήλωσε:

“Χαρακτήριζα ως ένα πραγματικά ιστορικό γεγονός τη σημερινή ημέρα, καθώς με την υπογραφή της διακρατικής συμφωνίας για τον αγωγό EastMed επιβεβαιώνουμε με τον πλέον απότομο πως η συνεργασία που τα τελευταία χρόνια έχουμε αναπτύξει δεν περιορίζεται σε θεωρητικές και κενού περιεχομένου διακηρύξεις. Αλλά έχει ωριμάσει σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είμαστε σε θέση με πρακτικό, αλλά και πειστικό τρόπο να προωθούμε στρατηγικά έργα με ιδιαίτερη γεωπολιτική αξία. Έργα, όπως ο EastMed, ενέχουν τεράστιο συλλογικό όφελος, τόσο για τις χώρες μας, όσο και για την ευρύτερη περιοχή, ενώ η υλοποίησή του θα συμβάλλει έμπρακτα

στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ουδόλως τυχαία και η απόφαση της Ένωσης για χρηματοδότηση των τεχνικών μελετών κατασκευής του αγωγού, ενώ την ίδια στιγμή η όλη γεωστρατηγική σημασία του αγωγού αναγνωρίζεται και από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, με πιο πρόσφατο παράδειγμα την υιοθέτηση του EastMed Act”.

Ο Πρωθυπουργός του Ισραήλ Benjamin Netanyahu δήλωσε:

“Στην Αθήνα και στην Ιερουσαλήμ δημιουργήσαμε τα θεμέλια του Δυτικού Πολιτισμού. Η Ελλάδα και το Ισραήλ, από τη μία μεριά, η Κύπρος στη μέση, δημιουργήσαμε τις αξίες οι οποίες έχουν επικρατήσει στην ανθρωπότητα.

Όμως, στη σύγχρονη εποχή, υπήρχε μία έλλειψη σύνδεσης μεταξύ των χωρών μας. Αυτό όμως το διορθώσαμε, γιατί τώρα πλέον έχουμε ξεκινήσει αυτές τις διμερείς συναντήσεις μεταξύ μας. Αυτή είναι η έβδομη τριμερής συνάντηση. Είναι ιστορικής σημασίας, όμως, γιατί αυτό που κάνουμε αυτή τη στιγμή είναι ότι αναβαθμίζουμε τη συνεργασία μας σε ακόμα υψηλότερο επίπεδο για να προμηθεύσουμε με ενέργεια την Ευρώπη. Και θέλουμε να ενισχύσουμε, αυτά που είναι προς το κοινό μας συμφέρον”».¹

Αναστασιάδης, Μητσοτάκης, Νετανιάχου υπογράφουν τη συμφωνία για τον αγωγό

Ο Ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός μετά την ακύρωση του EastMed

Μητσοτάκης και Ερντογάν συνεργάζονται με την εκστρατεία του NATO στην Ουκρανία, αλλά δεν σταματούν να οξύνουν την ελληνοτουρκική διαμάχη. Ο Πάνος Γκαργκάνας αναλύει τις αλλαγές μετά την ακύρωση του αγωγού.

Είναι απαραίτητο να θυμηθούμε (και να θυμίσουμε) τις δηλώσεις που έκαναν οι ηγέτες του Ισραήλ, της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Ελλάδας στις 2 Γενάρη του 2020 στο Ζάππειο μετά την υπογραφή της Συμφωνίας για τον αγωγό Eastmed. Μόνο έτσι μπορεί να γίνει κατανοητή σε όλη της την έκταση η πολιτική ήττα που αντιπροσωπεύει για τον Μητσοτάκη και τα συμφέροντα της τάξης που υπηρετεί, η απόσυρση της αμερικανικής στήριξης για τον αγωγό. Και να δούμε ότι αποτελεί ένα βήμα στην αλυσίδα των γεγονότων

που αποσταθεροποιούν τα σχέδια του ελληνικού καπιταλισμού καθώς το NATO συγκρούεται με τη Ρωσία στο έδαφος της Ουκρανίας.

Στις αρχές Γενάρη του 2022, σχεδόν πάνω στην επέτειο της υπογραφής της Συμφωνίας για τον αγωγό Eastmed, είδαν το φως της δημοσιότητας οι πληροφορίες ότι ένα «no-parallel» της αμερικανικής κυβέρνησης βάζει τέλος σε αυτό το σχέδιο.

«Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν υποστηρίζουν πλέον την κατασκευή του αγωγού φυσικού αερίου Eastmed από το Ισ-

ραήλ στην Ευρώπη, γράφει η εφημερίδα *Jerusalem Post*. Σύμφωνα με την ισραηλινή εφημερίδα, αξιωματούχοι του Στέιτ Ντιπάρτμεντ μετέφεραν τη νέα θέση στο ισραηλινό υπουργείο εξωτερικών όπως επιβεβαίωσε διπλωματική πηγή στην *Ιερουσαλήμ*. 'Η αντιστροφή της θέσης της Ουάσιγκτον στο θέμα του Eastmed αναφέρθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα στις αρχές του μήνα' τονίζει η ισραηλινή εφημερίδα. 'Η αμερικανική πλευρά εξέφρασε στην ελληνική πλευρά επιφυλάξεις ως προς το σκεπτικό του αγωγού Eastmed και έθεσε ζητήματα οικο-

νομικής βιωσιμότητάς του όπως επίσης και περιβαλλοντικά θέματα» δήλωσε στο Reuters ελληνική κυβερνητική πηγή». ²

Οι αμερικανικές ανησυχίες για «ζητήματα οικονομικής βιωσιμότητάς και περιβαλλοντικά θέματα» προβλήθηκαν από τον ίδιο τον Ερντογάν στη διάρκεια επίσκεψής του στην Αλβανία:

«ο πρόεδρος της Τουρκίας, Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, υποστήριξε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες απέσυραν την υποστήριξή τους για τον υποθαλάσσιο αγωγό που θα προμήθευε φυσικό αέριο από την Ανατολική Μεσόγειο στην Ευρώπη, επειδή δεν έχει καμία λογική από οικονομικής άποψης. Αυτό το έργο δεν είναι υλοποιήσιμο. Αυτοί [οι Ηνωμένες Πολιτείες] έκαναν όλες τις αναλύσεις τους και είδαν ότι δεν είχε θετικές πλευρές. Με άλλα λόγια, οι υπολογισμοί δεν 'βγαίνουν', δήλωσε ο Ταγίπ Ερντογάν στους δημοσιογράφους κατά τη διάρκεια επίσκεψης στην Αλβανία, σύμφωνα με το τουρκικό τηλεοπτικό δίκτυο NTV. "Οι Ηνωμένες Πολιτείες κάνουν όλα τα βήματά τους με βάση το οικονομικό συμφέρον σε κάθε περίπτωση. Δεδομένου ότι οι υπολογισμοί κόστους για αυτό δεν 'έβγαίνουν', απέσυραν την υποστήριξή τους" προσέθεσε. Ο ίδιος επανέλαβε την άποψή του ότι το έργο αυτό δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς τη συμμετοχή της Τουρκίας». ³

Πιο αναλυτικός για όλα αυτά ήταν ο Άμος Χόχσταϊν, ανώτερος σύμβουλος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ για την ενεργειακή ασφάλεια:

«Το τουρκικό κρατικό κανάλι TRT μετέδωσε την περασμένη εβδομάδα ένα ντοκιμαντέρ κατά του αγωγού EastMed με τίτλο "The Pipe Dream", στο οποίο περιλαμβάνει δηλώσεις του Ανώτερου Συμβούλου για την Ενεργειακή Ασφάλεια του Στέιτ Ντιπάρτμεντ Άμος Χόχσταϊν, πριν διοριστεί στη σημερινή του θέση. Ο Χόχσταϊν υποστηρίζει ότι θα ένιωθε "εξαιρετικά άβολα που οι ΗΠΑ υποστηρίζουν αυτό το έργο" λόγω των περιβαλλοντικών του επιπτώσεων.

Γιατί να κατασκευάσουμε έναν αγωγό ορυκτών καυσίμων μεταξύ του EastMed και

της Ευρώπης, όταν ολόκληρη η πολιτική μας είναι να υποστηρίξουμε τη νέα τεχνολογία... και τις νέες επενδύσεις για πιο πράσινη και πιο καθαρή ενέργεια;» ήταν το ερώτημα που έθετε τότε ο Χόχσταϊν, προσθέτοντας: 'Μέχρι να κατασκευαστεί αυτός ο αγωγός, θα έχουμε ξοδέψει δισεκατομμύρια χρήματα των φορολογουμένων σε κάτι που είναι ξεπερασμένο – όχι μόνο απαρχαιωμένο αλλά και ενάντια στο συλλογικό μας συμφέρον μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης'. Ο Χόχσταϊν ισχυριζόταν μάλιστα ότι το έργο δεν ήταν οικονομικά εφικτό. Θα κόστιζε περισσότερα από 6 δισ. ευρώ, είπε, προσθέτοντας ότι τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν δεσμεύονται πλέον να επενδύουν σε ορυκτά καύσιμα». ⁴

Οικολογικές υποκρισίες

Παρά τις προσπάθειες, όμως, που γίνονται για να πιστέψουμε ότι στα αμερικανικά επιτελεία επικράτησαν οι οικολογικές ευαισθησίες, η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Πρώτα απ' όλα, μετά το φιάσκο της Συνδιάσκεψης του ΟΗΕ για το κλίμα στη Γλασκόβη (COP26), ⁵ οι μεγάλες πολυεθνικές της ενέργειας κάνουν πάρτι κερδών και νέων επενδύσεων στα ορυκτά καύσιμα.

Οι δυο μεγαλύτερες αμερικανικές εταιρείες, η ExxonMobil και η Chevron, ανακοίνωσαν καθαρά κέρδη για τις δυο μαζί ύψους 38,6 δισ. δολαρίων για το 2021 σε αντίθεση με ζημιές 27,6 δισ. το 2020. Πρόκειται για τα μεγαλύτερα κέρδη από το 2014. Με βάση αυτή την επιτυχία τους, προγραμματίζουν επενδύσεις για το 2022 ύψους 21 ως 24 δισ. η Exxon και 15 δισ. η Chevron. Ο διευθύνων σύμβουλος της Exxon, ο Darren Woods δήλωσε ότι «Δεν διαθέτουμε βιώσιμες πρακτικές εναλλακτικές λύσεις και μέχρι να αποκτήσουμε θα εξακολουθήσει να υπάρχει ανάγκη για πετρέλαιο και αέριο». ⁶

Με τέτοιους προσανατολισμούς και τόσο μεγάλα επενδυτικά προγράμματα (αρκετά για να κατασκευαστούν 5-6 αγωγοί σαν τον Eastmed), είναι δύσκολο να πιστέψουμε ότι αυτό που καθό-

ρισε τη στάση της αμερικανικής κυβέρνησης ήταν η οικονομική βιωσιμότητα και η οικολογική ευαισθησία. Άλλωστε μεγάλα επενδυτικά κεφάλαια (funds) εμπλέκονται άμεσα στην εκμετάλλευση των κοιτασμάτων αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο. Το πιο κοντινό παράδειγμα είναι η περίπτωση της γνωστής μας Energean:

«Αληθινά εντυπωσιακές είναι οι φωτογραφίες της πλωτής μονάδας αποθήκευσης και εκφόρτωσης παραγωγής φυσικού αερίου και πετρελαίου (FPSO) "Energean Power", της εταιρείας Energean Oil & Gas, που "χτίζεται" στα ναυπηγεία Admiralty της Σιγκαπούρης. Οπως μας πληροφορεί το δελτίο Τύπου της εταιρείας, το "Energean Power", μέρος της ύψους 1,7 δισ. δολαρίων επένδυσης για την ανάπτυξη του κοιτάσματος Karish στη θάλασσα του Ισραήλ, θα είναι το πρώτο FPSO με βάση το φυσικό αέριο που θα λειτουργήσει στη Μεσόγειο, θα διαχειρίζεται έως 22 εκατ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου και έως 32 χιλ. βαρέλια πετρελαίου την ημέρα, ενώ θα έχει τη δυνατότητα αποθήκευσης έως 800.000 βαρελιών πετρελαίου. Θα αναχωρήσει για το Ισραήλ προς το τέλος Μαρτίου, για να εγκατασταθεί 90 χιλιόμετρα από τις ακτές, ώστε να ξεκινήσει η παραγωγή αερίου από το Karish στο τρίτο τρίμηνο του έτους». ⁷

Η Energean, η εταιρεία που έστειλε τα MAT ενάντια στους εργαζόμενους στον Πρίνο για να σπάσει τον αγώνα τους, είναι ένας κολοσσός που ανήκει στο δίδυμο Μαθιός Ρήγας και Στάθης Τοπούζογλου σε συνεργασία με μεγάλα κεφάλαια:

«Οι κύριοι Ρήγας και Τοπούζογλου, ελέγχουν 12%-13% έκαστος. Ο μεγαλύτερος μέτοχος (με 26%) είναι το πανίσχυρο επενδυτικό fund της Third Point, ενώ μεταξύ των νέων ισχυρών μετόχων είναι το Capital Research Global Investors, το οποίο διαχειρίζεται 1,7 τρισ. δολάρια και απέκτησε το 7,1%, το επενδυτικό fund Clal Industries, ένας από τους μεγαλύτερους θεσμικούς στο Ισραήλ, που ελέγχει το 10%, βάζοντας στην εταιρεία 100 εκατ.

Οι εφοπλιστές επενδύουν σε δεξαμενόπλοια υγροποιημένου φυσικού αερίου

Η κυβέρνηση ξοδεύει δισεκατομμύρια για νέες φρεγάτες

δολάρια, η Pelham Capital που διαχειρίζεται 380 δισ. δολάρια και έχει αγοράσει το 4,7% της Energean, και η Kerogen Capital που έχει αγοράσει το 3,6%».⁸

Η εικόνα συμπληρώνεται από τα συμφέροντα που εμπλέκονται στις εναλλακτικές λύσεις για τη μεταφορά του αερίου από τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου στις αγορές της Ευρώπης (και άλλων προορισμών). Σε συνέντευξη στην Εφημερίδα των Συντακτών, η Energean δηλώνει:

«Ερώτηση: Υπάρχουν εναλλακτικές στον Eastmed; Απάντηση: Κάθε υποδομή που μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο είναι ιδιαίτερα σημαντική και ευπρόσδεκτη (...) Σε κάθε περίπτωση οι αγορές είναι αυτές που αποφασίζουν ποιες λύσεις μπορεί να

αποβούν συμφερότερες, είτε μιλάμε για αέριο αγωγών είτε για LNG».⁹

Οι εφοπλιστές βολεύονται...

Ήδη η κυβέρνηση Μητσοτάκη παραστάει ότι δεν υπάρχει θέμα, αφού οι έλληνες εφοπλιστές έχουν μεγάλο μερίδιο στον στόλο πλοίων κατάλληλων για τη μεταφορά υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) και η Αλεξανδρούπολη μετατρέπεται σε πύλη εισόδου έτοιμη να υποδεχθεί αυτά τα πλοία, να μετατρέψει το LNG ξανά σε αέριο και να το προωθήσει στους αγωγούς των Βαλκανίων.

«Ποιος μεταφέρει αυτές τις ποσότητες αερίου στην Ευρώπη για να αποθηκευτούν στους τερματικούς σταθμούς και να διοχετευτούν στη συνέχεια στα δίκτυα διανομής; Μέσα σε μια δεκαετία τα τεράστια πλοία μεταφοράς υγροποιημέ-

νου αερίου υπερδιπλασιάστηκαν και σήμερα υπερβαίνουν τα 800 σε όλο τον κόσμο, ενώ οι παραγγελίες για νέες ναυπηγήσεις αυξάνονται ιλιγγιωδώς. (...)

Έχει κανείς αμφιβολία ότι οι Έλληνες πλοιοκτήτες πρωταγωνιστούν στο παγκόσμιο παιχνίδι των υδρογονανθράκων; Προφανώς όχι. Σύμφωνα με τα στοιχεία της πλατφόρμας VesselsValue, οι Έλληνες εφοπλιστές διαθέτουν τον μεγαλύτερη αξία στόλο πλοίων μεταφοράς LNG, που αποτιμάται πάνω από 19 δισ. δολάρια. Φυσικά μακράν πρώτοι -πάνω από την Κίνα, την Ιαπωνία, τις ΗΠΑ- παραμένουν και στο παραδοσιακό πεδίο δράσης τους, τα δεξαμενόπλοια αργού, με στόλο αξίας περίπου 42 δισ. δολαρίων, αλλά πιο εντυπωσιακή ως πολύ πρόσφατη είναι η επίδοσή τους στα πλοία LNG. Συνολικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ένωσης Ελλήνων Εφοπλιστών, κατέχουν σχεδόν το 16% του παγκόσμιου στόλου μεταφοράς αερίου (LNG και LPG), που αντιστοιχεί σε πάνω από 170 πλοία. Αλλά ο αριθμός αυτός είναι ραγδαία μεταβαλλόμενος, καθώς στη διάρκεια του 2020-2021 το 10% των παραγγελιών νέων πλοίων στα ναυπηγεία της Απω Ανατολής (κυρίως) αφορά πλοία LNG.

Στους Έλληνες κυρίαρχους των θαλασσών και στο υγροποιημένο αέριο συναντάμε μερικά πασίγνωστα και στο ευρύ κοινό ονόματα. Η Stealth Gas (του Χ. Βαθειά) διαθέτει 46 πλοία μεταφοράς LNG, ακολουθούμενη από τη Maran Gas του ομίλου Αγγελικούση με 28 πλοία LNG και ακόμη 9 υπό κατασκευή. Η Dynagas του Γ. Προκοπίου, που βρίσκεται κοντά στην τελική απόκτηση και των Ναυπηγείων Σκαρμαγκά, διαθέτει 13 πλοία LNG αξίας σχεδόν 3 δισ. δολαρίων. Πάνω από 30 είναι τα πλοία LNG που διαθέτει μέσω διανομητικών εταιρικών σχημάτων ο όμιλος Λιβανού, 16 πλοία διαθέτει η TMS Cardiff Gas (Οικονόμου), με 13 συν 2 παραγγελθέντα εμφανίζεται η Theramaris του Ν. Μαρτίνου, ενώ ανερχόμενη δύναμη στο πεδίο θεωρείται η Capital Gas του Β. Μαρινάκη με έξι πλοία LNG ενε-

γά και άλλα τρία στα σκαριά κορεατικών ναυπηγείων. Με τους ρυθμούς αυτούς, που αφορούν μόνο την πρώτη εξέδα των Ελλήνων πλοιοκτητών, είναι πολύ πιθανό εντός του 2022 το μερίδιό τους στον παγκόσμιο στόλο πλοίων LNG να φτάσει ακόμη και το 25%».¹⁰

Ο ίδιος ο Μητσοτάκης σε συνέντευξή του στο Νίκο Χατζηνικολάου στον ANΤ1 προσπάθησε να υποβαθμίσει την ακύρωση του Eastmed υιοθετώντας τη γραμμή της Energean (ή αγορά αποφασίζει) και προβάλλοντας τη δύναμη των εφοπλιστών. Τίποτε από όλα αυτά, όμως, δεν μπορεί να υποβαθμίσει το κεντρικό πολιτικό ζήτημα, δηλαδή την ήττα στο πεδίο του ανταγωνισμού με την Τουρκία. Γιατί ο αγωγός ήταν επιλογή γεωπολιτικής σημασίας για την Ελλάδα. Να πώς το διατυπώνει ένα στέλεχος της αγοράς, ο Αλέξανδρος Λαγάκος, γενικός διευθυντής της Blue Grid:

«Ο υπεράκτιος αγωγός EastMed, που συστηματικά προωθεί η ελληνική πλευρά εδώ και περίπου 10 χρόνια, είναι απολύτως λογικό να αποτελεί διαχρονικά έναν κύριο στρατηγικό στόχο κάθε ελληνικής κυβέρνησης, ανεξαρτήτως πολιτικού προσανατολισμού.

Πρόκειται, άλλωστε, για έναν αγωγό ελληνικής έμπνευσης, με δυνατότητα να μεταφέρει έως και 20 δισ. κ.μ. φυσικού αερίου (δηλαδή ποσότητα ίση περίπου με το τριπλάσιο της συνολικής εθνικής ζήτησης) από τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου απευθείας στη χώρα μας, με στόχο η τελευταία να αποτελέσει τον σημαντικότερο κόμβο ενέργειας για τη ΝΑ Ευρώπη.

Θα ήταν, συνεπώς, παράλογο η υλοποίηση ενός τέτοιου έργου να μην αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα της εκάστοτε ελληνικής ηγεσίας».¹¹

...αλλά τα στρατηγικά σχέδια πωσγουρίζουν

Και ένας ισραηλινός αναλυτής υπερθεματίζει:

«Σε κάθε περίπτωση, οι ενεργειακές εξελίξεις δεν επηρεάζουν τις σχέσεις

του Ισραήλ με τα ελληνικά κράτη (Ελλάδα-Κυπριακή Δημοκρατία). Όι συζητήσεις που πραγματοποιούνται εδώ και αρκετά χρόνια έχουν στρατηγική φύση. Η ενέργεια είναι απλώς ένα μέρος τους. Και γενικά το χρήμα είναι λιγότερο σημαντικό όταν λαμβάνονται στρατηγικές αποφάσεις. Η τριμερής σχέση μας εδράζεται στο στρατηγικό συμφέρον, αναφέρει ο κ. Ινμπαρ. Για τον έμπειρο αναλυτή, η στάση της Τουρκίας παραμένει προβλημα. «Βλέπουμε μια πολύ πιο επιθετική Τουρκία, η οποία τροφοδοτείται από οθωμανικές και ισλαμιστικές παρορμήσεις. Και η δίψα τους για ενέργεια είναι απλώς μέρος αυτής της γενικότερης κατάστασης. Επιθυμούν να είναι κόμβος ενέργειας. (...) Αν κοιτάζουμε το συστημικό περιβάλλον θα δούμε ένα μειωμένο αμερικανικό ενδιαφέρον για την περιοχή και είναι κάτι που σέβομαι. Αυτό δείχνει μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων σε τοπικούς παράγοντες. Όπως η Ελλάδα, το Ισραήλ, η Τουρκία αλλά επίσης και η Ρωσία. Η Τουρκία επιθυμεί ρόλο. Είναι ένα αναθεωρητικό κράτος που θέλει να αλλάξει την κατάσταση.» Και συμπληρώνει κυνικά: «μια και οι ΗΠΑ δεν είναι εδώ (σ.σ. στην περιοχή), οι τοπικές δυνάμεις είναι εκείνες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση του στάτους κβο».¹²

Έτσι μπορούμε να δούμε τις πραγματικές διαστάσεις των εξελίξεων. Ένα ολόκληρο σχέδιο πολλών χρόνων για την απομόνωση της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο καταρρέει. Όπως προσπαθεί να το διατυπώσει διπλωματικά ο Ευάγγελος Βενιζέλος:

«Αν αποδειχθεί, όπως είναι πολύ πιθανό, ότι αρκεί μια παρόμοια πολιτική τοποθέτηση της αμερικανικής διοίκησης για να εγκαταλειφθεί πρακτικά από τις χώρες που έχουν υπογράψει σχετική διακρατική συμφωνία ένα σχέδιο όπως ο αγωγός EastMed, που τελεί υπό μελέτη με επιλογή και χρηματοδότηση της Ε.Ε., τότε πρέπει επείγοντως να ξανασκεφτούμε ποιο ακριβώς είναι το στρατηγικό πλαίσιο στο οποίο τοποθετούνται οι κινήσεις μας στο πιο ευαίσθητο πεδίο

της εξωτερικής πολιτικής που είναι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, βασικό κεφάλαιο των οποίων είναι η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών».¹³

Το «στρατηγικό πλαίσιο» μέσα στο οποίο έχουν κινηθεί διαχρονικά οι κυβερνήσεις ΝΔ, ΠΑΣΟΚ και ΣΥΡΙΖΑ τα τελευταία 30 χρόνια στηρίζονταν στην υπόθεση ότι η Τουρκία θα αναγκάζεται να κάνει παραχωρήσεις προς την Ελλάδα για να διατηρεί καλές σχέσεις με τη Δύση, την ΕΕ και τις ΗΠΑ. Προφανώς, η άλλη όψη αυτού του «στρατηγικού πλαισίου» είναι η ανάδειξη του ελληνικού καπιταλισμού σε πρόθυμο σύμμαχο της ΕΕ, των ΗΠΑ και του δυτικού ιμπεριαλιστικού στρατόπεδου συνολικά.

Αυτός ο προσανατολισμός εξασφάλισε χωρίς αμφιβολία οφέλη για την ελληνική διπλωματία και τα συμφέροντα των καπιταλιστών που υπηρετεί. Χειροπιαστό παράδειγμα είναι το τίμημα που αναγκάστηκε να πληρώσει η Δημοκρατία της Μακεδονίας για να προωθήσει την προοπτική της ένταξής της στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ.¹⁴ Βέβαια, ο τουρκικός καπιταλισμός δεν είναι μια μικρή δύναμη όπως η κυβέρνηση των Σκοπίων. Παρ' όλα αυτά, η Άγκυρα αναγκάστηκε να κάνει πίσω, κάτω από δυτικές πιέσεις, στην κρίση των Ιμίων και αργότερα αναγκάστηκε να καταπιεί την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ. Από αυτό το σημείο, όμως, μέχρι το να αποδεχθεί η Τουρκία τον αποκλεισμό της από την Ανατολική Μεσόγειο, υπάρχει μεγάλη απόσταση.¹⁵

Ανταγωνισμοί «προθύμων»

Ο Μητσοτάκης και ο Δένδιας μπορεί να θριαμβολογούσαν ότι μέσα από τις συμφωνίες με το Ισραήλ, την Αίγυπτο, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, τη Γαλλία και τις ΗΠΑ η ελληνική εκστρατεία προχωράει από επιτυχία σε επιτυχία, η Τουρκία βρίσκεται απομονωμένη και θα αναγκαστεί να κάνει παραχωρήσεις για να μην αποκλειστεί, αλλά ταυτόχρονα ξεδιπλώνονταν μια αντίστοιχη τουρκική εκστρατεία. Μετά την ακύρωση του

Eastmed, ακόμα και τα φιλικά προς τη ΝΔ ΜΜΕ έρχονται να το παραδειχθούν:

«Το “βάθος” και την πραγματική αξία της τουρκικής επιχείρησης εξομάλυνσης των σχέσεων με το σύνολο των κρατών της ευρύτερης περιοχής με τα οποία τα προηγούμενα χρόνια η Αγκυρα έφθασε ακόμα και σε πλήρη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων, αξιολογεί η Αθήνα. Τους τελευταίους μήνες ο πρόεδρος της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν ανέλαβε προσωπικά την επιχείρηση αυτή, η οποία έως αυτή τη στιγμή έχει και απτά και συμβολικά αποτελέσματα. (...) Η συμφωνία για credit swap με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ), οι συναντήσεις του κ. Ερντογάν με τον διάδοχο του θρόνου του Άμπου Ντάμπι, Μοχάμεντ μπιν Ζαγέντ αλ Ναχαγιάν (ΜΒΖ), αποτελούν –κατά την ανάγνωση της Αθήνας– περισσότερο μια προσπάθεια των Εμιρατινών να αποκτήσουν μια λειτουργική σχέση με την Τουρκία, παρά συμφιλίωση. Ανάλογη είναι η στάση και

για τα εντεινόμενα ανοίγματα της Άγκυρας προς το Ισραήλ, διά της υπόσχεσης άρσης της κάλυψης των στελεχών της Χαμάς και των Αδελφών Μουσουλμάνων. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται και οι δύο μεγαλύτερες αραβικές χώρες της περιοχής, η Αίγυπτος και η Σαουδική Αραβία».¹⁶

Η Εφημερίδα των Συντακτών συμπληρώνει την εικόνα:

«Ο πρόεδρος της Τουρκίας επικοινωνώντας τις τελευταίες ημέρες με τους ηγέτες σχεδόν όλων των χωρών που μέχρι πρότινος κατηγορούσε, τον επικεφαλής της περιφερειακής κυβέρνησης του Ιρακινού Κουρδιστάν Ν. Μπαρζανί, τον πρόεδρο του Λιβάνου Μ. Αούν και την προηγούμενη εβδομάδα με τον πρόεδρο του Ισραήλ Ι. Χέρτσογκ, τον οποίο περιμένει στην Αγκυρα τον Μάρτιο, ενώ θα έχει προηγηθεί επίσκεψη Ερντογάν στη Σ. Αραβία.

Δεν είναι η πρώτη φορά που η Τουρκία επιχειρεί να εμφανιστεί ως “το πιο αξιόπιστο ενεργειακό λιμάνι για την Ε.Ε.,” όπως δήλωσε ο Φ. Ντονμέζ. Και το 2010 επιχειρήσε τη μεταφορά φυσικού αερίου από το Ιράκ, αλλά το σχέδιο ναυάγησε, όπως επίσης το σχέδιο διασύνδεσης με το Ισραήλ για τη μεταφορά φυσικού αερίου από τα υποθαλάσσια κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου. Η ένταση της ουκρανικής κρί-

σης όμως και οι επιπτώσεις που έχει ήδη στην Ε.Ε. επαναφέρουν στο προσκήνιο αυτούς τους σχεδιασμούς».¹⁷

Είχαν προηγηθεί και άλλες κινήσεις της Άγκυρας που αναβάθμιζαν τη διαπραγματευτική θέση της Τουρκίας στην ευρύτερη περιοχή. Ο Ερντογάν έπαιξε ρόλο στη στρατιωτική νίκη του Αζερμπαϊτζάν σε βάρος της Αρμενίας το φθινόπωρο του 2020. Η Τουρκία συνεργάζεται με τις ΗΠΑ στην Καμπούλ και στο αεροδρόμιό της μετά την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων κατοχής από το Αφγανιστάν το καλοκαίρι του 2021. Και βέβαια στη Λιβύη, η ματαίωση των εκλογών, που ήταν προγραμματισμένες για τον Δεκέμβριο του 2021, ευνοεί τη συνέχιση της συνεργασίας ανάμεσα στην Άγκυρα και την κυβέρνηση της Τρίπολης που έχει υπογράψει το τουρκολιβικό μνημόνιο συνεργασίας για την ΑΟΖ. Η απόφαση του αμερικανικού ιμπεριαλισμού να εγκαταλείψει τον Eastmed και να βελτιώσει τις σχέσεις του με την Τουρκία δεν έπεσε από τον ουρανό.

Το στοιχείο, όμως, που καθόρισε αυτή την εξέλιξη ήταν η όξυνση της κρίσης στην Ουκρανία. Όπως εξηγεί ο Σωτήρης Κοντογιάννης σε άλλες σελίδες αυτού του τεύχους, οι ΗΠΑ αποφάσισαν να κλιμακώσουν την εκστρατεία τους για τον έλεγχο της Ουκρανίας πιέζοντας όλους τους ΝΑΤΟϊκούς συμμάχους τους να συσπειρωθούν.

Στο πλαίσιο αυτής της εκστρατείας, η συνεργασία της Τουρκίας ήταν και είναι απαραίτητη για τις ΗΠΑ, ιδιαίτερα από τη στιγμή που η σύγκρουση πήρε στρατιωτική μορφή με την επέμβαση του Πούτιν στην Ουκρανία. Η Τουρκία έχει αεροπορική και ναυτική παρουσία στη Μαύρη Θάλασσα, έχει τον έλεγχο των Στενών του Βοσπόρου και συνεργάζεται με την κυβέρνηση του Κίεβου για την εξασφάλιση στρατιωτικού υλικού (drone και όχι μόνο). Χωρίς τη συμμετοχή της Τουρκίας, η ΝΑΤΟϊκή εξόρμηση του Μπάιντεν θα είχε μια τεράστια τρύπα στη νοτιοανατολική πτέρυγά της.

Αντί να δίνει ανταλλάγματα για να βελτιώσει τις σχέσεις του με ΕΕ και ΝΑΤΟ, ο Ερντογάν βρέθηκε σε θέση να παίρνει ανταλλάγματα. Έφτασε στο σημείο να λέει ότι η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας προς την ΕΕ πρέπει να πάψει να συναντάει εμπόδια, αφού η ΕΕ εξετάζει την κατεπείγουσα αποδοχή της αίτησης της Ουκρανίας να γίνει μέλος. Η ελληνική διπλωματία χάνει διαπραγματευτικά ατού και στην Ανατολική Μεσόγειο και στην Ευρώπη.

Αυτό δεν σημαίνει ότι ο Ερντογάν έχει ξεπεράσει τη δική του κρίση, ούτε ότι ο Μητσοτάκης παραιτείται από την προσπάθεια αναβάθμισης της ελληνικής εμπλοκής σε αυτά τα βρόμικα παιχνίδια. Κάθε άλλο.

Να μην πληρώσουμε

Την ώρα που Ελλάδα και Τουρκία συνεργάζονται στα πλαίσια του ΝΑΤΟ για τον πόλεμο στην Ουκρανία, η κυβερνητική προπαγάνδα υψώνει κραυγές ότι ο Ερντογάν είναι «αναθεωρητική δύναμη» όπως ο Πούτιν. Και οι δυο θέλουν να «αναθεωρήσουν» τα υπάρχοντα σύνορα και τις διεθνείς Συμφωνίες και Συνθήκες, λέει αυτή η υποκριτική καμπάνια που θέλει να ζωγραφίσει το ΝΑΤΟ και τον ελληνικό καπιταλισμό ως «αμυνόμενους» υπερασπιστές των συνόρων.

Έτσι προσπαθούν να δικαιολογήσουν την κλιμάκωση των εξοπλισμών με το πρόγραμμα που ψήφισαν στη Βουλή. Η κυβέρνηση αύξησε κατά 856 εκατομμύρια ευρώ τις δαπάνες για τους εξοπλισμούς στον προϋπολογισμό του 2022 και έκοψε κατά 280 εκατομμύρια τις δαπάνες για δημόσια νοσοκομεία. Η κυβέρνηση πέρασε από τη Βουλή τις συμβάσεις των εξοπλιστικών προγραμμάτων με ιλιγγιώδη ποσά (3,05 δις ευρώ για φρεγάτες και άλλα 1,1 δις για έξτρα Ραφάλ).

Ο αγώνας για να μην πληρώσει η εργατική τάξη τα βάρη από τις αγωνιώδεις προσπάθειες του Μητσοτάκη να ξεπεράσει την αποτυχία του Eastmed και να αναβαθμίσει την ελληνική εμπλοκή στη ΝΑΤΟϊκή εκστρατεία υπερακοντίζοντας τον Ερντογάν παίρνει νέες διαστάσεις. ■

Σημειώσεις

1. <https://primeminister.gr/2020/01/02/22848>
2. <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1822894/Jerusalem-post-oi-ipa-enimerosan-to-israil-oti-den-upostirizoun-pleon-ton-agogo-eastmed>
3. <https://www.cnn.gr/politiki/story/298039/agogo-aigyptoy-kritis-vlepoyn-oi-hpa-anti-toy-eastmed>
4. Ναυτεμπορική, όπου και πιο πάνω
5. Βλέπε σχετικά το άρθρο του Γιώργου Ράγκου στο προηγούμενο τεύχος του Σοσιαλισμός από τα κάτω <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1341>
6. ExxonMobil and Chevron regain their swagger, Financial Times 3 February 2022. Και Exxon bounces back with biggest profit since 2014 after oil and gas prices boost. FT 2 February 2022.
7. Γιάννης Κιμπούροπουλος, Σιγκαπούρη-Καβάλα... 24 απολύσεις δρόμος. Εφημερίδα των Συντακτών https://www.efsyn.gr/oikonomia/elliniki-oikonomia/329444_sigkapoyri-kabala-24-apolyseis-dromos
8. <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/business-stories/to-elliniko-thaima-tis-energean-oil-gas/>
9. «Ευπρόσδεκτη κάθε υποδομή που συμβάλλει στην ανάπτυξη κοιτασμάτων αερίου». Εφημερίδα των Συντακτών 5-6 Φεβρουαρίου 2022
10. https://www.efsyn.gr/themata/thema-tis-efsyn/330880_poi-os-plironei-ton-barkari-toy-lng
11. <https://www.kathimerini.gr/politics/561670024/i-ypervasi-poy-chreiazetai-o-agogos-eastmed/>
12. <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561670762/o-efrem-inmpar-stin-kamakari-oi-ipa-na-prosechan-tin-anatoliki-mesogeio/>
13. <https://www.kathimerini.gr/politics/561670750/o-agogos-eastmed-kai-ta-nea-diethni-symfrazomena/>
14. Λεάνδρος Μπόλαρης, Διεθνιστικό ΟΧΙ στη Συμφωνία των Πρεσπών, Σοσιαλισμός από τα κάτω No 133, Μάρτις-Απρίλις 2019. <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1126>
15. Ελλάδα-Τουρκία, η σύγκρουση των υποίμπεριαλισμών, συλλογικό, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2020
16. Βασίλης Νέδος, Τουρκία-ρίχνει γέφυρες προς όλους πλν Αθήνας, αλλάζουν τα γεωπολιτικά δεδομένα, Καθημερινή 30.01.2022 <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561692827/toyrkia-richnei-gefuyres-pros-oloys-plin-athinas/>
17. Μπάμπη Αγρόλαμπου, Σανίδα σωτηρίας η Ενέργεια, Εφημερίδα των Συντακτών, 12-13 Φεβρουαρίου 2022. https://www.efsyn.gr/politiki/exoteriki-politiki/331779_sanida-sotirias-i-energeia

**19
ΜΑΡΤΗ**

Ολομέτωπη αντίσταση στη ρατσιστική εκστρατεία

Οργανώνοντας τη φετινή Διεθνή Μέρα Δράσης στις 19 Μάρτη βρισκόμαστε σε μια νέα κατάσταση με τον πόλεμο πλέον να έχει ξεσπάσει στην καρδιά της Ευρώπης και μισό εκατομμύριο Ουκρανούς πρόσφυγες να έχουν ήδη περάσει τα σύνορα της ΕΕ μέσα σε μια μόλις εβδομάδα. Το ξέσπασμα του πολέμου ήρθε ακριβώς πάνω στη στιγμή που η Ευρωπαϊκή Ένωση έμπαινε στην τελική ευθεία για την έγκριση του νέου συμφώνου μετανάστευσης, με την κυβέρνηση Μητσοτάκη να διεκδικεί διεθνώς τον τίτλο της πιο ρατσιστικής κυβέρνησης της ΕΕ και στο εσωτερικό της πιο ρατσιστικής κυβέρνησης που έχει περάσει ποτέ από την Ελλάδα.

Η κυβέρνηση της ΝΔ έχει βάλει -κυριολεκτικά- στο στόχαστρο: Τους πρόσφυγες, όσους ήδη βρίσκονται εδώ και εκείνους που δολοφονούνται επιχειρώ-

Φονικά pushback για τους πρόσφυγες, "Μανωλάδες" για τους μετανάστες, σφαίρες για τους Ρομά: Η ΝΔ κλιμακώνει τις ρατσιστικές επιθέσεις. Ο Γιώργος Πίττας παρουσιάζει την αντίσταση

ντας να περάσουν τα σύνορα. Τους μετανάστες, νέους και παλαιότερους, πολλοί από αυτούς με πολλά χρόνια παραμονής στην Ελλάδα. Και τέλος τους Ρομά, οι οποίοι, με την κυβέρνηση Μητσοτάκη, επιστρέφουν στην «παραδοσιακή» τους θέση, «εγκληματίες», κυνηγημένοι και στο περιθώριο της κοινωνίας. Επιπλέον, η ρατσιστική αυτή εκστρατεία λειτουργεί ξανά σαν θερμοκήπιο για τις ακροδεξιές και ναζιστικές παραφυάδες της Χ.Α να επιχειρούν να ξαναστήσουν τάγματα εφόδου στους δρόμους και στα σχολεία, όπως ανέδειξαν οι δολοφονικές επιθέσεις των τελευταίων μηνών στη Θεσσαλονίκη, το Νέο Ηρά-

κλειο, τη Νίκαια και η βομβιστική επίθεση στο τζαμί στα Πατήσια.

Η ρατσιστική εκστρατεία του Μητσοτάκη έχει σαν πρωταρχικό της στόχο να διασπάσει την εργατική τάξη μεταστρέφοντας την οργή του κόσμου από την ίδια την κυβέρνηση και την καταστροφή που φέρνουν οι πολιτικές που ασκεί σε όλους τους τομείς (πανδημία, πυρκαγιές, χιονιάς, περιβάλλον, κλεισίματα εργοστασίων, απολύσεις, πληθωρισμός και μισθοί πείνας, ανεργία) σε ανύπαρκτες «απειλές»: Έτσι οι Ρομά αλλά και οι Αλβανοί μετανάστες που βρίσκονται δεκατίες στην Ελλάδα ξανασυνδέονται με την «εγκληματικότητα». Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες από τις μουσουλμα-

νικές χώρες τη μια βαφτίζονται «πυρομαχικά» του Ερντογάν στον «υβριδικό πόλεμο κατά της Ελλάδας» και την άλλη σαν «φανατικοί» που έρχονται με στόχο να «εξισλαμίσουν τη χώρα», προσθέτοντας εθνικισμό και ισλαμοφοβία στο δηλητηριώδες μείγμα του ρατσισμού που προωθεί η κυβέρνηση.

Πρόκειται επίσης για μια εκστρατεία που έχει διεθνή διάσταση καθώς η κυβέρνηση της ΝΔ επιχειρεί να σύρει πρώτη το χορό της ρατσιστικής Ευρωπαϊκής Ένωσης-φρούριο κλέβοντας την πρωτοκαθεδρία από την Ουγγαρία του Όρμπαν, την Αυστρία και τις υπόλοιπες σκληρές χώρες της ομάδας του Βίζενγκραντ. Τον Οκτώβρη, 12 χώρες της ΕΕ συνυπέγραψαν κείμενο ζητώντας εμμέσως πλην σαφώς τη νομιμοποίηση των παράνομων «επαναπροωθήσεων» από την ΕΕ, με την ελληνική κυβέρνηση να πρωτοστατεί. Οι πιέσεις για ένα ακόμη πιο ρατσιστικό νέο σύμφωνο της ΕΕ συνεχίστηκαν τη νέα χρονιά: Η Ελλάδα βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της διαπραγμάτευσης για το νέο Σύμφωνο και αποτελεί ταυτόχρονα, κινητήριο μοχλό για σημαντικές ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες. «Την προηγούμενη εβδομάδα, στο Βίλνιους, σε διάσκεψη με συν προεδρία της Ελλάδος, υπογράψαμε Κοινή Δήλωση για την ανάγκη ενίσχυσης της προστασίας των εξωτερικών συνόρων της Ε.Ε» διατυμπάνιζε μέσα στον Φλεβάρη ο Μητράκης.

Αλλά πρόκειται, τέλος –και αυτό είναι τα καλά νέα– για μια εκστρατεία που πλέον βρίσκεται στο στόχαστρο του ντόπιου και διεθνούς αντιρατσιστικού και αντιφασιστικού κινήματος, μια εκστρατεία της οποίας οι επιθέσεις δεν έχουν μείνει αναπάντητες σε κανέναν από τους τέσσερις άξονες στους οποίους εκδηλώνονται. Ας τα πάρουμε ένα-ένα.

Ανοιχτά σύνορα-σταματήστε τα pushback

Την τελευταία εβδομάδα του Φλεβάρη οι σχεδιασμοί της ΕΕ για κλειστά σύνορα κατέρρευσαν σαν χάρτινος πύρ-

γος. Μισό εκατομμύριο Ουκρανοί πρόσφυγες διέσχισαν τα βορειοανατολικά της σύνορά –με τον επίτροπο κρίσεων της ΕΕ να εκτιμά ότι ο αριθμός των Ουκρανών προσφύγων μπορεί να φτάσει τα 7 εκατομμύρια. Βρισκόμαστε μπροστά σε μια επανάληψη του καλοκαιριού του 2015 όταν πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες από την Συρία και το Αφγανιστάν πέρασαν τα σύνορά της –παρά την κλιμάκωση των ρατσιστικών μέτρων που υιοθετούσε η ΕΕ τους προηγούμενους μήνες.

Δεν ήταν ο ανθρωπισμός ο λόγος που οι κυβερνήσεις της ΕΕ άνοιξαν τα σύνορα. Η πολιτική σκοπιμότητα, να αναδείξουν την «βαρβαρότητα» του Πούτιν, του βασικού ανταγωνιστή της ΕΕ και των ΗΠΑ στην περιοχή, σίγουρα είναι ένα κίνητρο αλλά δεν φτάνει από μόνο του για να τις κάνει να ανοίξουν τα σύνορά τους.

Αναγκάζονται να καλωσορίσουν τους Ουκρανούς με τη γνώση που κληρονόμησαν το 2015 ότι και κλειστά να κρατούσαν τα σύνορα τα ποτάμια των κυνηγημένων θα περνούσαν από πάνω τους, ξεσηκώνοντας την αλληλεγγύη μέσα στις χώρες της ΕΕ. Αναγκάστηκαν να εφαρμόσουν την οδηγία της ΕΕ που νομιμοποιεί αυτόματα τους Ουκρανούς πρόσφυγες για ένα τουλάχιστον χρόνο χωρίς καν να ζητήσουν άσυλο. Κάνοντας όμως αυτήν την υποχώρηση εκτοξεύουν ταυτόχρονα τον θεσμικό ρατσισμό της «πολιτισμένης» Ευρώπης σε ύψη που είχε να δει από τον 19ο αιώνα μιλώντας ανοιχτά και ξεδιάντροπα για «ανωτερότητα» των ευρωπαίων προσφύγων σε σχέση με τους μαύρους, τους άραβες, τους ασιατές, τους μουσουλμάνους που πρέπει να συνεχίζουν να πνίγονται στο Αιγαίο και στον Έβρο!

Την ίδια ώρα που παράγοντες της κυβέρνησης καλωσόριζαν τους Ουκρανούς πρόσφυγες, 7 ακόμη νεκροί πρόσφυγες ξεβράζονταν στην Λέσβο. Φέτος το νέο έτος μπήκε, με την θάλασσα να ξεβράζει επί εβδομάδες καθημερινά πτώματα αθώων ανθρώπων στα νη-

σιά των Κυκλάδων –καθώς το πέρασμα στα νησιά του Βορείου και Ανατολικού Αιγαίου έχει γίνει εξαιρετικά δύσκολο και επικίνδυνο λόγω των pushback του ελληνικού Λιμενικού. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες 31 άνθρωποι πνίγηκαν μόνο το διάστημα ανάμεσα στις 21-24 Δεκεμβρη στο Αιγαίο. Σύμφωνα με τον IOM, 21 άνθρωποι βρέθηκαν νεκροί στα χερσαία σύνορα στον Έβρο μέσα στις πρώτες 6 εβδομάδες του 2022. Οι 19 από αυτούς σε ένα μόνο περιστατικό από το κρύο, χωρίς τα ρούχα τους, στην τουρκική πλευρά των συνόρων όπου επαναπροωθήθηκαν έχοντας γίνει μπαλάκι ανάμεσα στην τουρκική και ελληνική αστυνομία.

Δεν μιλάμε πια μόνο για τον «ορίτζιναλ» τρόπο παράνομης επαναπροώθησης, την παρεμπόδιση και το τράβηγμα των βαρκών των προσφύγων από τα ελληνικά πίσω στα τουρκικά χωρικά ύδατα. Εδώ και δύο χρόνια είναι δεκάδες οι καταγγελίες για την παράνομη σύλληψη προσφύγων που έχουν καταφέρει να φτάσουν σε κάποιο νησιά του Αιγαίου. Από κομάντο με μάσκες, οι οποίοι αφού τους αφαιρούν κινητά, χρήματα και πολλές φορές και τα ρούχα, τους μεταφέρουν σε τουρκικές βραχονησίδες, σε σωσίβιες βάρκες ή και στην ίδια την θάλασσα.

Το Aegean Boat Report (ABR) που καταγράφει τα push back στο Αιγαίο, κατήγγειλε ότι μόνο μέσα στον Ιανουάριο του 2022 κατέγραψε «55 παράνομες επαναπροωθήσεις στις οποίες 1.211 άνθρωποι στερήθηκαν το δικαίωμα να ζητήσουν άσυλο από την ελληνική κυβέρνηση». Τη δεύτερη εβδομάδα του Φλεβάρη από τους 1.500 ανθρώπους που επιχειρήσαν να περάσουν τα σύνορα μόνο 58 τα κατάφεραν. Εμποδίστηκαν και από την τουρκική και από την ελληνική ακτοφυλακή, αποδεικνύοντας ότι η συμφωνία ΕΕ-Ελλάδας-Τουρκίας καλά κρατεί, παρά τις αλληλοκαταγγελίες της μιας πλευράς προς την άλλη. Συνολικά από τον Μάρτη του 2020 έχουν κατα-

6 Φλεβάρη στο στρατόπεδο της Μαλακάσας

γραφεί από το ABR, 1.008 pushback που αφορούσαν 26.755 ανθρώπους. Οι πρακτικές είναι δολοφονικές:

Ο τρίτος τρόπος «επαναπροώθησης» αφορά την απέλαση, στην ουσία, ανθρώπων που συνελήφθησαν στην ενδοχώρα και επαναπροωθήθηκαν στη άλλη πλευρά του Έβρου, ακόμη και αν είχαν χαρτιά –ακόμη και αν είχαν χαρτιά άλλου ευρωπαϊκού κράτους! Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση 32χρονης γυναίκας με τουρκική και γαλλική υπηκοότητα, η οποία κατήγγειλε ότι η ελληνική αστυνομία την κακομεταχειρίστηκε και την έστειλε πίσω στην Τουρκία όπου βρίσκεται σε φυλακή.

Αυτό είναι το εγκληματικό φαρμακείο του Μητσotάκη, του Μητράκη, του Σχοινά και της Φον Ντερ Λάιεν που τους κάνουν τις πλάτες. Και ενώ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων νίπτει τας χείρας του λόγω «έλλειψης επαρκών πληροφοριών» μορφή χιονοστιβάδας έχουν πάρει πλέον οι καταγγελίες και οι προσφυγές. Όπως αυτή μιας ιρανής γυναίκας στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ όπου καταγγέλλει διαδοχικές επαναπροωθήσεις προς την Τουρκία, ξυλοδαρμό της ίδιας, παιδιών και εγκύων γυναικών, άθλιες συνθήκες κράτησης –«ένα στρώ-

μα γεμάτο ούρα [...] λύματα από τουαλέτες να ρέουν μέσα στο κελί» σε μια τοποθεσία που συμπίπτει με το χωριό Νέο Χειμώνιο Έβρου.

Την κυβέρνηση καταγγέλλουν η Διεθνής Αμνηστία μαζί με άλλες ανθρωπιστικές οργανώσεις και πλέον ανοιχτά και ο ΟΗΕ: «Η Ύπατη Αρμοστεία έχει καταγράψει σχεδόν 540 περιστατικά άτυπων επιστροφών από την Ελλάδα από τις αρχές του 2020... Έχει λάβει μαρτυρίες από χιλιάδες ανθρώπους οι οποίοι επεστράφησαν άτυπα και κατήγγειλαν ένα εξόχως ανησυχητικό μοτίβο απειλών, εκφοβισμού, βίας και εξευτελισμού. Υπάρχουν μαρτυρίες ανθρώπων που έχουν εγκαταλειφθεί στη μέση της θάλασσας πάνω σε φουσκωτές σχεδίες ή που έχουν αναγκαστεί να πέσουν στο νερό».

Δεν κρύβονται πλέον τα αίσχη ούτε περνάνε τα παραμύθια του Μητσotάκη. Η κοινή έρευνα των εφημερίδων Guardian (Βρετανία), Lighthouse Reports (Ολλανδία), Mediapart (Γαλλία) και Spiegel (Γερμανία) που ανέδειξε τα παράνομα pushbacks και τις δολοφονίες στα σύνορα, είναι η απόδειξη ότι όσο περισσότερο η κυβέρνηση κατηγορεί σαν «πράκτορες των Τούρκων» την Αριστερά, τον τύπο, τις οργανώσεις και

όσους λένε την αλήθεια, τόσο η κατακραυγή θα φουντώνει. Δεν είναι πια μόνο η ΚΕΕΡΦΑ και η Ίγκεμποργκ Μπέγκελ που τρίβει την αλήθεια στη μούρη της κυβέρνησης.

Κλείστε τα στρατόπεδα- Δώστε άσυλο

Στο μεταξύ η κυβέρνηση συνεχίζει, παρά τις αντιδράσεις, να επιχειρεί το μάντρωμα των προσφύγων σε κλειστά στρατόπεδα συγκέντρωσης στα νησιά, όπου χιλιάδες άνθρωποι εξακολουθούν να επιβιώνουν αντιμέτωποι με άθλιες συνθήκες διαβίωσης και τη στέρηση της ελευθερίας τους με μόνο έγκλημά τους ότι είναι πρόσφυγες. Γιατί όπως δηλώνει ο υπουργός Μετανάστευσης «οι νέες (κλειστές) δομές λειτουργούν αποτρεπτικά».

Μετά τη Σάμο τον Σεπτέμβρη ακολούθησαν τα «εγκαίνια» ακόμη δύο νέων «Ελεγχόμενων Κλειστών Δομών» στη Λέρο και στην Κω τον Νοέμβρη. Αλλά η κυβέρνηση τα βρήκε μαστούνια στη Χίο και στη Λέσβο όπου η μαζική κινητοποίηση των συνδικάτων και των κατοίκων εμπόδισε να κατέβουν στις αρχές του χρόνου τα μηχανήματα από τα πλοία, δηλώνοντας ότι δεν θέλουν φυλακές προσφύγων στα νησιά –παρά τις

απόπειρες του Μουντζούρη και των τοπικών παραγόντων της ΝΔ να αποπροσανατολίσουν τις αντιδράσεις σε ρατσιστικές ατραπούς. Στην ενδοχώρα, στον Κατσικά στα Γιάννενα, οι πρόσφυγες διαμαρτύρονται για την μετατροπή της δομής προσφύγων σε κλειστό γκέτο με τείχος ύψος τριών μέτρων που θα εμποδίζει την οπτική επαφή με τον έξω κόσμο, όπου θα απαγορεύεται η είσοδος και η έξοδος τις νυχτερινές ώρες – ενώ ακολουθούν σε αυτήν την κατεύθυνση Κουτσόχερο, Βαγιοχώρι, Λαγκαδίκια, Αλεξάνδρεια, Φιλιπιάδα και Σέρρες.

Μέσα στον χειμώνα είδαμε, δύο φορές, να καίγονται δεκάδες αντίσκηνα στο Καρά Τεπέ στη Λέσβο από φωτιές που ξεκίνησαν καθώς ο κόσμος προσπαθούσε να ζεσταθεί. Είδαμε τους πρόσφυγες να μένουν χωρίς ρεύμα και τρεχούμενο νερό ακόμη και για μέρες στη Μαλακάσα, στη Θήβα και στη Ριτσώνα κατά τη διάρκεια του χιονιά. Οι πρόσφυγες βγήκαν στις εισόδους των στρατοπέδων, διαμαρτυρήθηκαν για τις άθλιες συνθήκες, για το κόψιμο της cash card και ζήτησαν να μεταφερθούν σε κατοικίες.

Όσον αφορά το άσυλο αυτό που βλέπουμε είναι μείωση των αιτήσεων, μείωση των εγκρίσεων σε Α' και Β' βαθμό και απελάσεις με τον χαρακτηρισμό ως «ασφαλών χωρών» του Αφγανιστάν, της Τουρκίας και πρόσφατα και της Αιγύπτου. Σύμφωνα με την Refugee Support Aegean, το πρώτο εξάμηνο του 2021 το «ποσοστό αναγνώρισης σε Α' βαθμό κυμάνθηκε στο 63% ενώ το ποσοστό αναγνώρισης σε Β' βαθμό παραμένει ιδιαίτερα χαμηλό (8,2%).

Νομιμοποιήστε τους μετανάστες

Την Κυριακή 20 Φλεβάρη η κυβέρνηση τη Νέας Δημοκρατίας και οι συμφωνίες μετανάστευσης που κλείνει ο Μηταράκης πήραν μια πρώτη μαζική απάντηση από τους μετανάστες εργατες του Μπαγκλαντές που βγήκαν μαχητικά στον δρόμο για να διεκδικήσουν πραγ-

ματική νομιμοποίηση. Προηγήθηκε μια εβδομάδα νωρίτερα, η συνέντευξη τύπου που έδωσαν κοινότητες και μετανάστες εργατες απ' όλη την Ελλάδα μαζί με την ΚΕΕΡΦΑ που έκαναν σαφές ότι δεν συμφωνούν με τα νέα ρατσιστικά μέτρα Μηταράκη που οι ακροδεξιοί μέσα κι έξω από τη Νέα Δημοκρατία είχαν το θράσος να χαρακτηρίσουν «νομιμοποίηση»! Η απάντηση που τους έδωσε ο υπουργός, ένα μνημείο ερωτήσεων και απαντήσεων κυνικού ρατσισμού, αποκαλύπτει τον πραγματικό χαρακτήρα των μέτρων:

«Η Κυβέρνηση νομιμοποιεί παράνομους μετανάστες από το Μπαγκλαντές και τους φέρνει για πάντα στη χώρα; Λάθος, το Μνημόνιο με το Μπαγκλαντές δίνει την δυνατότητα σε έως 15 χιλιάδες ήδη διαμένοντες να εργαστούν εποχικά σε αγροτικές εργασίες, θα πρέπει να φεύγουν 3 μήνες κάθε χρόνο και στο τέλος περιόδου 5 ετών θα φύγουν οριστικά από τη χώρα. Όποιος δεν συμμορφώνεται, θα επιστρέφει με απέλαση. Στρατηγικός στόχος του Υπουργείου είναι η καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης.

Δημιουργεί η Κυβέρνηση μουσουλμανικές μειονότητες; Σε καμία περίπτωση !!!. Θα έχουν αυτοί οι μετανάστες δικαίωμα ψήφου και θα παίρνουν ιθαγένεια; Η εν λόγω άδεια επιτρέπει έως 9 μήνες παραμονή ανά έτος, δεν οδηγεί σε καθεστώς μόνιμης παραμονής ούτε δίνει δικαίωμα μετέπειτα πρόσβασης σε ιθαγένεια. Επίσης, δεν επιτρέπει την οικογενειακή επανένωση, σύμφωνα και με τα όσα προβλέπει η ευρωπαϊκή νομοθεσία περί εποχικής εργασίας. Συνεπώς το μόνο δικαίωμα που έχουν οι δικαιούχοι είναι η πρόσβαση στην εποχική εργασία...»

Ο Μηταράκης πετάει την προβιά ότι η δεξιά είναι τάχα «υπέρ της νόμιμης μετανάστευσης» αποκαλύπτοντας ότι αυτό που θέλει στην ουσία είναι: μαζικές απελάσεις με αντάλλαγμα πεπερασμένο αριθμό φθηνών εργατικών χεριών χωρίς κανένα απολύτως δικαίωμα για όποτε οι εργοδότες έχουν ανάγκη.

Πρόκειται για μια πολιτική που βάζει στο στόχαστρο τους μετανάστες εργατες που ήδη βρίσκονται στην Ελλάδα, όχι μόνο τους χωρίς χαρτιά αλλά και με χαρτιά, καθώς μέσα από τυχόν υπαγωγή στο πρόγραμμα για εποχική εργασία οι τελευταίοι απειλούνται να χάσουν δικαιώματα που έχουν ήδη αποκτήσει με τα χίλια ζόρια, όπως το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση. Η άδεια διαμονής εποχικής εργασίας για ανθρώπους θα σημάνει αύξηση της εξάρτησης από τον εργοδότη. Η απασχόλησή τους θα γίνεται πλέον με όρους καταναγκαστικής εργασίας, χωρίς τη δυνατότητα να μετακινηθούν ελεύθερα στη χώρα, να αλλάξουν νομό, επάγγελμα. Πρόκειται για επιθέσεις στα δικαιώματα που αφορούν συνολικά στην εργατική τάξη της χώρας.

Η συμφωνία με το Μπαγκλαντές, και όσες αντίστοιχες ακολουθήσουν, οφείλονται στην ανάγκη για εργατικό δυναμικό, η έλλειψη του οποίου μέσα στις συνθήκες καραντίνας αποδείχτηκε τεράστιο πρόβλημα για τις αγροτικές εργασίες και όχι μόνο. Σύμφωνα με το υπουργείο Μετανάστευσης «τα αιτήματα που έχουν υποβληθεί από τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις της Ελλάδας για εποχικούς εργατες γης τον χρόνο αγγίζουν τις 101.000 και συνολικά τις 144.000 για αλλοδαπούς». Είναι η απόδειξη του πόσο παραμύθια είναι αυτά που μας σέρβιραν τόσα χρόνια για τους μετανάστες που «κλέβουν τις δουλειές». Το πραγματικό είναι ότι η παραγωγή απαιτεί περισσότερους εργαζόμενους – αλλά η κυβέρνηση θέλει να τους παρέχει με τους όρους που συμφέρουν τα αφεντικά. Αν η κυβέρνηση έδινε έστω και μια δεκάρα για την εργατική τάξη, για τους φτωχούς, για την πλειοψηφία του πληθυσμού, θα νομιμοποιούσε τους μετανάστες που έρχονται στη χώρα την ίδια μέρα που θα πατούσαν το πόδι τους. Γιατί οι μετανάστες εργατες είναι πλούτος για την οικονομία, τον πολιτισμό, τα ασφαλιστικά ταμεία της χώρας στην οποία ηγαίνονται – φτάνει κα-

νείς να βλέπει τα πράγματα από την σκοπιά των συμφερόντων της εργατικής τάξης.

Ο πληθυσμός της Ευρώπης και της Ελλάδας μειώνεται και γερνάει. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των καθηγητών δημογραφίας –εφόσον δεν υπάρχει μετανάστευση– ο πληθυσμός της χώρας θα μειώνεται περίπου 450.000 κάθε δεκαετία. Κι όμως, σε όλη την ΕΕ με μπροστάρη την ελληνική κυβέρνηση κλείνουν τα σύνορα στους μετανάστες και στους αιτούντες άσυλο πρόσφυγες. Πρόκειται για μια παρανοϊκή πολιτική που μοιάζει λογική μόνο αν την βλέπει κανείς από την σκοπιά των εργοδοτών και της κυβέρνησης που τους υπηρετεί.

Δικαιοσύνη για τους Ρομά

Η ρατσιστική δολοφονία του Νίκου Σαμπάνη με τις 38 σφαίρες στο Πέραμα και η κάλυψη των αστυνομικών που τον πυροβόλησαν από τον υπουργό ΠΡΟΠΟ Θεοδωρικάκο (δήλωσε ότι η επίσκεψή του στους αστυνομικούς «είχε αποκλειστικά ανθρώπινο και συμβολικό χαρακτήρα, για να στηρίξω ψυχικά νέους ανθρώπους που υπηρετούν στην Ελληνική Αστυνομία») έδωσε το έναυσμα στους αστυνομικούς ότι μπορούν να συνεχίσουν να κάνουν τα ίδια, παρά τον ξεσηκωμό των Ρομά στον Ασπρόπυργο και την Δυτική Αττική.

Αυτό ανέδειξαν η καταδίωξη και οι πυροβολισμοί εναντίον ανηλίκων Ρομά στον Βόλο και η πρόσφατη δολοφονία ενός άλλου Ρομά στο Μενίδι από αστυνομικό εκτός υπηρεσίας και τον συνεργό του –που αφέθηκαν ελεύθεροι από το δικαστήριο μέχρι να εκδικαστεί η υπόθεση. Η Πανελλαδική Συνομοσπονδία Ελλήνων Ρομά «Ελλάν Πασσέ» καταγγέλλει «έκρηξη ρατσιστικής βίας κατά των Ρομά με ευθύνες της ΕΛ.ΑΣ». Όπως αναφέρει στην ανακοίνωσή της:

«Το γεγονός αυτό έφερε στη μνήμη όλων, παρόμοια περιστατικά δολοφονιών ρατσιστικού μίσους κατά μελών της κοινότητας των Ελλήνων Ρομά τα τελευταία χρόνια. Μετά την 13χρονη το 2018 στην Άμφισσα, τον 52χρονο που πυροβολήθηκε για δύο κοτόπουλα το 2019 στο Ζευγολατίο και τον 18χρονο το 2020, τον επίσης 18χρονο Νίκο Σαμπάνη στις 22/10/2021 στο Πέραμα και την τραγική κατάληξη της 8χρονης Όλγας στο Κερατσίνι στις 17/11/2021, άλλος ένας 44χρονος Ρομά προστίθεται στη σύγχρονη λίστα των εγκλημάτων μίσους, δολοφονημένος για ένα air condition.

Παρατηρείται ξεκάθαρα γραμμή ατιμωρησίας και συγκάλυψης όλων αυτών των γεγονότων, ενώ και η διγλωσσία από τα επίσημα χείλη αγγίζει την γελοιότητα. Στη θέα και μόνο Ρομά πολιτών η αντιμετώπιση που τυγχάνουν από τα όργανα της τάξης ξεπερνά τα όρια της νομιμότητας και θα πρέπει να εξετασθεί το ρατσιστικό κίνητρο σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά».

Φασίστες πίσω στις τρύπες σας

Η κλιμάκωση των ρατσιστικών πολιτικών από την κυβέρνηση δεν υπάρχει αμφιβολία ότι έχει αποθρασύνει τις φασιστικές συμμορίες που μέσα στο περασμένο εξάμηνο έκαναν ξανά την εμφάνισή τους στον δρόμο επιχειρώντας μια σειρά από επιθέσεις: Στη Σταυρόπουλη και στον Εύοσμο εναντίον μαθητών και αριστερών αγωνιστών, εναντίον Πακιστανών εργατών στη Νίκαια, εναντίον της ΚΕΕΡΦΑ στο Ν. Ηράκλειο, εναντίον προσφυγόπουλου ξανά στη Σταυρούπολη, βομβιστική επίθεση με καρφιά σε τζαμί στα Πατήσια. Μέσα σε αυτό το κλίμα δεν είναι τυχαία και η παρουσία ακροδεξιών και τιμωρημένων για επιθέσεις με ρατσιστικό κίνητρο ανάμεσα στους δολοφόνους του Άλκη Καμπανού στη Θεσσαλονίκη.

Ο ακροδεξιός και φασιστικός χώρος, μετά το σαρωτικό χτύπημα της καταδίκης της Χ.Α. επιχειρεί να ανασυνταχτεί στον δρόμο, με πρώην βουλευτές της Χ.Α., νέα κομματίδια και τάγματα εφόδου να έχουν ριχτεί σε ένα αγώνα δρόμου για το ποια ακροδεξιά παραφυάδα θα μπορούσε να γίνει η Χ.Α. της νέας δεκαετίας, χτίζοντας την κρίσιμη «σκληρή» μάζα. Αυτή η αποπειρα ανασύνταξης με αφορμή είτε το Μακεδονικό, είτε το προσφυγικό είτε το αντιεμβολιαστικό πιο πρόσφατα, έχει σαν βασική σταθερά τον προσανατολισμό για τον βίαιο έλεγχο του δρόμου και των γειτονιών.

Καμία επίθεση δεν έμεινε αναπάντητη, ο αγώνας συνεχίζει να δίνεται αμείωτα στο δρόμο. Το μεγαλειώδες φετινό συλλαλητήριο στη μνήμη του Παύλου Φύσσα στο Κερατσίνι τον Σεπτέμβρη ακολούθησαν δύο μαζικά αντιφασιστικά συλλαλητήρια στη Δυτική Θεσσαλονίκη, καθώς και αντιφασιστικές διαδηλώσεις στην Αθήνα σε κάθε σημείο

που έγινε επίθεση. Κάτω από αυτήν την πίεση υπήρξαν συλλήψεις δραστών των επιθέσεων, ενώ διατάχθηκε έρευνα για εγκληματική οργάνωση σε σχέση με τις επιθέσεις σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη τον Οκτώβρη.

Είναι σημαντικό να συνεχιστεί αμείωτα η πίεση προκειμένου να μπει φρένο στις συστηματικές απόπειρες των φυλακισμένων χρυσαυγιτών να βγουν νωρίτερα από τις φυλακές -με μια πολύ μικρή μειοψηφία να το έχει πετύχει προς το παρόν- ενώ μπροστά μας έχουμε την μεγάλη μάχη της εκδίκασης της έφεσης της Δίκης της Χ.Α. που αναμένεται να πραγματοποιηθεί μέσα στο 2022.

Στις 19 Μάρτη διαδηλώνουμε όλοι μαζί, σε όλο τον κόσμο

Το φετινό διεθνές συλλαλητήριο στις 19 Μάρτη είναι η ευκαιρία για να κλιμακώσουμε και να ενώσουμε τις αντιστάσεις σε όλα αυτά τα μέτωπα.

Οι μάχες αυτές δεν θα κερδίσουν αν μείνουν απομονωμένες η μια από την άλλη. Το σταμάτημα των pushback δεν θα κριθεί στα σύνορα του Έβρου και στα νησιά, ό,τι φιλότιμες προσπάθειες και αν κάνουν οι ακτιβιστές και το κίνημα αλληλεγγύης εκεί, το ίδιο και η πολιτική των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Ο αγώνας ενάντια στις απόπειρες ανασύνταξης των φασιστών πάει μαζί με τον αγώνα για να τσακίσουμε αυτό που κάθε φορά τους τρέφει και είναι ο θεσμικός ρατσισμός και η ισλαμοφοβία. Ο αγώνας ενάντια στην πολιτική των κλειστών συνόρων είναι ένας αγώνας που δεν αφορά μόνο την Ελλάδα, αφορά όλες τις χώρες της ΕΕ – και μάλιστα με ακόμη μεγαλύτερη ένταση τώρα που ο πόλεμος έχει ξεσπάσει στην καρδιά της Ευρώπης.

Το πλαίσιο που βάζει η ΚΕΕΡΦΑ κάνει όλες αυτές τις συνδέσεις, λειτουργεί ενωτικά και πολλαπλασιαστικά, απαιτώντας: Ανοιχτά σύνορα και άσυλο, όχι μόνο για τους Ουκρανούς πρόσφυγες, αλλά όλους όσους-ες παλεύουν να επιζήσουν από τον πόλεμο, την περιβαλλοντική κα-

ταστροφή, τη φτώχεια. Να σταματήσουν οι επαναπροωθήσεις και οι δολοφονίες. Να κλείσουν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Πραγματική νομιμοποίηση για τους μετανάστες –όχι στις ρατσιστικές συμφωνίες Μηταράκη. Να σταματήσουν οι ρατσιστικές επιχειρήσεις της ΕΛ.ΑΣ που στοχοποιούν μετανάστες, πρόσφυγες και Ρομά. Ίσα δικαιώματα και πρόσβαση σε δημόσια υγεία, παιδεία για όλους-ες. Δικαιοσύνη για τον Νίκο Σαμπάνη και όλα τα θύματα της κρατικής ρατσιστικής βίας. Ποτέ ξανά φασισμός, στοπ στις φασιστικές επιθέσεις-στη φυλακή οι ναζιστικές συμμορίες.

Στις 19Μ μπορούμε να αναδείξουμε τη δύναμη του αντιφασιστικού και του αντιρατσιστικού κινήματος. Ένα τέτοιο παράδειγμα είχαμε στις 17 Νοέμβρη, όταν το αγωνιστικό παρών έδωσαν μαζί οι πρόσφυγες από τα camps, οι κοινότητες μεταναστών, αλλά και η οικογένεια του Ν. Σαμπάνη που κατέβηκε από τον Ασπρόπυργο, η πολιτική αγωγή στη δίκη της Χ.Α. Αυτός ο αγωνιστικός συντονισμός συνεχίστηκε στην ανοιχτή πλατιά σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε μετά από πρωτοβουλία της ΚΕΕΡΦΑ στο θέατρο Εμπρός στις 23 Γενάρη με τη συμμετοχή όλων των παραπάνω καθώς και τη συμμετοχή σωματείων, συλλόγων και συνδικαλιστών που ήδη ανοίγουν το θέμα σε μια σειρά χώρους εργασίας.

Κάλεσμα στο συλλαλητήριο στις 19 Μάρτη έχει βγάλει το Εργατικό Κέντρο Αθήνας καταδικάζοντας τη ρατσιστική πολιτική στα σύνορα, δηλώνοντας κάθεται ενάντια στις συμφωνίες Μηταράκη και ζητώντας από τους μετανάστες να οργανωθούν στα σωματεία.

Το δικό του πρόγραμμα εκδηλώσεων γύρω από τις 19 Μάρτη οργανώνει επίσης το Αντιφασιστικό Φεστιβάλ Παραστατικών Τεχνών. «Υπάρχει ο παλμός για να γίνει ξανά φέτος στις 19Μ ένας τέτοιος ξεσηκωμός σαν και εκείνους που έγιναν το 2013 και το 2014 και μεγάλο ρόλο έπαιξαν οι καλλιτέχνες, το Εμπρός και το Αντιφασιστικό Φεστιβάλ Παραστατικών Τεχνών» τόνισε χαρακτηριστι-

κά ο Βασίλης Κουκαλάni, ηθοποιός, μιλώντας στην σύσκεψη στο Εμπρός.

Ταυτόχρονα σε εκατοντάδες πόλεις σε δεκάδες χώρες σε όλο τον κόσμο –σε κάποιες από αυτές για πρώτη φορά- μέτωπα και κινήματα, συντονίζονται για τις 19 Μάρτη: 6.000 Sardine (Ιταλία), το Aufstehen gegen Rassismus (Γερμανία), Comité 21 Maart και Platform Stop Racisme, (Ολλανδία), Fællesinitiativet mod Racisme og Diskrimination και European Network Against Racism (Δανία), Platform 21/03 against racism (Βέλγιο), Plattform für eine menschliche Asylpolitik (Αυστρία), Stand Up To Racism (Βρετανία), Turku Ilman Natseja (Φινλανδία), Unitat Contra el Feixisme i el Racisme (Καταλωνία), Zjednoczeni Przeciw Rasizmowi (Πολωνία), Centro de Direitos Humanos e Cidadania do Imigrante, Grito dos Excluidos Continental, Rede Sem Fronteiras, (Βραζιλία), Associação Diáspora Sem Fronteiras (Πορτογαλία), Zimbabwe Solidarity Network, African Diaspora Workers Network, Kopanang Africa Against Xenophobia (Νότιος Αφρική), United Against Racism and Fascism, United Against Hate and Fascism, (ΗΠΑ).

Η επιτυχία των συλλαλητηρίων στις 19Μ στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στις υπόλοιπες πόλεις έχει τη δική της ιδιαίτερη διεθνή διάσταση. Όλη την προηγούμενη δεκαετία η δράση του αντιρατσιστικού και αντιφασιστικού κινήματος στην Ελλάδα έχει λειτουργήσει σαν φάρος διεθνώς: Τον Γενάρη του 2013 αμέσως μετά την δολοφονία του Σαχζάτ Λουκμάν και τον Σεπτέμβρη του 2013 μετά την δολοφονία του Παύλου Φύσσα. Τον Αύγουστο του 2015 στο καλοκαίρι της αλληλεγγύης με το άνοιγμα των συνόρων στους πρόσφυγες. Τον Οκτώβριο του 2020 με την καταδίκη της Χρυσής Αυγής. Αυτή είναι η παρακαταθήκη που κουβαλάμε συνεχίζοντας σήμερα αυτόν τον αγώνα, στην αιχμή του δόρατος της ρατσιστικής επίθεσης αλλά και της αντίστασης, με τους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τα σωματεία στην πρώτη γραμμή. ■

Μπολσεβίκοι και Ισλάμ

Όπως γράφει ο Νίκος Λούντος: «η ισλαμοφοβία είναι το πιο προωθημένο ιδεολογικό εργαλείο των ευρωπαϊών ρατσιστών. Η μαζική αντίσταση και τα κινήματα έχουν βγάλει μια σειρά διχαστικά και ρατσιστικά εργαλεία εκτός πολιτικής νομιμοποίησης αλλά η ισλαμοφοβία θεωρείται ρατσισμός του σαλονιού και παραμένει στο απυρόβλητο. Όχι μόνο προσβάλλουν δύο δισεκατομμύρια ανθρώπους σε ολόκληρο τον πλανήτη, αλλά έχουν το θράσος να δηλώνουν περήφανοι και μάλιστα να παρουσιάζουν τον ρατσισμό τους με προοδευτικό περιτύλιγμα. Η επίθεση στα δικαιώματα των μουσουλμάνων σεβίζεται ως υπεράσπιση του “κοσμικού” και “ανεξίθρησκου” κράτους, σαν κληρονομιά της Γαλλικής Επανάστασης. Με την ίδια υποκρισία που οι αποικιοκράτες και οι δουλέμποροι μεταλαμπαδεύαν τον ευρωπαϊκό πολιτισμό όταν λεηλατούσαν την Αφρική και την Αμερική, έκοβαν χέρια και πόδια και δολοφονούσαν ολόκληρους πληθυσμούς».¹

Η θρησκεία είναι όπιο του λαού αλλά και καρδιά ενός άκαρδου κόσμου. Αυτή η μαρξιστική τοποθέτηση ισχύει και για το Ισλάμ. Ο Γιώργος Ράγκος θυμίζει πώς οι Μπολσεβίκοι αντιμετώπισαν αυτές τις αντιφάσεις μέσα στις δύσκολες συνθήκες της Ρώσικης Επανάστασης.

Η Αριστερά χρειάζεται να συγκρουστεί με την ισλαμοφοβία και να σταθεί στο πλευρό των Μουσουλμάνων στην πάλη ενάντια στον ρατσισμό και τον ιμπεριαλισμό. Η παράδοση των Μπολσεβίκων και της επανάστασης του 1917 αποτελεί μία πολύτιμη κληρονομιά.²

Μπολσεβίκοι και θρησκεία

Ο Μαρξ έγραφε ότι «η θρησκεία είναι το όπιο του λαού» αλλά πιο πριν σημείωνε ότι «το να υποφέρεις μέσα από τη θρησκεία είναι ταυτόχρονα η έκφραση της πραγματικής καταπίεσης αλλά και μια διαμαρτυρία απέναντι σε αυτήν... η θρησκεία είναι ο αναστεναγμός του καταπιεσμένου πλάσματος, η καρδιά ενός άκαρδου κόσμου και η ψυχή των άψυ-

χων καταστάσεων».³ Αυτή η τοποθέτηση καθοδηγούσε τον Λένιν και τους μπολσεβίκους. Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις θα εξαφανίζονταν μια για πάντα μόνο όταν εξαφανίζονταν η ταξική καταπίεση και εκμετάλλευση, ο πόλεμος, η πείνα και όλα αυτά τα δεινά που γεννούν αυτές τις πεποιθήσεις.

Οι άνθρωποι αλλάζουν τις ιδέες τους όταν μπαίνουν στην πάλη για να αλλάξουν τη ζωή τους και γι' αυτό, έγραφε ο Λένιν, «όσα φυλλάδια και όσες διακηρύξεις και να κάνουμε, δεν θα φτάσουν να διαφωτίσουν το προλεταριάτο αν το ίδιο δεν φωτιστεί μέσα από τον ίδιο του τον αγώνα ενάντια στις σκοτεινές δυνάμεις του καπιταλισμού».⁴ Ταυτόχρονα έδινε μάχη, με τους «αριστεριστές» μέσα στο Κόμμα, για τη διάκριση μεταξύ του κα-

ταπιεστικού μηχανισμού της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ρωσίας και των καταπιεσμένων μαζών που πιστεύουν (γι' αυτό ο αθεϊσμός δεν αποτελούσε προϋπόθεση στην ένταξη στους μπολσεβίκους), αλλά και τη διάκριση ανάμεσα στη θρησκεία του καταπιεστή και τις θρησκευτικές των καταπιεσμένων εθνοτήτων.

Μετά την επανάσταση, το νέο εργατικό κράτος νομοθέτησε υπέρ της ανεξιθρησκείας και του διαχωρισμού κράτους και εκκλησίας. Με το Διάταγμα για τον χωρισμό Εκκλησίας και Κράτους, η επανάσταση απαλλοτρίωσε τη γη (7,5 εκατομμύρια στρέμματα) και τα περιουσιακά στοιχεία της Ρώσικης Ορθόδοξης Εκκλησίας και τα έθεσε υπό τη διοίκηση των σοβιέτ. Όσοι από την ανώτερη εκκλησιαστική ιεραρχία αντιστάθηκαν, φυλακίστηκαν ή εκτελέστηκαν.

Όμως, δεν περιορίστηκαν οι θρησκευτικές ελευθερίες, ούτε καταδιώχθηκαν οι πιστοί. Όλες οι θρησκευτικές ομάδες ήταν ελεύθερες να κάνουν προπαγάνδα και να χρησιμοποιούν κτήρια για τις λατρευτικές τους διαδικασίες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των Ευαγγελιστών Προτεσταντών που από 100.000 πιστούς ξεπεράσανε το ένα εκατομμύριο, κυρίως, εξαιτίας της εντυπωσιακής απόφαση του Τρότσκι, τον Οκτώβρη του 1918 και ενώ ο εμφύλιος πόλεμος μαινόταν, να επιτρέψει σε ανθρώπους που οι θρησκευτικές τους πεποιθήσεις απαγόρευαν τη συμμετοχή στο στρατό να ανταλλάξουν τη θητεία τους με ώρες προσφοράς σε νοσοκομεία. Αυτό ήταν το τίμημα για τους μπολσεβίκους και την επανάσταση για να υποστηρίξουν, στη πράξη και όχι στα λόγια, την πολιτική αρχή της ανεξιθρησκείας και του σεβασμού των θρησκευτικών πεποιθήσεων.

Επανάσταση και Μουσουλμάνοι

Η τσαρική αυτοκρατορία, η «φυλακή των λαών», ασκούσε πολιτική εθνικής και θρησκευτικής καταπίεσης των μη ρωσικών εθνοτήτων, που εκφραζόταν

με τη γνωστή ρήση «Ορθοδοξία, μοναρχία, λαϊκότητα».

Οι εθνότητες των μουσουλμάνων ζούσαν στο νότιο άκρο της Ρωσίας και στην Κεντρική Ασία. Οι περιοχές αυτές είχαν κατακτηθεί από τη ρωσική αυτοκρατορία τον 19ο αιώνα. Ληλατήθηκαν και αποικίστηκαν με τον ίδιο τρόπο που οι δυτικές δυνάμεις λεηλάτησαν την Αφρική και την Ασία. Οι μουσουλμανικοί πληθυσμοί είχαν αποκλειστεί από τη διακυβέρνηση των περιοχών τους, η γλώσσα, ο πολιτισμός και, φυσικά, η θρησκεία τους είχαν καταπιεστεί. Η οργή ξεχείλιζε το καλοκαίρι του 1916 με μία μεγαλειώδη εξέγερση ενάντια στην απόφαση του Τσάρου να τους επιστρατεύσει για να πολεμήσουν με τον ρωσικό στρατό, στον Α' ΠΠ. Την εξέγερση, στην οποία 2.500 ρώσοι αποικιοκράτες σκοτώθηκαν, ακολούθησε μία θηριώδης καταστολή με 83.000 νεκρούς μουσουλμάνους.

Η πτώση του Τσάρου αντιμετωπίστηκε με ενθουσιασμό από τους μουσουλμάνους, αλλά για να κερδηθούν με την επανάσταση θα έπρεπε οι μπολσεβίκοι να κερδίσουν την εμπιστοσύνη τους στο ότι με τη νίκη και την εδραίωση της επανάστασης θα είχαν τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που τους στερήσε ο Τσάρος. Δεν ήταν ούτε εύκολο ούτε δεδομένο.

Ο Ε. Η. Carr επισημαίνει ότι: «... με έκπληξη ανακάλυψαν ότι, ενώ η επίδραση του Ισλάμ επάνω στους νομαδικούς λαούς και στις περιοχές της κεντρικής Ασίας ήταν μάλλον τυπική, αλλού παρέμεινε σταθερό και δυναμικό όργανο που πρόβαλε πολύ πιο άγρια αντίσταση απ' ό,τι η Ορθόδοξη Εκκλησία στις νέες πεποιθήσεις και πρακτικές. Στις περιοχές όπου ήταν ισχυρή –ειδικότερα στο βόρειο Καύκασο– η μουσουλμανική θρησκεία ήταν ένα κοινωνικό, νομικό και πολιτικό, καθώς επίσης και ένα θρησκευτικό όργανο που ρύθμιζε τον καθημερινό τρόπο ζωής των πιστών σχεδόν σε κάθε πτυχή της. Οι ιμάμηδες και οι μουλάδες ήταν δικαστές, νομοθέτες, δάσκαλοι και

διανοούμενοι, καθώς επίσης και πολιτικοί και μερικές φορές στρατιωτικοί αρχηγοί».⁵

Αυτή η πραγματικότητα θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί μόνο αν οι μπολσεβίκοι διαχωρίζονταν από τις πολιτικές των Ρώσων σωβινιστών, αποδυναμώνοντας, έτσι, τη δυνατότητα των θρησκευτικών ελίτ να ενώνουν όλους τους Μουσουλμάνους γύρω από το τζαμί και βάζοντας τη βάση για να βγουν στην επιφάνεια οι ταξικές διαφορές, που υπήρχαν, μέσα στις μουσουλμανικές εθνότητες.

Η επαναστατική κυβέρνηση, αμέσως μετά την ιστορική «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Λαών της Ρωσίας», έκανε και μια ειδική έκκληση «Προς Όλους τους Μουσουλμάνους Εργαζόμενους της Ρωσίας και της Ανατολής» που τονίζει: «Μουσουλμάνοι της Ρωσίας, τάταροι του Βόλγα και της Κριμαίας, κιργίσιοι και σάρτοι του Τουρκεστάν και της Σιβηρίας, τούρκοι και τάταροι της Υπερκαυκάσας, τσετσένοι και ορεισίβιοι του Καυκάσου και όλοι εσείς που τα τζαμιά και οι ναοί σας έχουν καταστραφεί, που τα έθιμα σας και η πίστη σας έχουν ποδοπατηθεί από τους τσάρους και τους καταπιεστές της Ρωσίας... η πίστη σας και τα έθιμα σας, οι εθνικοί σας και πολιτιστικοί σας θεσμοί από σήμερα θα είναι ελεύθεροι και απαραβίαστοι. Οργανώστε την εθνική σας ζωή με πλήρη ελευθερία. Έχετε το δικαίωμα. Να ξέρετε ότι τα δικαιώματα σας, όπως και τα δικαιώματα όλων των λαών της Ρωσίας, βρίσκονται κάτω από την προστασία της επανάστασης και των οργάνων της, των σοβιέτ των εργατών, στρατιωτών και αγροτών. Δώστε την υποστήριξη σας στην επανάσταση αυτή και την κυβέρνηση της».⁶

Η επανάσταση δεν έμεινε «μόνο» στις Διακηρύξεις. Ξεκίνησε το Πρόγραμμα «korenizatsiia» («τοπικοποίηση») με την απομάκρυνση των Ρώσων και Κοζάκων αποικιοκρατών από τις περιοχές τους. Έπαψε τη κυριαρχία της Ρωσικής γλώσσας και οι μητρικές γλώσσες της κάθε εθνότητας επέστρεψαν στα σχολεία,

Η πρόσφατη εξέγερση στο Καζακστάν ήρθε να θυμίσει ότι και στις ισλαμικές κοινωνίες το ταξικό συμφέρον είναι πιο δυνατό από τους θρησκευτικούς δεσμούς

στους κυβερνητικούς θεσμούς και στον Τύπο. Οι ντόπιοι προωθούνταν σε ηγετικές θέσεις του κράτους, ιδρύθηκαν πανεπιστήμια, η Παρασκευή, η μέρα θρησκευτικής εορτής για τους Μουσουλμάνους, ορίστηκε ως αργία για ολόκληρη την Κεντρική Ασία. Όλα τα ιερά Μουσουλμανικά βιβλία και αντικείμενα που λεηλατήθηκαν από τους τσάρους επιστράφηκαν στα τζαμιά. Το ιερό Κοράνι του Οσμάν παραδόθηκε με τελετή στο Περιφερειακό Συνέδριο των Μουσουλμάνων της Πετρούπολης, τον Δεκέμβριο του 1917. Τον Ιανουάριο του 1918 δημιουργήθηκε το Επιτροπάτο Εσωτερικών Μουσουλμανικών Υποθέσεων.

Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν το σταδιακό κέρδιμα των Μουσουλμάνων στο πλευρό της επανάστασης. Υπήρχαν κομμάτια μουσουλμάνων – κύρια γαιοκτήμονες και ιερείς – που κήρυξαν το πόλεμο στους μπολσεβίκους και στην επανάσταση⁷, αλλά η μεγάλη εικόνα ήταν ότι ολόκληροι μουσουλμανικοί πληθυσμοί, όλων των εθνότητων, υπερασπίστηκαν την επανάσταση, πολεμώντας με τον Κόκκινο Στρατό απέναντι στους Λευκούς και στους ιμπεριαλιστικούς στρατούς, κρατώντας με το ένα χέρι το όπλο και με το άλλο το Κοράνι.

Στις αρχές του 1919, περίπου 250.000 μουσουλμάνοι (Τατάροι, Βασκίροι, Καζάκοι, Ουζμπέκοι, Τουρκμένοι) υπηρετούσαν στον Κόκκινο Στρατό υπό τις διαταγές μουσουλμάνων αξιωματικών. Ο μουσουλμάνος μπολσεβίκος ηγέτης (και το πρώτο θύμα των εκκαθαρίσεων του Στάλιν), ο Τατάρος, Sultan Galiev έγραφε ότι «κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πόλεμου θα μπορούσε κανείς να δει ολόκληρα χωριά ή ακόμα και φυλές από τα βουνά να συμμετέχουν στη μάχη με το μέρος των Σοβιετικών δυνάμεων, μόνο από θρησκευτικά κίνητρα. «Η Σοβιετική εξουσία μας δίνει μεγαλύτερη θρησκευτική ελευθερία από τον Λευκό Στρατό», έλεγαν».⁸

Η νίκη της επανάστασης θα διασφάλιζε ότι οι μουσουλμανικοί λαοί θα είχαν όχι μόνο θρησκευτικές αλλά και κοινωνικές ελευθερίες στις νέες αυτόνομες δημοκρατίες.

Το 1919, ο Mohammed Barkatullah ταξίδεψε σε πολλά μέρη της Κεντρικής Ασίας μιλώντας και διαδίδοντας το φυλλάδιο του «Μπολσεβικισμός και η πολιτική του Ισλαμικού Σώματος». Γράφει: «Μετά τα σκοτεινά βράδια της τσαρικής αυτοκρατορίας... η διοίκηση των εκτενών εδαφών ήρθε στα χέρια των εργα-

τών, των αγροτών και των στρατιωτών. Οι διαχωρισμοί ανάμεσα σε φυλές, θρησκείες και τάξεις εξαφανίστηκαν. Αλλά ο εχθρός αυτής της αγνής, μοναδικής δημοκρατίας είναι ο Βρετανικός ιμπεριαλισμός, ο οποίος ελπίζει να διατηρήσει τα Ασιατικά έθνη σε κατάσταση αιώνιας ομηρίας. Έχει έρθει η ώρα για τους Μωαμεθανούς του κόσμου και τα Ασιατικά κράτη να καταλάβουν τις ευγενείς αρχές του Ρώσικου σοσιαλισμού και να τις αγκαλιάσουν με ενθουσιασμό και σοβαρότητα. Θα πρέπει να κατανοήσουν τις βασικές αξίες αυτού του συστήματος και, για την υπεράσπιση της πραγματικής ελευθερίας, θα πρέπει να συνταχθούν με τους Μπολσεβίκους στο να σταματήσουν τις επιθέσεις των σφετεριστών και των δεσποτών, των Βρετανών».⁹

Με το «1ο Συνέδριο των Λαών της Ανατολής», που οργανώθηκε από την Κομμουνιστική Διεθνή (ΚΔ) στο Μπακού το Σεπτέμβριο του 1920, εγκαινιάστηκε, σύμφωνα με τον E. H. Carr, «η σταυροφορία των εθνών της ανατολής κατά του δυτικού ιμπεριαλισμού κάτω από την ηγεσία της Σοβιετικής Ρωσίας».¹⁰ Σε αυτό πήραν μέρος 2.000 αντιπρόσωποι 37 εθνότητων, περιλαμβανομένων του

Αφγανιστάν, της Αιγύπτου, της Ινδίας, της Περσίας, της Κίνας, της Κορέας, της Συρίας, της Τουρκίας και άλλων χωρών. Το ένα τρίτο δεν ήταν επαναστάτες. Η βρετανική κυβέρνηση έκανε ό,τι ήταν δυνατόν για να εμποδίσει το ταξίδι των αντιπροσώπων στο Μπακού, με επιθέσεις και περιπολίες στην Μαύρη Θάλασσα. Πολλοί αντιπρόσωποι σκοτώθηκαν στο δρόμο προς το Συνέδριο. Ο κίνδυνος του Συνεδρίου για τον δυτικό ιμπεριαλισμό, και ιδιαίτερα για τον βρετανικό, ήταν τεράστιος.

Το κάλεσμα της ΚΔ, για το Συνέδριο, δήλωνε: «Παλαιότερα, ταξιδεύατε σε ερήμους για να επισκεφθείτε τους ιερούς τόπους. Τώρα κάντε το δρόμο σας πάνω από βουνά και ποτάμια, μέσα από δάση και ερήμους, για να συναντήσετε ο ένας τον άλλον και να συζητήσετε πώς να ελευθερωθείτε από τις αλυσίδες της δουλείας, ώστε να ενωθείτε σε εγκάρδια συμμαχία, για να ζήσετε με ισότητα, ελευθερία και αδελφoσύνη... Μακάρι το Συνέδριο να φέρει πιο κοντά την ημέρα του τελικού θριάμβου και της απελευθέρωσης».¹¹

Από το βήμα του Συνεδρίου, ο Ζηνόβιεφ, πρόεδρος της ΚΔ, κάλεσε τους λαούς της Ανατολής σε «Ιερό Πόλεμο» (Τζιχάντ): «Σύντροφοι, εσείς που συγκεντρωθήκατε για πρώτη φορά σε ένα συνέδριο λαών της Ανατολής, πρέπει εδώ να κηρύξετε έναν πραγματικό ιερό πόλεμο, ενάντια στους ληστές, τους Αγγλογάλλους καπιταλιστές... αυτός είναι ένας ιερός πόλεμος για την απελευθέρωση των λαών της Ανατολής... να τερματιστεί η διαίρεση της ανθρωπότητας σε λαούς καταπιεστές και λαούς καταπιεσμένους... για την πλήρη ισότητα όλων των λαών και των φυλών, όποια γλώσσα κι αν μιλούν, όποιο χρώμα κι αν είναι το δέρμα τους και όποια θρησκεία και αν ομολογούν. Έχετε ακούσει συχνά να σας καλούνε για Τζιχάντ, έχετε βαδίσει κάτω από το πράσινο λάβαρο του Προφήτη, αλλά όλοι αυτοί οι ιεροί πόλεμοι ήταν ψευδεπίγραφοι, εξυπηρετούσαν τα ιδιοτελή συμφέροντα των κυβερνητών σας

και εσείς οι αγρότες και εργάτες παραμένετε σκλάβοι... Σας καλούμε σε Τζιχάντ για τη δική σας ζωή, τη δική σας ελευθερία, τα δικά σας συμφέροντα».¹²

Το Συνέδριο ξεσήκωσε τους λαούς της Ανατολής ενάντια στον ιμπεριαλισμό. Οι βρετανικές δυνάμεις αποχώρησαν από την Κεντρική Ασία, ενώ οι επαναστατικές δυνάμεις βρέθηκαν με εδάφη που εκτείνονται από τον Καύκασο και τα Ουράλια έως τον Ειρηνικό Ωκεανό. Στις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ού αι., είχαμε μία σειρά επαναστάσεων στην Ανατολή. Εργάτες, αγρότες, ναύτες και στρατιώτες επαναστάτησαν ενάντια στους Ολλανδούς στην Ινδονησία, μια χώρα με τον μεγαλύτερο μουσουλμανικό πληθυσμό στον κόσμο. Το 1920, ιδρύθηκε η Κομμουνιστική Ένωση των Ινδιών και έγινε το πρώτο κομμουνιστικό κόμμα στην Ασία που προσχώρησε στην ΚΔ.

Ο Μπαμπάεβ, ένας νεαρός Μουσουλμάνος που ήταν στη φρουρά του Συνεδρίου, θυμόταν ότι «στη διάρκεια της προσευχής αφήναμε τα ντουφέκια μας για να προσευχηθούμε και μετά επιστρέψαμε για να υπερασπίσουμε και με το αίμα μας το συνέδριο και την επανάσταση. Χιλιάδες άνθρωποι εμπνευσμένοι από το κάλεσμα για Ιερό Πόλεμο πείστηκαν ότι δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο να είναι κανείς και Μουσουλμάνος και Μπολσεβίκος και μπόκαν στις γραμμές των Μπολσεβίκων».¹³

Η ένταξη μουσουλμάνων στους μπολσεβίκους ξεκίνησε αμέσως μετά την επανάσταση και μαζικοποιήθηκε μετά το 1920. Το Ισλάμ δεν ήταν μονολιθική θρησκεία. Υπήρχαν ολόκληρα ρεύματα και ομάδες ισλαμικής διανοήσης που κάνανε αυτό το βήμα προς τους μπολσεβίκους χωρίς να έρθουν σε ρήξη με τη θρησκεία τους. Το ρεύμα των Τζαντινιστών (Jadids), η καζάκιχη ομάδα Ush-Zhuz, η πέρσικη Jengelis, οι Vaisites και άλλοι. Το Συνέδριο Μουσουλμανικών Κομμουνιστικών Οργανώσεων, το Νοέμβριο του 1918 στη Μόσχα, προχώρησε στη δημιουργία του Κεντρικού Γραφεί-

ου Μουσουλμανικών Κομμουνιστικών Οργανώσεων το οποίο ήταν υπεύθυνο για τον συντονισμό της δράσης, το τύπωμα προπαγανδιστικού υλικού σε πολλές γλώσσες, την έκδοση μιας ημερήσιας εφημερίδας σε τουρκική γλώσσα, την αποστολή αγκιτατόρων και την οργάνωση τοπικών τυπογραφείων. Το 1923, ο Τρότσκι έγραφε ότι σε κάποιες από τις νότες δημοκρατίες το 15% του Κόμματος ήταν Μουσουλμάνοι. Τους αποκάλυψε ως οι «ακατέργαστοι νεοσύλλεκτοι επαναστάτες που μας χτυπούν την πόρτα». Σε κομμάτια της Κεντρικής Ασίας, οι Μουσουλμάνοι έφταναν μέχρι και το 70% των μελών του Κομμουνιστικού Κόμματος. Κουβαλούσαν μαζί τους τα έθιμα από τον θρησκευτικό τους πολιτισμό. Οι γυναίκες του Κόμματος φορούσαν μαντήλα.¹⁴

Όμως, όλη αυτή διαδικασία σήμαινε και συγκρούσεις στο εσωτερικό των μπολσεβίκων. Ο Λένιν έπρεπε να δίνει συνεχώς μάχες απέναντι σε «μεγαλωσους» μπολσεβίκους που αναπαράγανε όλες των ειδών τις διακρίσεις απέναντι στους Μουσουλμάνους που τους «χτυπούσαν τη πόρτα». Το παράδειγμα της Τασκένδης, το 1918, ήταν ενδεικτικό.¹⁵

Δικαιοσύνη, Εκπαίδευση, Γυναικεία Απελευθέρωση

Η εφαρμογή της Σαρία (ο ισλαμικός νόμος) και η λειτουργία ισλαμικών σχολείων (μαντράσας) ήταν κεντρικά αιτήματα των Μουσουλμάνων προς τη νέα εξουσία. Η εδραίωση της σοβιετικής εξουσίας, με το τέλος του εμφυλίου πολέμου, άνοιξε τον δρόμο για την υλοποίηση αυτών των αιτημάτων. Ό,τι είχε υποσχεθεί η επανάσταση για να κερδίσει τις μουσουλμανικές εθνότητες προς τη μεριά της θα έπρεπε και να υλοποιηθεί. Έτσι, προσπάθησε από τη μία να σεβαστεί αυτά τα αιτήματα και από την άλλη να υπερασπίσει τους σοβιετικούς θεσμούς στη δικαιοσύνη και στην εκπαίδευση.

Από το 1921, στην Κεντρική Ασία και

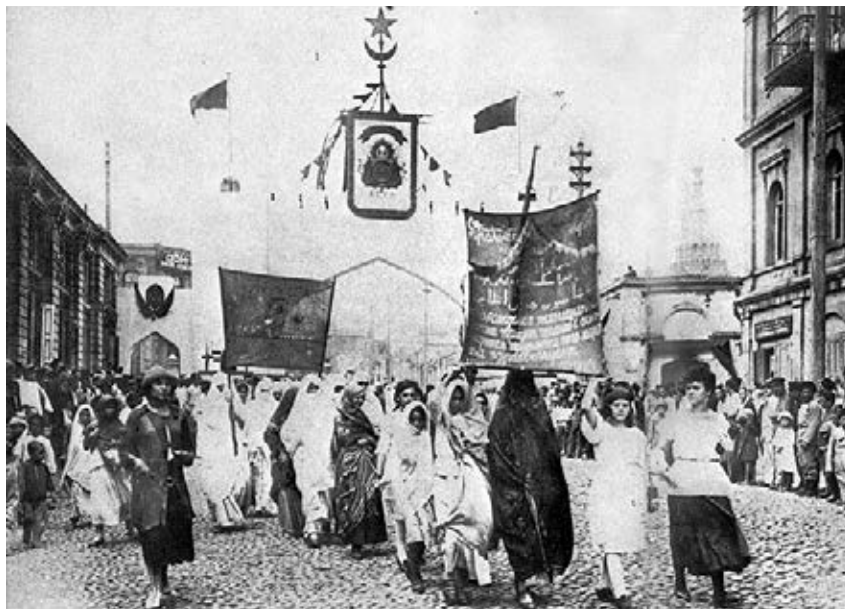
τον Καύκασο, δημιουργήθηκε ένα παράλληλο δικαστικό και εκπαιδευτικό σύστημα. Ο στόχος ήταν οι μουσουλμάνοι να έχουν την επιλογή ανάμεσα στην επαναστατική και τη θρησκευτική δικαιοσύνη και εκπαίδευση.

Φυσικά, κάποιες από τις ποινές του ισλαμικού δίκαιου, όπως ο λιθοβολισμός ή το κόψιμο των χεριών, απαγορεύτηκαν. Οι αποφάσεις των ισλαμικών δικαστηρίων που είχαν να κάνουν με τέτοιες υποθέσεις έπρεπε να εγκριθούν από σοβιετικά δικαστήρια και επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα επανεξέτασης υποθέσεων των ισλαμικών δικαστηρίων από σοβιετικά αν θέλει κάποιο από τα πρόσωπα της υπόθεσης. Το 30-50% των υποθέσεων λυνόταν σε ισλαμικά δικαστήρια, ενώ στην Τσετσενία έφτανε το 80%.

Τον Νοέμβριο του 1921 υπήρχαν στην Κεντρική Ασία περισσότερα από 1.000 (αυτοχρηματοδοτούμενα) ισλαμικά σχολεία, με τουλάχιστον 85.000 μαθητές, δίπλα σε (λιγότερα) σοβιετικά σχολεία.

Οι Μουσουλμάνοι δεν είχαν, πάντα, ως έθιμο το να καλύπτουν οι γυναίκες το πρόσωπο τους. Οι πρακτικές της απομόνωσης των γυναικών και της κάλυψης του προσώπου τους συνηθίζονταν σε μέρη της κεντρικής Ασίας μετά την κατάληψη και τον εποικισμό από την τσαρική Ρωσία. Η επανάσταση του Φλεβάρη του '17 και η πτώση του τσαρισμού ριζοσπαστικοποίησε ολόκληρα κομμάτια γυναικών (και) στις μουσουλμανικές εθνότητες.

Το πρώτο Συνέδριο Μουσουλμάνων Γυναικών της Ρωσίας, που έγινε στο Καζάν στις 23 Απριλίου 1917, με 59 γυναίκες αντιπροσώπους που είχαν εκλεγεί από τις τοπικές τους οργανώσεις, έβγαλε ψηφίσματα που απαιτούσαν, μεταξύ άλλων, ίσα πολιτικά δικαιώματα για γυναίκες και άνδρες, το δικαίωμα διαζυγίου και την κατάργηση της πολυγαμίας για τους άντρες και του γάμου των παιδιών. Αυτά τα ψηφίσματα συζητήθηκαν και ψηφίστηκαν, την 1η Μαΐου 1917

Διαδήλωση γυναικών στα πλαίσια του Συνεδρίου των Λαών της Ανατολής

στη Μόσχα και στο πρώτο Ρωσικό Συνέδριο Μουσουλμάνων. Από τους 1.000 αντιπροσώπους, οι 200 ήταν γυναίκες. Η επαναστατική περίοδος στη Ρωσία άνοιξε το δρόμο ώστε οι Μουσουλμάνοι της Ρωσίας να ήταν οι πρώτοι στον κόσμο που απελευθέρωσαν τις γυναίκες από τους περιορισμούς των Μουσουλμανικών κοινοτήτων εκείνης της περιόδου.

Στο Συνέδριο των Λαών της Ανατολής, ο αγώνας των γυναικών για την απελευθέρωση συζητήθηκε σε πολλές συνεδριάσεις. Την έκτη ημέρα του Συνεδρίου, ο πρόεδρος κάλεσε το Συνέδριο να συμπεριλάβει τρεις γυναίκες στην ηγετική του επιτροπή: τις Bulach Tatu, από το Νταγκεστάν, Najiyе Hanum, από την Τουρκία και Khaver Shabanov-Karayeva, από το Αζερμπαϊτζάν, εκ των οποίων οι δύο τελευταίες μίλησαν στο συνέδριο. Η διαδικασία στο σημείο αυτό, σύμφωνα με τον Riddell, έχει ως εξής: «Ναι, ναι... χειροκροτήματα, Πρόεδρος: "Ζήτη η χειραφέτηση των γυναικών της Ανατολής". Δυνατό χειροκροτήματα. Κραυγές. Όλοι όρθιοι. Πανηγυρική υποδοχή. Στο Συνέδριο διαβάστηκε δήλωση για τον απελευθερωτικό αγώνα των γυναικών της Ανατολής».¹⁶

Το ζήτημα της μαντίλας

Μετά την Επανάσταση, η Zhenotdel (η μπολσεβίκικη οργάνωση των γυναικών δικαιωμάτων) είχε ταχθεί ενάντια σε κάθε εκστρατεία ή πίεση για να βγάλουν οι γυναίκες τη μαντίλα ή τα παραδοσιακά μουσουλμανικά φορέματα. Η θέση της ήταν πώς «η οικονομική και υλική ασφάλεια της γυναίκας είναι ο δρόμος για τη λύση του γυναικείου ζητήματος». Άρα, αυτό που είχε σημασία δεν ήταν η αφηρημένη προπαγάνδα που θα κατέληγε σε μέτρα καταπίεσης για το «καλό» των γυναικών, αλλά η συμβολή στην προσπάθεια να κερδίσουν οι ίδιες οι γυναίκες την ανεξαρτησία τους. Έτσι, οργάνωσε εθελόντριες, που φορούσαν μαντίλα, για να ταξιδέψουν στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς στην ανατολή για να δουλέψουν, να συζητήσουν και να οργανώσουν με γυναίκες που φορούσαν επίσης μαντίλα.

Ο αρχηγός του Κόκκινου Στρατού, Φρούνζε, τον Μάιο του 1920, είχε δηλώσει στις 118 εκπροσώπους του Συμβουλίου Γυναικών από το Τουρκεστάν – οι οποίες όλες φορούσαν μαντίλα – ότι: «κάτω από τα rapanji (βαριά ένδυση που φτάνει μέχρι το πάτωμα) χτυπάει μια πο-

λύτιμη καρδιά, κάτω από τα *paranji* κάποια μπορεί να υπηρετήσει την επανάσταση και κάτω από τα *paranji* μερικές φορές μπορεί να κρυφτεί μια γενναία ανιχνεύτρια του Κόκκινου Στρατού». ¹⁷

Μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του '20, η αποκήρυξη της μαντήλας ήταν εκτός της πολιτικής των Μπολσεβίκων, θεωρώντας ότι «η υπεράσπιση της οικονομικής και υλικής ασφαλούς κατάστασης των γυναικών είναι ο θεμελιώδης τρόπος για την επίλυση της γυναικείας καταπίεσης». ¹⁸

Η σταλινική αντεπανάσταση τα πήρε όλα πίσω

Οι προσπάθειες των Μπολσεβίκων να εξασφαλίσουν την ελευθερία του θρησκευματος και των δικαιωμάτων των εθνοτήτων υπονομευόταν συνεχώς από την κατάρρευση της μεταεμφυλιακής βιομηχανίας, την ιμπεριαλιστική απομόνωση και τον διαρκή αγώνα για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών του πληθυσμού. Η εξαθλίωση και ο λιμός στις πόλεις και στην ύπαιθρο ήταν μία «θηλιά στο λαιμό» της επανάστασης.

Όπως αναφέρει ο Crouch: «ήδη το 1922 η χρηματοδότηση της Μόσχας στην Κεντρική Ασία χρειάστηκε να κοπεί και πολλά κρατικά σχολεία έπρεπε να κλείσουν. Δάσκαλοι εγκατέλειπαν τη δουλειά τους γιατί δεν υπήρχαν λεφτά για να πληρωθούν. Αυτό σήμαινε ότι τα Μουσουλμανικά σχολεία που χρηματοδοτούνταν από την κοινότητα ήταν η μόνη εναλλακτική: "Όταν δεν μπορείς να παρέχεις ψωμί, δεν τολμάς να αφαιρέσεις το υποκατάστατο του", έλεγε ο κομισάριος για την εκπαίδευση Lunacharsky. Τα Ισλαμικά δικαστήρια δεν είχαν κρατική χρηματοδότηση από το 1924. Οι οικονομικοί παράγοντες εμπόδιζαν τους Μουσουλμάνους από το να τραβάνε τις υποθέσεις τους μέχρι τα δικαστήρια. Για παράδειγμα, αν ένα κορίτσι αρνιόταν έναν κανονισμένο γάμο ή έναν γάμο με πολλές γυναίκες, αυτό θα σήμαινε ότι θα είχε ελάχιστες ευκαιρίες να συνητήσει τον εαυτό της γιατί δεν υπήρχαν δου-

λειές. Στη Ρωσία η θέση των γυναικών υποβιβάστηκε καθώς η ανεργία και η ανεπάρκεια του κράτους να παρέχει δικαιώματα στις μητέρες οδηγούσε τις γυναίκες στο να επιστρέφουν στο σπίτι και επανάφερε τον θεσμό της παραδοσιακής οικογένειας». ¹⁹

Σ' αυτές τις συνθήκες, η όλο και αυξανόμενη, υπό τον έλεγχο του Στάλιν, γραφειοκρατία προσπαθούσε να ισχυροποιήσει τον συγκεντρωτικό της έλεγχο παίζοντας το χαρτί του «ρώσικου εθνικισμού». Ο Στάλιν (σε σύγκρουση με τον Λένιν) ²⁰ όλο και πιο πολύ επιτίθονταν στις «εθνοτικές διαφορές» στις μωρικές δημοκρατίες. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1920 ξεκινάει μια ολοκληρωτική επίθεση στο Ισλάμ με πρόφαση, όπως και σήμερα από τη Δύση, «τα πολιτισμικά εγκλήματα» και «τα δικαιώματα των μουσουλμάνων γυναικών και την απελευθέρωσή τους από την μαντήλα». Το σλόγκαν της εκστρατείας ήταν «Huĵum», που σήμαινε, στις γλώσσες της Κεντρικής Ασίας, «επίθεση». Στις 8 Μαρτίου 1927, στην παγκόσμια ημέρα της γυναίκας, οργανώθηκαν συγκεντρώσεις στις οποίες οι μουσουλμάνες γυναίκες καλούνταν («αυθόρμητα») να βγάλουν τη μαντήλα.

Το «Huĵum» έγινε αντιληπτό από την συντριπτική πλειοψηφία του ντόπιου πληθυσμού ως μια επιβολή από τους Ρώσους, όπως επί Τσάρου. Για τον Στάλιν και τη γραφειοκρατία, η ανησυχία για τις Μουσουλμάνες δεν είχε τίποτα να κάνει με την ιδέα της απελευθέρωσης τους. Αντίθετα, ο στόχος της καμπάνιας ήταν η οργάνωση της ντόπιας οικογενειακής ζωής ώστε να μπορέσουν να αξιοποιηθούν ως εργατικό δυναμικό. Ταυτόχρονα, η καμπάνια διεξάχθηκε σε μια περίοδο έντονων εθνικιστικών και ρατσιστικών εντάσεων ανάμεσα στους Ρώσους και τους ντόπιους πληθυσμούς της Κεντρικής Ασίας. Οι Μουσουλμάνοι ηγέτες που είχαν στηριξει την επανάσταση διώχθηκαν, εξορίστηκαν και εξοντώθηκαν. Η σταλινική αντεπανάσταση στέρησε από τις γυναίκες τα δικαιώματα που

είχαν κατακτήσει τον Οκτώβρη και την ίδια στιγμή υποκριτικά «απελευθέρωνε τις μουσουλμάνες γυναίκες από τις μαντήλες τους».

Το αποτέλεσμα της σταλινικής αντεπανάστασης ήταν, στις περιοχές της Κεντρικής Ασίας, ο σοσιαλισμός να ισοδυναμεί με καταπίεση και το Ισλάμ να ενισχυθεί. Για τους ντόπιους πληθυσμούς, το Ισλάμ έγινε «ο αναστεναγμός του καταπιεσμένου πλάσματος, η καρδιά ενός άκαρδου κόσμου».

Γ' αυτό η παράδοση του Λένιν και των μπολσεβίκων είναι σήμερα πολύτιμη κληρονομιά για την Αριστερά και τους επαναστάτες. Για το πώς θα μπορέσουμε να κερδίσουμε, ξανά, στις επαναστατικές ιδέες του σοσιαλισμού τα ταξικά αδέρφια μας, τους μουσουλμάνους και τις μουσουλμάνες που παλεύουν ενάντια στον ιμπεριαλισμό και το ρατσισμό.

Σημειώσεις:

1. Νίκος Λούντος, Ισλαμοφοβία: Ρατσιστικό εργαλείο. Εργατική Αλληλεγγύη, No 1446, <https://ergatiki.gr/article.php?id=23114>
2. Dave Crouch, The Bolsheviks and Islam, International Socialism, τ. 110, <http://isj.org.uk/the-bolsheviks-and-islam>
3. Καρλ Μαρξ, Κείμενα από τη δεκαετία του 1840: Μια ανθολογία, Εκδόσεις ΚΨΜ
4. Τόνι Κλιφ, Λένιν: 1896 - 1914 Τα χρόνια της συγκρότησης των Μπολσεβίκων, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο
- 5,6. E. H. Carr, «Ιστορία της Σοβιετικής Ενωσης, 1917-1923», τόμος 1, εκδόσεις Υποδομή
7. Ο ιμάμης Gotsinskii ηγήθηκε μιας ένοπλης εξέγερσης ενάντια στους Μπολσεβίκους στο Dagestan τον Σεπτέμβριο του 1920. Η εξέγερση κατεστάλη, μετά από τεράστια αιματοχυσία, το 1925.
- 8,9. Dave Crouch, ό.π.
10. E. H. Carr, ό.π.
- 11,12,13. John Riddell, To See the Dawn: Baku, 1920-First Congress of the Peoples of the East, εκδόσεις Pathfinder και John Riddell, The Baku Congress of 1920 Sounded the Call for the End of Empire, <https://johnriddell.com/2020/09/30/the-baku-congress-of-1920-sounded-the-call-for-the-end-of-empire>
14. Λέων Τρότσκι, Προβλήματα της Καθημερινής Ζωής, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο
15. Λέανδρος Μπόλαρης, Μπολσεβίκοι και Ισλάμ, Σοσιαλισμός Από τα Κάτω, τ. 59, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=97>.
16. John Riddell, ό.π.
17. Λέανδρος Μπόλαρης, ό.π.
- 18, 19. Dave Crouch, ό.π.
20. Λένιν, Η Τελευταία Μάχη: Κείμενα και Ομιλίες 1922 - 1923, εκδόσεις Διεθνές Βήμα και Μασέ Λεβίν, Η Τελευταία Μάχη του Λένιν, εκδόσεις Παρουσία.

ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΙΛΙΟΥ

τα ρουχα δεν εχουν φυλο

Έχει περάσει η εποχή που η συζήτηση για τα τρανς δικαιώματα ήταν μια εξειδικευμένη υπόθεση, μια ξεχωριστή μάχη μιας μειονότητας –είναι πια εδώ και χρόνια στην ημερήσια διάταξη. Η συζήτηση που άνοιξε για τον αυτοπροσδιορισμό ως δικαίωμα και η καθημερινή μάχη για την ορατότητα των τρανς ανθρώπων και την ισότητα, κινητοποιεί όλο και περισσότερο κόσμο. Η αστυνόμευση της έκφρασης φύλου και τα δεσμά των ρόλων των φύλων αφορούν όλες και όλους, είτε είναι τρανς είτε όχι. Στους αγώνες των τρανς ανθρώπων οφείλουμε σε μεγάλο βαθμό το ξεκαθάρισμα ότι το να βάζουμε τα φύλα σε “κουτάκια” δεν είναι βιολογία, αλλά ο παραλογισμός του συστήματος.

Το πώς συνεχίζουμε τη μάχη αυτή είναι κομβικό ερώτημα που για να απαντηθεί χρειάζεται να κοιτάξουμε τρία πράγματα: ποια είναι η κατάσταση των τρανς δικαιωμάτων σήμερα, μετά από 2 χρόνια πανδημίας και κρίσης, ποια είναι τα αιτήματα που μπορούν να πάνε μπροστά τα πράγματα και τι φταίει για την καταπίεση των τρανς ανθρώπων.

Πάλι ενάντια στην τρανσφοβία

Η Αφροδίτη Φράγκου γράφει για τα δικαιώματα των τρανς, τα προχωρήματα του κινήματος και τις αντεπιθέσεις του συστήματος. Καμιά κατάκτηση μέσα στον καπιταλισμό δεν είναι μόνιμη, η εργατική πάλη είναι ο δρόμος για την απελευθέρωση.

Η κατάσταση σήμερα – προχωρήματα

Το 2018 ο ΠΟΥ αφαίρεσε την «Διαταραχή Ταυτότητας Φύλου» από την 11η έκδοση της Διεθνούς Ταξινόμησης Νοσημάτων (ICD-11). Το 2013 η «Διαταραχή Ταυτότητας Φύλου» είχε αφαιρεθεί από την 5η έκδοση του αμερικάνικου ψυχιατρικού εγχειριδίου. Όμως η πρώτη φορά που είχε εμφανιστεί αυτή η «διαταραχή» ήταν μόλις το 1980, σχεδόν 30 χρόνια μετά την πρώτη πλήρη φυλομετάβαση -μια δεκαετία μετά το Stonewall και το κίνημα της σεξουαλικής απελευ-

θέρωσης που ήρθε δεμένο με το παγκόσμιο '68 και έξι χρόνια μετά την αφαίρεση της ομοφυλοφιλίας από τις διαταραχές.¹

Η δεκαετία του 2010 ήταν μια περίοδος στην οποία έγινε μεγάλο προχώρημα στη ΛΟΑΤΚΙ+ ορατότητα. Σε όλη τη διάρκεια η εργατική τάξη έδωσε μεγάλες μάχες -ενάντια στη λιτότητα, στη φασιστική απειλή, στον ρατσισμό και την ΕΕ-φρούριο- και το ΛΟΑΤΚΙ+ κομμάτι της ένιωσε την αυτοπεποίθηση αλλά και την αναγκαιότητα να ανοίξει τη μάχη ενάντια στις διακρίσεις με βάση τη σεξουαλικότητα, την ταυτότητα φύλου

και την έκφραση φύλου. Αυτός ήταν ο βασικός λόγος πίσω από την αποστιγματοποίηση της τρανς κατάστασης.

Στην Ελλάδα και σε πολλά σημεία του κόσμου οι διαδηλώσεις περηφάνιας είχαν μια ιλιγγιώδη άνοδο σε συμμετοχικά τελευταία χρόνια μέχρι το 2019, που ήταν και η επέτειος των 50 χρόνων από την εξέγερση του Stonewall. Στη Νέα Υόρκη, πέντε εκατομμύρια εκτιμάται ότι συμμετείχαν στο φεστιβάλ του Pride 2019, και πάνω από 150 χιλιάδες διαδηλώσαν. Στην Ελλάδα 80 χιλιάδες διαδηλωτές και διαδηλώτριες γιόρτασαν τα 50 χρόνια από την εξέγερση και ταυτόχρονα απαίτησαν δικαιοσύνη για τον Ζακ που είχε δολοφονηθεί 8 μήνες πριν.

Στην Ευρώπη οι πρώτες χώρες που αναγνώρισαν την ταυτότητα φύλου ήταν η Βρετανία το 2004 και η Ισπανία το 2007. Η Δανία το έκανε το 2014, η Μάλτα και η Ιρλανδία το 2015, η Νορβηγία και η Γαλλία το 2016, το Βέλγιο όπως και η Ελλάδα το 2017, το Λουξεμβούργο και η Πορτογαλία το 2018, η Ισλανδία το 2019. Στις ΗΠΑ, μόνο μία πολιτεία δεν επιτρέπει την αλλαγή εγγράφων, ενώ μεταξύ 2014 και 2020 η Νέα Υόρκη, η Νεβάδα, το Κολοράντο, το Κάνσας και η Βιρτζίνια κατέρησαν την προϋπόθεση του χειρουργείου. Το 2016 το Όρεγκον ήταν η πρώτη πολιτεία που αναγνώρισε τα non-binary άτομα. Το 2021 έγινε εφικτή σε ομοσπονδιακό επίπεδο η επιλογή τρίτου φύλου στα διαβατήρια.

Στην Τουρκία, μετά τις διαδηλώσεις του 2013 στο πάρκο Γκεζί και στην πλατεία Ταξίμ, και λόγω του ρόλου των τρανς γυναικών εκεί, τα Trans Pride των επόμενων χρόνων κινητοποιούσαν δεκάδες χιλιάδες. Ακόμη και μετά την κήρυξη έκτακτης ανάγκης το 2016 και τις συνεχόμενες απαγορεύσεις των Pride, διαδηλωτές και διαδηλώτριες βγαίνουν στους δρόμους κάθε χρόνο, ενώ η δολοφονία της Hande Kader πυροδότησε κινητοποιήσεις σε όλη τη χώρα.²

Το ανώτατο δικαστήριο της Ινδίας αναγνώρισε το 2014 το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού. Εισήγαγε τόσο την

έννοια του “τρίτου φύλου” όσο και την έννοια της εσωτερικής αυτοαντίληψης του φύλου, καταργώντας έτσι τις βιολογικές προϋποθέσεις για τον αυτοπροσδιορισμό. Οι αντεπιθέσεις της ινδικής κυβέρνησης με τρανσφοβικές νομοθεσίες το 2016, 2018 και 2019 ξεσήκωσαν διαδηλώσεις.

Στο Πακιστάν, νομοθεσία του 2018 επιτρέπει την ελεύθερη επιλογή φύλου ως “η εσωτερικής και ατομικής αίσθησης του εαυτού ως άντρας, γυναίκα, συνδυασμό των δυο φύλων ή κανένα φύλο”. Η ταυτότητα φύλου “μπορεί να ανταποκρίνεται ή όχι στο φύλο που αποδόθηκε κατά τη γέννηση”. Στο Μπανγκλαντές το τρίτο φύλο αναγνωρίστηκε το 2013, ενώ το 2014 η πρώτη πορεία Pride στη Ντάκα έγινε χάρη στη συμμετοχή 1.000 τρανς ανθρώπων. Και στις τρεις χώρες της υποηπείρου βέβαια οι διακρίσεις είναι τεράστιες, ο κίνδυνος της κοινωνικής απομόνωσης μεγάλος και οι τρανσφοβικές επιθέσεις και δολοφονίες συχνές.³

Στην Αργεντινή η νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου (NATΦ) χωρίς βιολογικές προϋποθέσεις έχει νομοθετηθεί από το 2012. Το 2018 υπάρχει δυνατότητα να μην σημειώνεται το φύλο στις ταυτότητες, ενώ από το 2021 αναγνωρίζει τρίτο φύλο. Στην Κολομβία η δυνατότητα νομικής αναγνώρισης ταυτότητας φύλου νομοθετήθηκε το 2015, στην Ουρουγουάη το 2009 (ενώ το 2018 επεκτάθηκε ώστε να μη χρειάζεται δικαστική απόφαση), στη Βολιβία και το Εκουαδόρ το 2016, στη Χιλή το 2018. Η Λατινική Αμερική ωστόσο έχει τεράστια ποσοστά τρανσφοβικής βίας, με το 90% των δολοφονιών τρανς ατόμων να συμβαίνουν σε αυτές τις χώρες.

Στην Ελλάδα η ψήφιση της NATΦ το 2017 ήταν μια μεγάλη νίκη για το ΛΟΑΤΚΙ+ κίνημα. Μια νίκη που συνοδεύτηκε από συζήτηση, για πρώτη φορά τόσο πλατιά, για τους τρανς ανθρώπους και τα δικαιώματά τους. Όπως όμως πολλές από τις κινήσεις με τις οποίες ο ΣΥΡΙΖΑ είχε προσπαθήσει να ικανοποιήσει τα αι-

τήματα του κινήματος πάνω στο οποίο αναδείχθηκε κυβέρνηση, ήταν συμβιβαστική και μεσοβέζικη.

Ο νόμος για τη NATΦ είναι ένα βήμα μπροστά από την άποψη ότι καταργεί την υποχρέωση του τρανς ατόμου να έχει ήδη προχωρήσει σε χειρουργείο επιβεβαίωσης φύλου πριν ξεκινήσει τη διαδικασία αλλαγής εγγράφων. Αλλά ήταν και ένα βήμα πίσω από την άποψη ότι για πρώτη φορά έθετε περιορισμούς: ανήλικα άτομα κάτω των 15 δεν μπορούν να αλλάξουν τα έγγραφα τους, ενώ από 15 μέχρι 17 πρέπει να περάσουν από ιατρική επιτροπή με 7 ειδικότητες. Για τα ενήλικα τρανς άτομα υπάρχει ο περιορισμός ότι δεν πρέπει να είναι σε γάμο, ενώ τα πιστοποιητικά οικογενειακής κατάστασης των παιδιών των τρανς γονέων δεν έχουν το νέο όνομα του γονέα μετά την αλλαγή.⁴

Πρόκειται για αυθαίρετους περιορισμούς. Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ ισχυριζόταν ότι νομοθετούσε με γνώμονα το τι έλεγε η επιστήμη. Στην πραγματικότητα όμως νομοθετούσε με γνώμονα να διατηρηθεί μια ισορροπία ανάμεσα στα προχωρήματα της κοινωνίας και τη «συνέχεια» που υποσχόταν ο ΣΥΡΙΖΑ στις δεξιές συμμαχίες του και στο κατεστημένο.

Η κατάσταση σήμερα - αντιπίθεση

Μια σειρά κυβερνήσεις ανά τον κόσμο, ανάμεσά τους και η κυβέρνηση της ΝΔ, έχουν περάσει στην αντιπίθεση. Οι νεοφιλελεύθερες επιθέσεις στα συστήματα Υγείας, τις κοινωνικές υπηρεσίες και την εκπαίδευση είναι επιθέσεις στη δυνατότητα των τρανς ατόμων να ζήσουν με το φύλο που αυτοπροσδιορίζονται. Οι επιθέσεις στα εργατικά δικαιώματα σπρώχνουν ακόμα περισσότερο προς την ανεργία και τη φτώχεια τα πιο επισφαλώς εργαζόμενα κομμάτια του πληθυσμού.

Η αντιπίθεση παίρνει ιδιαίτερες ιδεολογικές μορφές: σε κάποια σημεία του κόσμου υπάρχουν αντιδράσεις για

τρανς άτομα που χρησιμοποιούν τις τουαλέτες που προορίζονται για το φύλο αυτοπροσδιορισμού τους, για τις τρανς αθλήτριες που αγωνίζονται στις γυναικείες κατηγορίες, για τις τρανς κρατούμενες που μπαίνουν σε γυναικείες πτέρυγες στις φυλακές. Ακόμα χειρότερα, μια ακραία εκδοχή των τρανσφοβικών θεωριών κινδυνολογεί ότι η φυλομετάβαση είναι μια επικερδής βιομηχανία που έχει συμφέρον να πειθει τα παιδιά από μικρά ότι έχουν δυσφορία φύλου και να τα οδηγεί αχρείαστα σε αυτήν.⁵

Αυτού του είδους οι τρανσφοβικές επιθέσεις είναι σάρκα από τη σάρκα της ιδεολογικής επίθεσης σε βάρος των γυναικών, από τον ίδιο τον σεξισμό και τον μισογυνισμό του συστήματος. Οι γυναίκες ζουν χειρότερα και είναι κατά μέσο όρο πιο φτωχές. Αυτό ενισχύει τα ιδεολογήματα ότι είναι κατώτερες με τον ίδιο τρόπο που τα βάρη του ρατσισμού οδηγούν κοινωνικές μειονότητες στην ανεργία και μετά η ανεργία τους χρησιμοποιείται σαν τεκμήριο απροθυμίας για ένταξη ή ανικανότητας για δουλειά.

Αυτό το ιδεολόγημα παράγει πλοκάμια που απλώνονται παντού στις ζω-

ές των τρανς ανθρώπων και τους πλήττουν άμεσα: στο πλαίσιο των σεξιστικών ιδεολογημάτων οι τρανς γυναίκες είναι "άντρες που έγιναν γυναίκες", δηλαδή διάλεξαν την κατωτερότητα. Οι τρανς άνδρες είναι γυναίκες που θέλησαν να "ανέβουν" στο επίπεδο των αντρών – δεν έχει δηλαδή να κάνει με ταυτότητα φύλου αλλά με φθόνο. Η αγριότητα του τρανσφοβικού εγκλήματος ανά τον κόσμο δείχνει πόσο επικίνδυνες είναι αυτές οι απόψεις.

Επιπρόσθετα με τις επιθέσεις, τα ΛΟ-ΑΤΚΙ+ και ιδιαίτερα τα τρανς άτομα υποφέρουν από την όξυνση των ανισοτήτων λόγω της πανδημίας. Ως πιο ευάλωτοι/ες στην απόλυση και την ανεργία χτυπήθηκαν πιο σκληρά οικονομικά: το 19% των τρανς ανθρώπων και 26% των μαύρων ή μελαψών τρανς ανθρώπων στις ΗΠΑ έχασαν τις δουλειές τους εξαιτίας της πανδημίας. 27% έχουν υποστεί μείωση στο εισόδημά τους (37% για τους/τις μαύρους/ες). 27% έχουν αναγκαστεί να δεχτούν αλλαγή σε μερική απασχόληση (30% για τους/τις μαύρους/ες). Τα αντίστοιχα ποσοστά για τον γενικό πληθυσμό είναι 12%, 7% και 5%.⁶

Μπορεί κανείς να φανταστεί τι ση-

μαίνουν αυτά τα νούμερα για ένα τμήμα του πληθυσμού που ήδη πριν από την πανδημία αντιμετώπιζε τεράστια ποσοστά αστεγίας και επισφαλούς στέγασης. Στις ΗΠΑ το 2015, σχεδόν ένας στους τέσσερις τρανς ανθρώπους είχαν αντιμετωπίσει κάποιου είδους διάκριση στη στέγαση (πχ έξωση ή άρνηση ενοικίασης λόγω ταυτότητας φύλου), το 30% έχουν υπάρξει άστεγοι/ες κάποια στιγμή στη ζωή τους, κι απ' αυτούς/ές το 26% έχει αποφύγει να απευθυνθεί σε δομές αστέγων λόγω του φόβου για την τρανσφοβική βία που μπορεί να υποστούν εκεί.⁷

Υπάρχει πλήθος ερευνών που αποτυπώνουν πόσο πιο δύσκολη έχει γίνει η πρόσβαση των τρανς ανθρώπων στα συστήματα Υγείας, ιδίως για ζητήματα που αφορούν τη φυλομετάβασή τους (είτε τη συνέχιση της παρακολούθησής της, είτε την πραγματοποίηση κάποιας επέμβασης, είτε το ξεκίνημα της διαδικασίας), αλλά και για γενικά προβλήματα υγείας, ακόμη και για τον ίδιο τον κορονοϊό. Ταυτόχρονα μια παράλληλη επιδημία πλήττει την ψυχική υγεία των τρανς ατόμων.⁸

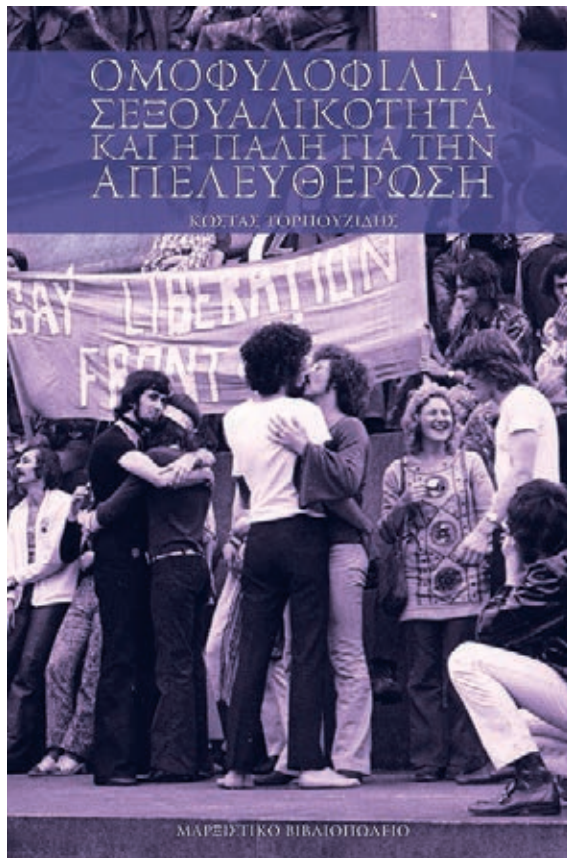
Οι διαδικασίες αλλαγής εγγράφων κα-

θυστέρησαν, καθώς για μεγάλα διαστήματα τα δικαστήρια λειτουργούσαν μόνο για “απολύτως απαραίτητες” υποθέσεις. Η καταστολή σε βάρος των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων έχει αυξηθεί, πατώντας πάνω στην αυθαιρεσία της καραντίνας και των απαγορεύσεων. Επανεμφανίστηκε η υγειονομική δαιμονοποίηση των ΛΟΑΤΚΙ+, των εργαζόμενων στο σεξ, των οροθετικών, όλων αυτών που πριν 40 χρόνια μπήκαν στο στόχαστρο για την πανδημία του AIDS.⁹

Αντιστάσεις και αιτήματα

Σε όλα αυτά έχει υπάρξει εκφραστής και υλοποιητής και η Νέα Δημοκρατία με τις πολιτικές της. Επίθεση στα αναπαραγωγικά δικαιώματα σημαίνει και επίθεση στα νοσοκομεία που ειδικεύονται στην αναπαραγωγή. Ανάμεσά τους το Έλενα, το οποίο έχει Ιατρείο Φύλου, μια από τις λίγες δομές που παρέχουν δωρεάν φροντίδα και παρακολούθηση θεραπειών ορμονικής υποκατάστασης. Δόγμα “Πατρική Θρησκεία Οικογένεια” σημαίνει ακόμα μεγαλύτερη αστυνόμευση φύλου –το βίντεο περί “προγεννητικής αγωγής” για παράδειγμα έβαζε και τα ζητήματα φύλου σε ομοφοβική και τρανσφοβική βάση. Η ασυδοσία της αστυνομίας πάνω στη νεολαία δόθηκε για τα μέτρα της πανδημίας σημαίνει αίσθηση ασυλίας για κάθε μπάτσο που κάνει ομοφοβικές παρενοχλήσεις.

Δεν έχει υπάρξει ούτε μία από αυτές τις προσπάθειες της ΝΔ που να μην έχει απαντηθεί άμεσα και μαζικά, κι αυτό είναι το καλύτερο μέτρο για την άνοδο του ΛΟΑΤΚΙ+ κινήματος. Τα παιδιά που στήριξαν την τρανς συμμαθήτριά τους στο Μουσικό Σχολείο Ιλίου, επειδή δέχτηκε τρανσφοβική επίθεση από καθηγητή της και αποβλήθηκε είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Η ΟΛΜΕ από-

νησε άμεσα στο αίσχος της προγεννητικής αγωγής και αναδεικνύεται ότι οι εκπαιδευτικοί διεκδικούν διαθεματική σεξουαλική αγωγή στα σχολεία¹⁰ –ένα πρόγραμμα που θα ανοίγει τα ζητήματα φύλου, σεξουαλικότητας και συναινεσης κι όχι τη μαύρη προπαγάνδα της Κεραμέως. Το ότι στα σχολεία τα αντανακλαστικά μαθητών/τριών, εκπαιδευτικών και γονέων ενάντια στην ομοφοβία και την τρανσφοβία είναι οξυμένα,¹¹ πηγάζει από το συνολικό προχώρημα της κοινωνίας και ταυτόχρονα το τροφοδοτεί ακόμα περισσότερο.

Τα αιτήματα που θα σημάνουν “Οι τρανς ζωές μας μετράνε” είναι αιτήματα που μπορεί να αγκαλιάσει όλο το εργατικό κίνημα και να τα κάνει πράξη. Η πανδημία και η κρίση έχουν δείξει ότι, σε αντίθεση με ό,τι έχουν προσπαθήσει να μας κάνουν να πιστεύουμε οι από πάνω, η έννοια της “πολυτέλειας” δεν μπορεί να γίνεται δεκτή. Αν θεωρήσουμε ότι κάποιες από τις ανάγκες της εργατικής τάξης είναι “πολυτέλεια”, τότε ανοί-

γει ένα πηγάδι δίχως πάτο, στο οποίο πέφτουν σταδιακά όλο και πιο πολλές ανάγκες στο όνομα της εξοικονόμησης πόρων.

Για παράδειγμα, ο περιορισμός των δικαστηρίων στα “απολύτως απαραίτητα” σήμανε ότι γίνονταν ποινικά δικαστήρια αλλά δεν εξετάζονταν αιτήματα αλλαγής εγγράφων. Είναι τελείως αυθαίρετη η λογική που λέει ότι ένα τρανς άτομο μπορεί να περιμένει επ’ αόριστον να κριθεί η αλλαγή εγγράφων του –στο μεταξύ δεν μπορεί να δουλέψει, να νοικιάσει, να απευθυνθεί σε υπηρεσίες κλπ. Πιο διαυγές όμως γίνεται αυτό όταν μιλάμε για το ΕΣΥ. Αυθαίρετα η κυβέρνηση και το υπουργείο αποφάσισαν ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των προγραμματισμένων χειρουργειών μπορούν να ανασταλούν, διότι αυτή τη στιγμή το ΕΣΥ δίνει τη μάχη του κορονοϊού. Είδαμε

το αποτέλεσμα μιας τέτοιας λογικής: χειροτέρευσε συνολικά η υγεία του πληθυσμού, με πολλές παθήσεις να μένουν αφρόντιστες, ενώ και για τον κορονοϊό τα νοσοκομεία δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν.

Αυτή ήταν η κατάσταση όλα τα προηγούμενα χρόνια με τις τρανς ανάγκες. Οι επεμβάσεις είναι “κοσμητικές” –δεν είναι υπόθεση του ΕΣΥ, δεν θα πεθάνεις κιάλας. Η προτεραιοποίηση σε βάρος των επεμβάσεων φυλομετάβασης δεν εξυπηρετεί τις πιο επείγουσες περιπτώσεις, αλλά το αφήγημα ότι κάποιες ανάγκες δεν γίνεται να καλυφθούν. Και δεν γίνεται να καλυφθούν γιατί το σύστημα έχει άλλο στόχο: τα κέρδη, για χάρη των οποίων ξοδεύει σε εξοπλισμούς, καταστολή, καταστροφική για το περιβάλλον ενέργεια. Άρα η μάχη για τις ανάγκες των τρανς ανθρώπων είναι κι αυτή κομμάτι της σύγκρουσης, υλικά αλλά και ιδεολογικά, με το ίδιο το σύστημα.

Η βελτίωση της ζωής των τρανς εργα-

ζόμενων περνάει και μέσα από τις συνθήκες εργασίας: μόνιμη και σταθερή δουλειά, καλούς μισθούς, ασφάλιση, εργασιακά δικαιώματα και όχι διακρίσεις στον χώρο εργασίας. Η μάχη για συλλογικές συμβάσεις εργασίας που τα εξασφαλίζουν όλα αυτά είναι κεντρική στο εργατικό κίνημα. Και ενώνει όλα τα κύματα της αντίστασης στις νεοφιλελεύθερες επιθέσεις της ΝΔ, με πιο μεγάλο τον αγώνα των γυναικών.

Η μάχη για την ισότιμη πρόσβαση των τρανς μαθητών και μαθητριών στην εκπαίδευση ανοίγει μαζί με το αίτημα της διαπαιδαγώγησης για τα ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας. Και βέβαια μαζί με το ζήτημα της συλλογικής αντιμετώπισης των κακοποιητικών περιστατικών, άρα την ύπαρξη συλλογικών οργάνων και διαλόγου ανάμεσα σε όλα τα μέρη της εκπαιδευτικής κοινότητας (γονείς, μαθητές/τριες, εκπαιδευτικοί). Η πάλη των τρανς προσφύγων/ισσών για μια καλύτερη ζωή δε θα μπορούσε να μη συνδέεται με το κεντρικό αίτημα για ανοιχτά σύνορα, χαρτιά, άσυλο και στέγη σε όλες και όλους.

Ακόμη και οι αντιδραστικές ιδέες που εμφανίζονται σε κάποιες χώρες σε βάρος των τρανς ανθρώπων, όπως το ότι δε θα έπρεπε να αγωνίζονται στα ίδια αθλήματα με τους/τις cis* αθλητές/τριες έχει να πάρει την καλύτερη απάντηση από την εργατική τάξη. Το συμφέρον της εργατικής τάξης είναι να γίνουν όλα τα αγαθά πιο προσβάσιμα. Το αγαθό του αθλητισμού δεν εξαιρείται. Η εργατική τάξη και τα παιδιά της χρειάζονται περισσότερους συλλόγους και περισσότερο ανοιχτά γήπεδα. Δεν χρειάζονται μεγαλύτερα ρεκόρ στον πρωταθλητισμό, ούτε περισσότερες επαγγελματικές ομάδες. Εκεί είναι που παίζει ρόλο η μυική μάζα και τα επίπεδα των ορμονών – και εκεί είναι που παίζονται τα εκατομμύρια. Αλλά είναι άδικο για χάρη του κέρδους λίγων, να αποκλείονται τα τρανς παιδιά από τον αθλητισμό επειδή δεν μπορούν να παίξουν εκεί που θέλουν.

Φταίει το σύστημα

Ζούμε σε ένα σύστημα που έχει κυριολεκτικά χτίσει την καταπίεση των τρανς ανθρώπων σε πολλά στάδια. Στην αρχική του φάση, με τον μαζικό ερχομό εργατών/τριών από την ύπαιθρο στις πόλεις, με λιγότερους δεσμούς με τις πάλαι ποτέ αγροτικές οικογένειες, άνοιξε τον δρόμο στη διαμόρφωση της έννοιας του ατόμου και της έννοιας της ταυτότητας. Με την προσπάθεια επιβολής της εργατικής πυρηνικής οικογένειας –σαν οικονομική και ιδεολογική μονάδα πάνω στην οποία θα στηρίζεται το σύστημα για την αναπαραγωγή της εργατικής τάξης– ήρθε και η προσπάθεια επιβολής των ρόλων των φύλων. Όποιος είχε μια ταυτότητα που διέφερε, έφταιγε και έπρεπε να κατασταλεί.

Με τους παγκόσμιους πολέμους αποδέσμευσε ξανά εκατομμύρια ανθρώπους από τις μέχρι πρότινος ζωές τους και τις σχέσεις τους με τις οικογένειές τους. Ξαναέδωσε μαζικά τη δυνατότητα σε ένα τεράστιο κομμάτι να βγει από την ντουλάπα, να πειραματιστεί κλπ – μέσα σε αυτό το κλίμα η ρώσικη επανάσταση ξεκίνησε να τσακίζει την αστυνόμευση του φύλου, όχι μόνο με την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας, αλλά και με τις πρώτες προσπάθειες για εγχειρήσεις φύλου. Οι εγχειρήσεις επιβεβαίωσης φύλου επίσης οφείλουν πολλά στις τεχνικές φаллоπλαστικής που αναπτύχθηκαν μετά τον Β΄ ΠΠ για στρατιώτες που είχαν ακρωτηριαστεί. Ξανά όμως το σύστημα τα πήρε όλα πίσω, δίνοντας τα ρέστα του στις δεκαετίες ξέφρενης ανάπτυξης που έβλεπε μπροστά για τις επόμενες δεκαετίες.

Με τον Μάη του '68, την εξέγερση του Stonewall, που την ξεκίνησαν μαύρες τρανς γυναίκες, και όλη τη διεθνή έκρηξη που ακολούθησε αυτά τα γεγονότα, άνοιξε εκ νέου η συζήτηση και η δυνατότητα για την απελευθέρωση. Για να φέρει τεράστιες κατακτήσεις τις οποίες ο καπιταλισμός θα προσπαθήσει να τσακίσει για μια ακόμη φορά μέσα από το νεοφιλελεύθερο δόγμα. Η κρίση μετά τη δεκα-

ετία του '70 σήμανε για την εργατική τάξη σκληρές επιθέσεις, ανάμεσά τους και ιδεολογικές. Το AIDS –οι διαστάσεις του οποίου είναι ένα ακόμη παράγωγο αυτού του φονικού συστήματος– αξιοποιήθηκε σαν ευκαιρία για ομοφοβική και τρανσοφοβική προπαγάνδα.

Καμία κατάκτηση δεν είναι μόνιμη στον καπιταλισμό. Αλλά όλα αυτά τα κύματα τα συνδέει η αυξανόμενη εμπειρία ότι η εργατική τάξη μπορεί να δίνει μάχες και να τις κερδίζει. Σήμερα, τα αδιέξοδα από 14 χρόνια κρίσης σε συνδυασμό με τις δυο δεκαετίες διεθνούς κινήματος και τις αλληπάλληλες εκρήξεις του, έχουν βγάλει εκατομμύρια κόσμο στους δρόμους για όλους τους λόγους: λιτότητα, πόλεμος, κλιματική αλλαγή, φασισμός, σεξισμός, ομοφοβία, τρανσοφοβία. Τις μάχες τις δίνει μια πολύχρωμη, πολυεθνική εργατική τάξη όλων των φύλων, που για να ζήσει όπως αξίζει χρειάζεται ένα άλλο σύστημα. ■

Σημειώσεις

1. "Transsexualism' removed from World Health Organization's disease manual", [nbcnews.com/feature/nbc-out/transsexualism-removed-world-health-organization-s-disease-manual-n885141](https://www.nbcnews.com/feature/nbc-out/transsexualism-removed-world-health-organization-s-disease-manual-n885141)
2. Laura Miles, "Transgender resistance – Socialism and the Fight for Trans Liberation", σ. 117
3. ό.π., σσ. 126-132
4. "Δημοσιεύθηκε ο Νόμος 4491/2017 για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου", [lawspot.gr/nomika-nea/dimosieythike-o-nomos-4491-2017-gia-ti-nomiki-anagnorisi-tis-taytotitas-fyloy](https://www.lawspot.gr/nomika-nea/dimosieythike-o-nomos-4491-2017-gia-ti-nomiki-anagnorisi-tis-taytotitas-fyloy)
5. Laura Miles, ό.π., κεφ. 7 και 8
6. Human Rights Campaign Foundation, "The economic impact of COVID-19 intensifies for transgender and LGBTQ+ communities of color", assets2.hrc.org/files/assets/resources/COVID19-EconImpact-Trans-POC-061520.pdf
7. National Center for Transgender Equality, "The report of the 2015 US Transgender Survey", transequality.org/sites/default/files/docs/usts/USTS-Full-Report-Dec17.pdf
8. Claire M Burgess, Abigail W Batchelder, Colleen A Sloan, Michael Jeong, Carl G Streed Jr, "Impact of the COVID-19 pandemic on transgender and gender diverse health care", [thelancet.com/journals/landia/article/PIIS2213-8587\(21\)00266-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/landia/article/PIIS2213-8587(21)00266-7/fulltext)
9. undocs.org/A/75/258
10. Α. Φράγκου, "Να σταματήσουμε τη Μαύρη Αντίδραση της Κεραμέως", [ergatik.gr/article.php?id=25455&issue=1507](https://www.ergatik.gr/article.php?id=25455&issue=1507)
11. Α. Φράγκου, "Απεργιακή 8 Μάρτη - Ξεσηκώμαστέ από όλους τους χώρους", [ergatik.gr/article.php?id=25606&issue=1511](https://www.ergatik.gr/article.php?id=25606&issue=1511)

* Όχι τρανς.

Η Μόνικα Βίτι και ο ιταλικός κινηματογράφος

Αν η ηθοποιός Μόνικα Βίτι (Monica Vitti) και ο σκηνοθέτης Μικελάντζελο Αντονιόνι (Michelangelo Antonioni) ήταν «απλές» περιπτώσεις καλλιτεχνών, δεν θα είχαμε πολλά να πούμε. Αν δεν είχαμε πολλά να πούμε, δεν θ' ασχολούμασταν καθόλου μαζί τους. Αλλά έχουμε. Και πολλά να γράψουμε κι ακόμη περισσότερα να μάθουμε.

Κι αυτό γιατί συνέβαλλαν κι αυτοί μέσα από το έργο τους, ώστε όπως λέει και το τραγούδι: «*Η πλατεία (του κινηματογράφου) ήταν (και παραμένει) γεμάτη, με το νόημα που 'χει κάτι απ' τις φωτιές... Στις γωνίες και τους δρόμους, από συντρόφους οικοδόμους, φοιτητές... Κι εσύ έφεγγες στη μέση, όλου του κόσμου κι ήσουν φως μου, κατακόκκινη νιφάδα σε γιορτή...*».¹

Το βλέμμα της Μόνικα Βίτι δεν ήταν «Ένα Κάποιο Βλέμμα»,² ήταν καθηλωτικά πρωταγωνιστικό. Κι αν ο κινηματο-

Ο Πάνος Κατσαχνιάς προβάλλει τη διαδρομή της μεγάλης πρωταγωνίστριας στις οθόνες και στην πολιτική πορεία του ιταλικού σινεμά.

γράφος είναι «η Τέχνη της Παρατήρησης», τότε ο Μικελάντζελο Αντονιόνι, ήταν σίγουρα ένας από τους μεγαλύτερους της μάστορες.

Ένα βλέμμα που αφηγήθηκε πολλές κινηματογραφικές ιστορίες

Η Μόνικα Βίτι, πλήρης ημερών, έριξε τους «τίτλους τέλους» της ζωής της, την Τετάρτη 2 Φεβρουαρίου, στα 90 της χρόνια. Την είδηση του θανάτου της έκανε γνωστή ο πρώην Δήμαρχος της Ρώμης, συγγραφέας, σκηνοθέτης και κριτικός κινηματογράφου, Βάλτερ Βελτρόνι. «Ο Ρομπέρτο Ρούσο, ο σύντροφός της όλα αυτά τα χρόνια, μου ζήτησε να γνωστοποιήσω πως η Μόνικα Βίτι

δεν είναι πια μαζί μας. Το κάνω με μεγάλη θλίψη, αγάπη και νοσταλγία», έγραψε ο Βελτρόνι στο Twitter.

«Ήταν μια ηθοποιός με πολύ χιούμορ και εξαιρετικό ταλέντο. Κατέκτησε γενιές Ιταλών με την ομορφιά της, το πνεύμα της και την υποκριτική της δεινότητα, συμβάλλοντας στην λάμψη του ιταλικού κινηματογράφου», έγραψε ο Ιταλός πρωθυπουργός, Μάριο Ντράγκι, στο συλλυπητήριο μήνυμά του. Ο υπουργός Πολιτισμού, Ντάριο Φραντσεσκίни υπογράμμισε: «Αντί στην βασίλισσα του ιταλικού κινηματογράφου. Σήμερα είναι πραγματικά μια ημέρα γεμάτη λύπη. "Έφυγε" μια μεγάλη καλλιτέχνη και μια μεγάλη Ιταλίδα».

Στην αίθουσα Τύπου του Φεστιβάλ

Ιταλικού Τραγουδιού του Σαν Ρέμο (το οποίο ξεκίνησε την προηγούμενη του θανάτου της) όλοι οι δημοσιογράφοι, μόλις πληροφορήθηκαν τη δυσάρεστη είδηση, σηκώθηκαν όρθιοι και εμφανώς συγκινημένοι, τίμησαν τη μνήμη της μ' ένα παρατεταμένο χειροκρότημα. «*Η Μόνικα Βίτι κατάφερνε να είναι συγχρόνως θελκτική, πνευματώδης, αινιγματική, λαϊκή και πανέξυπνη*». «*Με τον σύζυγό της, Ρομπέρτο Ρούσο, έζησαν μια ιστορία αγάπης, 50 ολόκληρων ετών. Όταν τα λόγια “τελείωσαν”, άρχισαν να επικοινωνούν μόνο με το βλέμμα*», έγραψε χαρακτηριστικά ο Ιταλικός Τύπος.

Πλήθος κόσμου μαζεύτηκε στην «Εκκλησία των Καλλιτεχνών» («*Chiesa degli Artisti*»), στην Πλατεία του Λαού της Ιταλικής πρωτεύουσας, για ν' αποχαιρετήσει την αγαπημένη του ηθοποιό. Ανάμεσά τους και πολλοί συνάδελφοι της. Όπως ο Τζανκάρλο Τζιανίνι και πολλοί άλλοι πρωταγωνιστές του Ιταλικού κινηματογράφου, που θέλησαν να είναι παρόντες στην κηδεία της. «*Ήταν μια μεγάλη καλλιτέχνίδα. Δυστυχώς χάνουμε παρά πολλούς άξιους ανθρώπους*», δήλωσε ο Τζιανίνι. «*Ήταν η πρώτη που με ενθάρρυνε να συνεχίσω αυτή την δουλειά. Οι νέες ηθοποιόι πρέπει να μελετήσουν πολύ προσεκτικά τις ερμηνείες της, μιας και αποτελούν περιουσία ανεκτίμητη*», τόνισε ο ηθοποιός Κάρλο Βερντόνε. Ο ιερέας Βάλτερ Ινσέρο είπε χαρακτηριστικά: «*Σήμερα νιώθουμε μια ξεκάθαρη αίσθηση ορφάνιας. Παρά την μεγάλη της καριέρα, η Μόνικα Βίτι ήταν ένας πνευματώδης, αλλά και απλός άνθρωπος. Της άρεσε να μαγειρεύει και να παίξει χαρτιά με τους φίλους της*».

«**Veni, Vidi, Vitti**»³

Ποια ήταν όμως η Μόνικα Βίτι, με την ιδιαίτερα χαρακτηριστική βραχνή φωνή, που οι κριτικοί κινηματογράφου με κάθε ευκαιρία υπογράμμιζαν την εκφραστικότητα και το έντονο βλέμμα της και το ότι κατάφερνε να επικοινωνεί με το κοινό, χωρίς να προφέρει ούτε μια λέξη;

Ήταν το ένα άκρο μιας «Λεπτής Κόκ-

κινης Γραμμής».⁴ Όχι εκείνης, της πλατιάς κόκκινης, που σχηματίζεται από τα ποτάμια αίματος των πολλών, που υφίστανται διαχρονικά την εγκληματική βία του καπιταλιστικού συστήματος. Αλλά εκείνης που διέτρεχε τις ασπρόμαυρες ταινίες του Μικελάντζελο Αντονιόνι, «*χρωματίζοντας*» τες έτσι, με το χρώμα του πάθους και της ελπίδας. Του σκηνοθέτη δηλαδή, του οποίου υπήρξε η «Μούσα» και που ο ίδιος αποτελούσε το δεύτερο άκρο αυτής της γραμμής. Παραφράζοντας την ιστορική ρήση του διδάσκαλου αρχαίου «προγόνου» της, για να περιγράψουμε εξίσου λακωνικά το πέρας της από τον «μάταιο τούτο κόσμο» και το σημάδι που εκείνη άφησε σ' αυτόν, καλό είναι να πιάσουμε το νήμα της ιστορίας της, από την αρχή... του τέλους.

Η Μαρία Λουίζα Τσετσαρέλι (Maria Luisa Ceciarelli) -όπως ήταν το πραγματικό της όνομα- γεννήθηκε στις 3 Νοεμβρίου του 1931 στην Ρώμη. Κοντά δύο δεκαετίες, είχε αναγκαστικά αποσυρθεί από την δημόσια και καλλιτεχνική ζωή, λόγω της νευρολογικής, εκφυλιστικής ασθένειας Αλτσχάιμερ. Το μυαλό της δηλαδή, είχε «πεθάνει» από καιρό. Από τη στιγμή που ξέχασε το παραλήρημα που κάποτε ξεσήκωνε. Ζούσε απομονωμένη στο σπίτι της, θαυμάζοντας πολλές φορές στη μικρή οθόνη, αγκαλιά με τον Ρούσο -με τον οποίο ήταν σε σχέση από το 1973 και παντρεύτηκε με πολιτικό γάμο στο Καπιτώλιο της Ρώμης το 2000- ένα κοριτσόπουλο δίπλα στον Αλαίν Ντελόν, τον Μαρτσέλο Μαστρογιάνι, τον Αλμπέρτο Σόρντι, τον Ούγκο Τονιάτσι, τον Μισέλ Πικολί, τον Μάικλ Κέιν, τον Ρίτσαρντ Χάρις, τον Τόνυ Κέρτις και τόσους άλλους πρωταγωνιστές του κινηματογράφου.

Το κοριτσάκι που όταν έπεφταν οι βόμβες στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, διασκέδαζε τους γονείς και τους δύο αδερφούς της με αυτοσχέδιο κουκλοθέατρο, αισθανόταν ικανοποιημένη που κατάφερε να πραγματοποιήσει το παιδικό της όνειρο και να γίνει ηθοποιός, παρά

την προειδοποίηση των συντηρητικών γονιών της ότι «*το παλκοσένικο θα σου διαφθείρει την ψυχή και το σώμα*». Κάτι που εν τέλει δεν συνέβη, γιατί ήταν πάντα μία δυνατή γυναίκα με ισχυρή προσωπικότητα.

Σπούδασε στην Εθνική Δραματική Σχολή της Ρώμης, όπου και αποφοίτησε το 1953. Εκεί θα ανακαλύψει την κωμική της «φλέβα». Άλλωστε ο πιο δημοφιλής Ιταλός κωμικός της γενιάς του, ο Αλμπέρτο Σόρντι με τον οποίον υπήρξαν και ζευγάρι, έλεγε ότι «*είχε καταφέρει να γίνει αγαπητή, να επικρατήσει και ως κωμική ηθοποιός, κάτι το οποίο δεν συνηθίζουμε και πολύ συχνά*». Στο θέατρο ερμήνευσε -ανάμεσα σε άλλα- Σαίξπηρ, Μολιέρο και Μπρέχτ, παίρνοντας ήδη τον πρώτο της ερασιτεχνικό ρόλο στα 14 της, στο έργο «*La Nemica*».

Αρχικά, με την ιδιαίτερη φωνή της, διaprέπει στον τομέα της μεταγλώττισης, προκαλώντας το ενδιαφέρον σκηνοθετών και παραγωγών. Αν και ο Μικελάντζελο Αντονιόνι την γνώρισε σε θεατρική παράσταση και πιο συγκεκριμένα στο δικό του «*Teatro Nuovo di Milano*», είναι μετά από ένα σύντομο ντουμπλάζ στην ταινία του «*Η Κραυγή*» (1957), που είπε την καθοριστική για την κοινή τους πορεία φράση: «*Αυτή η κοπέλα έχει ένα τόσο ωραίο και εκφραστικό πρόσωπο, που θα μπορούσε να κάνει και σινεμά*». Έτσι, πριν προλάβει καλά-καλά να μπει η Βίτι στα στούντιο της Τσινετσιτά, θα την «κλέψει» για λίγο από την κωμωδία, ώστε να την βάλει στο δικό του κινηματογραφικό σύμπαν.

Όντας ζευγάρι, το 1968 ο Αντονιόνι αποφάσισε να ζητήσει την Μόνικα Βίτι σε γάμο. «*Με αιφνιδίασε!*», είχε σχολιάσει τότε η Βίτι. «*Σκεφθείτε ότι συμβιώνουμε 11 χρόνια και ποτέ δεν τέθηκε τέτοιο ζήτημα*». Μαζί θα γυρίσουν την αριστουργηματική «*Τριλογία της Αποξένωσης*» και αργότερα την «*Κόκκινη Έρημο*» (1964). Ένας συνεχής θρίαμβος για την Βίτι, την οποία θα αποθεώσει η κριτική, κερδίζοντας πολλά βραβεία και την αναγνώριση του σινεφίλ κοινού διεθνώς. Η

«Μούσα» του Αντονιόνι όμως, μπορεί να παίξει τα πάντα και ειδικά κωμωδία. Έτσι, θα γίνει περιζήτητη από τους μεγάλους πρωτοπόρους, του καλλιτεχνικού σινεμά, όπως είναι ο Λουίς Μπουνιουέλ, αλλά και τους μεγάλους της «Κωμωδίας αλά Ιταλικά» («Commedia all Italiana»), όπως είναι ο Μάριο Μονιτσέλι, ο Μάριο Αμεντόλα, ο Πιέτρο Τζέρμι και ο Ντίνο Ρίζι.

«Κάψτε όλες τις κόπιες»

Τον Μάιο του 1968 ήταν μέλος της Κριτικής Επιτροπής του 21ου Φεστιβάλ των Καννών, όπου με την έκρηξη των απεργιών του Γαλλικού Μάη και στον κλάδο του κινηματογράφου (από τις σχολές των ηθοποιών, μέχρι τα συνεργεία των τεχνικών) και την πόλωση που υπήρξε, ανάμεσα στο κράτος, το κοινό, τους καλλιτέχνες και τους κριτικούς για το αν τελικά το Φεστιβάλ θα πραγματοποιούντο ή όχι, παραιτήθηκε. Όταν η Ένωση Κριτικών Κινηματογράφου της Γαλλίας ζήτησε από τους διοργανωτές να σταματήσουν οι προβολές στις 12 του Μάη, ως ένδειξη συμπαράστασης στη γενική εθνική απεργία που είχε προκηρυχθεί, το αίτημα δεν έγινε φυσικά δεκτό από τον πρόεδρο του Φεστιβάλ, Ρομπέρ Φαβρ Λε Μπρε που δήλωσε χαρακτηριστικά ότι οι προβολές θα συνεχιστούν κανονικά, εκτός αν προκύψει «ανωτέρα βία»...

Με τα 2/3 του εργατικού δυναμικού της Γαλλίας να βρίσκονται πλέον σε απεργία, το πανεπιστήμιο της Σορβόννης να βρίσκεται υπό κατάληψη και οι καθημερινές οδομαχίες στο Παρίσι να κορυφώνονται με τη «Νύχτα των Οδοφραγμάτων», στη διάρκεια της οποίας αστυνομικοί εισβάλλουν στο οχυρωμένο από φοιτητές Καρτιέ Λατέν, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των τεχνικών κινηματογράφου, αποφασίζουν γενική απεργία όλων των στούντιο, ενώ το παράδειγμά τους ακολουθούν και οι φοιτητές των κινηματογραφικών σχολών που έμπλεοι ενθουσιασμού και μαχητικότητας, δηλώνουν με τη σειρά τους πως «ήρθε η ώρα το Φεστιβάλ των Καν-

νών να λάβει τέλος»... Ο πρόεδρος του Φεστιβάλ είχε επαληθευτεί πανηγυρικά!

Με πρωτεργάτες τους Φρανσουά Τρυφώ και Ζαν-Λυκ Γκοντάρ, αρχίζουν οι παραιτήσεις μελών της Κριτικής Επιτροπής -με την Μόνικα Βίτι να είναι μια εξ' αυτών- καθώς και η απόσυρση ταινιών από το πρόγραμμα από τους ίδιους τους δημιουργούς τους, ως μια «πολιτική διαμαρτυρία για την αναγκαιότητα διακοπής του Φεστιβάλ, σε ένδειξη συμπαράστασης προς τους εργαζόμενους και τους φοιτητές και ως επίθεση στην απαρχαιωμένη γαλλική κινηματογραφική βιομηχανία, η οποία προτιμά το εμπόριο σε βάρος της τέχνης». Μέσα σε καθεστώς ασφυκτικής πίεσης πλέον, ο Φαβρ Λε Μπρε προτείνει ως έσχατη λύση και συμβιβασμό, το να προβληθούν δωρεάν όλες οι εναπομείνουσες ταινίες χωρίς απονομή βραβείων. Τότε είναι που ο Γκοντάρ, απαντά το περίφημο: «Κάψτε όλες τις κόπιες!»

Η «Μοιραία κωμικός»

Στην πιο ώριμη υποκριτικά ηλικία της, θα επιστρέψει σ' αυτό που λάτρευε, τη «λαϊκή κωμωδία» και μάλιστα υπό τις οδηγίες του «πατέρα» αυτής, Μονιτσέλι. Η «Κωμωδία αλά Ιταλικά» των δεκαετιών του 1960 και του 1970, που αναπτύχθηκε κάτω από τη μεγάλη «πολιτιστική ηγεμονία» της Αριστεράς που θα έλεγε κι ο Άδωνις Γεωργιάδης, βρήκε με τη ζωντάνια και τα «χίλια πρόσωπα» της Βίτι μια μεγάλη ηθοποιό να την υπηρετήσει. Άλλωστε, σε μια εποχή που η Ιταλία άκμαζε κινηματογραφικά, δίνοντας έμπνευση σε πολλούς σκηνοθέτες σ' όλο τον κόσμο, η Βίτι συνεργάστηκε με πολλούς από αυτούς. Από τον Ετόρε Σκόλα και τον Μίκλος Γιάντσο, μέχρι τον Ράινερ Βέρνερ Φασμπίντερ.

Η άνεσή της να συνδυάζει την απaráμιλλη ομορφιά της με ξεκαρδιστικές ερμηνείες, να «τσαλακώνει» το υπέροχο πρόσωπο της για την κωμωδία και συγχρόνως να διατηρεί τη γοητεία της, αποτελεί μία αξιοσημείωτη ικανότητα, που ελάχιστες γυναίκες ηθοποιοί μπορούσαν να καταφέρουν. Ο ευφυέστατος

Μονιτσέλι συμπύκνωσε όλη αυτή της την ικανότητα, σε δυο μόνο λέξεις, χαρακτηρισίζοντάς την: «Μοιραία κωμικό».

Χαρακτηριστικό παράδειγμα που επιβεβαιώνει τα παραπάνω είναι και ο διάλογός της με τον Μαστρογιάννι στην ταινία του Έτορε Σκόλα «Δράμα ζηλοτυπίας» («Dramma della Gelosia») (1970) που έμελλε να αφήσει εποχή. Η Βίτι, ως λουλουδού Αντελαίντε, είναι σφόδρα ερωτευμένη μ' έναν παντρεμένο οικοδόμο και ενεργό μέλος του τότε επανομαζόμενου Κομμουνιστικού Κόμματος Ιταλίας (PCI), τον Ορέστε (Μαστρογιάννι) και τον επίσης κομμουνιστή Νέλο, (Τζιανκάρλο Τζιανίνι), που έφτιαχνε πίτσες. Σε μια σκηνή φλογερού πάθους η Αντελαίντε λέει στον Ορέστε: «Ζήτα μου ό,τι θες!», με την απάντηση του Ορέστε να είναι άμεση: «Την Κυριακή να ψηφίσεις το PCI!».

Η Βίτι με τον Μαστρογιάννι, συμμετείχαν και στο ντοκιμαντέρ της κηδείας του Γ.Γ. Ενρίκο Μπερλιγκούερ το 1984 μαζί με τους σκηνοθέτες Τζίνο Ποντεκόρβο, Ρομπέρτο Μπερτολούτσι και τον διευθυντή φωτογραφίας Κάρλο Ντι Πάλμα (Carlo Di Palma), με τον οποίο είχε και πολυετή σχέση. Το PCI προσκαλούσε πάντα την Βίτι στα συνέδριά του, αλλά το 1991 στο συνέδριο που άλλαξε σε «Δημοκρατικό Κόμμα της Αριστεράς» (PDS), δεν εμφανίστηκε επικαλούμενη λόγους εργασίας. Περίπου 10 χρόνια αργότερα όμως, θα βρεθεί στην ίδρυση της «Ελιάς».

Αξιοσημείωτες είναι επίσης και οι εμφανίσεις της στις ταινίες «On My Way to the Crusades, I Met a Girl Who» (1967) με τον Τόνυ Κέρτις, «The Girl with a Pistol» (1968) με τον Στάνλεϊ Μπέικερ, «The Bitch Wants Blood» (1969) με τον Μορίς Ρονέ και το «Help Me, My Love» (1969) με τον Αλμπέρτο Σόρντι. Εμφανίστηκε, επίσης, σε δύο φιλμ με την Κλαούντια Καρτινάλε, «The Immortal Bachelor» (1975) και «Blonde in Black Leather» (1975). Δύο μόνο φορές έπαιξε σε αγγλόφωνες ταινίες. Στο «Modesty Blaise» (1966) του Τζόζεφ Λόουζι με τον

Μικελάντζελο Αντονιόνι

Τέρενς Σταμπ και τον Ντερκ Μπόγκαρντ και στο «An Almost Perfect Affair» (1979) του Μάικλ Ρίτσι με τον Κιθ Καραντάν.

Ερμήνευσε συνολικά 47 χαρακτήρες, μίας μεγάλης γκάμας, παίζοντας σε καλές και... λιγότερες καλές ταινίες, μέχρι το 1989, όταν και αποτραβήχτηκε από τα κινηματογραφικά πλατό. Το 2002 έκανε την τελευταία δημόσια εμφάνισή της στην πρεμιέρα του θεατρικού μιούζικαλ «Notre-Dame de Paris», στο Παρίσι, ενώ είχαν αρχίσει να εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια της νόσου.

Το Διεθνές Φεστιβάλ της Βενετίας την είχε τιμήσει με τον «Χρυσό Λέοντα» για το σύνολο της καριέρας της, ενώ είχε λάβει και 9 βραβεία «Ντάβιντ Ντι Ντονατέλο» («David Di Donatello»), ως καλύτερη Ιταλίδα ηθοποιός, 11 ιταλικές «Χρυσές Σφαίρες» και μία «Αργυρή Άρκτο» στην Berlinale, ως καλύτερης ηθοποιού για την ταινία «Flirt» (1983), του Ρομπέρτο Ρούσο.

Οξυδερκής κριτική της αστικής τάξης

Το κινηματογραφικό έργο του Μικελάντζελο Αντονιόνι (29 Σεπτεμβρίου 1912 - 30 Ιουλίου 2007), χαρακτηρίζεται

από την ιδιαίτερη γραφή, καθώς και την καινοτόμα κινηματογραφική προσέγγιση του θέματος με το οποίο κάθε φορά καταπιανόταν. Ασπρόμαυρες -αρχικά- ταινίες, αργός ρυθμός, κινήσεις της κάμερας και πολυσήμαντα βλέμματα που συμπληρώνουν ή και αναπληρώνουν ακόμα, τον λόγο. Ο Αντονιόνι με λίγα λόγια, απαιτεί από τους θεατές εγρήγορση. Γι' αυτό και το κοινό αρχικά ξαφνιάστηκε από την διαφορετική και απαιτητική κινηματογραφική γραφή του, αλλά όσοι -ανεξάρτητα ηλικίας- δεν αντιμετώπιζαν τον κινηματογράφο απλά ως διασκέδαση, αλλά ως ψυχαγωγία, ενθουσιάστηκαν. Έτσι, απέκτησε τόσο διεθνώς, όσο και στην Ελλάδα, ένα φανατικό κοινό που τον ακολουθούσε ανυπομονώντας να δει κάθε νέα του κινηματογραφική δημιουργία.

Παράλληλα δηλαδή, με τον «εμπορικό» ελληνικό κινηματογράφο των δεκαετιών του '60 και του '70 που γέμιζε τις τότε κινηματογραφικές αίθουσες, με τα «μυστικά» της Βουγιουκλάκη που τα έλεγε σε όλους, τον λαϊκό αγωνιστή Ξανθόπουλο και τα δάκρυα της Βούρτση, υπήρχε κι ένα «άλλο» κοινό, που έδινε κάθε φορά το παρόν, όπως παραδείγματος χάριν, στις κινηματογραφικές

γειτονίες της Πλατείας Αμερικής και ευρύτερα της Λεωφόρου Πατησίων, καθώς και εκείνων της Οδού Ακαδημίας στο κέντρο της Αθήνας. Με χούντα και χωρίς...

Ιδεολογικά στον χώρο της Αριστεράς, ο Αντονιόνι ήταν ένα «παιδί της εποχής του». Οι ταινίες του έχουν ως αφετηρία μια Ιταλία κατεστραμμένη, που προσπαθεί να ορθοποδήσει από τις καταστροφές δύο Παγκοσμίων Πολέμων, ενώ παλεύει ν' απεγκλωβιστεί κι από τον φασισμό. Έτσι η οικονομική κρίση και ο αγώνας της πλειοψηφίας του κόσμου για επιβίωση, είναι θέματα που συναντάμε στα πρώτα του έργα, πριν περάσει σε

πιο ταξικά μηνύματα και αισθητικές καλλιτεχνικές αναζητήσεις. Εστιάζοντας πάντα στις πολύπλοκες ανθρώπινες σχέσεις, η τεχνολογία, η οικολογία, η αλλοτρίωση, η διαφθορά, η συλλογική και ατομική ευθύνη, καθώς και η θέση της γυναίκας στη σύγχρονη κοινωνία είναι ζητήματα που δεν θα τα εγκαταλείψει ποτέ. Άλλωστε κινηματικά, οι δεκαετίες του '60 και του '70 με τους αγώνες «των από τα κάτω» σε όλον τον κόσμο για ανεξαρτησία, ελευθερία, δημοκρατία, ισότητα, δικαιώματα, καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, ενάντια στον πόλεμο, τις ρατσιστικές διακρίσεις και τις δικτατορίες -όπου αυτές υπήρχαν- προσέφεραν σε δημιουργούς σαν τον Αντονιόνι, την υψηλή εκείνη στάθμη νερού, προκειμένου οι ίδιοι να κολυμπάνε ελεύθερα σαν τα ψάρια.

Μια παρτίδα σκάκι

Μέσα από την προσωπική του κινηματογραφική γραφή, μαζί με τους Φεντερίκο Φελίνι και Πιέρ Πάολο Παζολίνι, οδηγούν ουσιαστικά τον ιταλικό κινηματογράφο στην εποχή που διαδέχεται τον «Ιταλικό Νεορεαλισμό» των δεκαετιών του '40 και του '50. Από την πρώτη κιόλας μεγάλου μήκους ταινία του, το «Χρονικό μιας Αγάπης» (1950), αποδεικνύει ότι έχει το ταλέντο ενός σπάνιου καλλιτέχνη. Αντίθετα από τους περισσότερους συναδέλφους του, ο Αντονιόνι δεν διστάζει να αφηγηθεί τις ιστορίες του και όσα τον απασχολούνε, μέσα από σπουδαίους γυναικείους χαρακτήρες. Όπως έλεγε χαρακτηριστικά ο ίδιος: *«Μέσα από τη γυναικεία ψυχολογία και ευαισθησία, τα προβλήματα βγαίνουν πιο άμεσα, πιο δραστικά και άρα καλύτερα».*

«Η Κραυγή» είναι το πρώτο σπουδαίο δείγμα γραφής, που δείχνει το τι θ' ακολουθήσει. Ο πυρήνας της ταινίας είναι η κατάρρευση των βεβαιοτήτων μέσα στον καπιταλισμό, πάνω στις οποίες ο καθένας μας αποφασίζει να χτίσει τη ζωή του. Κι ακολουθεί η «Τριλογία της Αποξένωσης», μια από τις σημαντικότερες τριλογίες στην ιστορία του κινη-

ματογράφου, που απαρτίζεται από τις ταινίες: «Η Περιπέτεια» (1960), «Η Νύχτα» (1961) και «Η Εκλειψη» (1962). Σχεδόν προφητικά, ο Αντονιόνι κατέδειξε την ανθρώπινη αγωνία και τους περιορισμούς που θέτει το αστικό και βιομηχανικό περιβάλλον των σύγχρονων μεγαλουπόλεων, προσπαθώντας να επισημάνει και να αναλύσει την «αρρώστια των συναισθημάτων», τις φοβίες και τις αγωνίες που κατατρέχουν τον σύγχρονο άνθρωπο. Το 1960 στο Φεστιβάλ των Καννών, η «Η Περιπέτεια» απέσπασε το Βραβείο της Επιτροπής και την επόμενη χρονιά, 70 κριτικοί από όλο τον κόσμο την έθεσαν υποψήφια ως τη δεύτερη καλύτερη ταινία που έγινε ποτέ μετά τον «Πολίτη Κέιν» (1941) του Όρσον Γουέλς. Με ολοκληρή την τριλογία, να υπηρετείται από εξαιρετικούς ηθοποιούς (Μόνικα Βίτι, Μαρτσέλο Μαστρογιάνι, Ζαν Μορό, Αλαίν Ντελόν).

Ανήσυχο πνεύμα ο Αντονιόνι δεν επαναπαύεται στις δάφνες που του χάρισε η σπουδαία τριλογία του, αλλά συνεχίζοντας με την «Μούσα» του Μόνικα Βίτι, ξαποσταίνει για λίγο και μετά ξεκινά το μεγάλο του πείραμα: Το γύρισμα της πρώτης του έγχρωμης ταινίας η «Κόκκινη Έρημος» (1964). Πρωταγωνιστές της ταινίας είναι η Μόνικα Βίτι κι ο Ρίτσαρντ Χάρις, ενώ το σενάριο έγραψαν ο ίδιος ο Αντονιόνι μαζί με το μόνιμο συνεργάτη του Τονίνο Γκουέρα. Με την αρωγή και της εξαιρετικής φωτογραφίας του Κάρλο Ντι Πάλμα, η ταινία απέσπασε τον «Χρυσό Λέοντα» στο Διεθνές Φεστιβάλ της Βενετίας.

Ο Αντονιόνι είναι από τους λίγους καταξιωμένους δημιουργούς, το έργο του οποίου παραμένει ιδιαίτερα δημοφιλές, στους νέους ανθρώπους σε κάθε εποχή. Οι ταινίες του προβάλλονται συχνά πυκνά σε αφιερώματα σ' όλο τον κόσμο. Ειδικότερα, οι πιο πρόσφατες δημιουργίες του «Blow-Up» (1966), «Zabriskie Point» (1970) και «The Passenger» («Επάγγελμα Ρεπόρτερ») (1975). Τρεις ταινίες γυρισμένες στα αγγλικά, γεγονός που μοιραία βοήθησε στην ευρύ-

τερη αποδοχή τους από το παγκόσμιο κοινό. Η ταινία «Zabriskie Point», είναι και η μοναδική του, που γυρίστηκε στις ΗΠΑ, μ' ένα σχεδόν ντοκιμαντερίστικο χαρακτήρα, όπου με την μουσική των Rolling Stones, Grateful Dead, The Youngbloods, The Kaleidoscope, Jerry Garcia, Patti Page και Pink Floyd, καταθέτει την προσωπική του ματιά για τα όσα διαδραματιζόντουσαν την παραγμένη δεκαετία του '60 στην Αμερική. Την εξέγερση της αμερικανικής νεολαίας, τον εφιάλτη της καταναλωτικής κοινωνίας, αλλά και την μαγεία ενός road trip στην ενδοχώρα της.

Κατά τη διάρκεια της καριέρας του, ο Αντονιόνι δημιούργησε συνολικά 16 ταινίες μεγάλου μήκους, 15 μικρού μήκους και απέσπασε πάνω από 150 βραβεία. Το τελευταίο, το Όσκαρ για το σύνολο της κινηματογραφικής του καριέρας (1995), ήρθε απλά να επιβεβαιώσει ότι οι ταινίες του είχαν καταφέρει να υπερβούν τα εθνικά σύνορα της χώρας του, μ' ένα κοινό σ' όλο τον κόσμο να ταυτίζεται μαζί τους. ■

Σημειώσεις

1. «Στη συγκέντρωση (της ΕΦΕΕ)»: Τραγούδι του Διονύση Σαββόπουλου από το άλμπουμ «Δέκα χρόνια Κομμούνια» (1975)
2. Τμήμα του επίσημου προγράμματος του Κινηματογραφικού Φεστιβάλ των Καννών με δικό του βραβείο.
3. «Veni, Vidi, Vici» («Ηλθον, Είδον, Ενίκησα»): Λακωνική ρήση του Ιούλιου Καίσαρα, με την οποία ανήγγειλε προς τη ρωμαϊκή Σύγκλητο τη νίκη του το 47 π.Χ. εναντίον του βασιλιά του Πόντου Φαρνάκη Β' στη μάχη της πόλης Ζήλα στη βόρεια Μ. Ασία. Η φράση χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε σε γρήγορη και εύκολη επιτυχία.
4. «The Thin Red Line» («Η Λεπτή Κόκκινη Γραμμή»): Αγγλική έκφραση που προέκυψε κατά την Μάχη της Μπαλκλάββα (25 Οκτωβρίου 1854), στον Κριμαϊκό Πόλεμο.

Πηγές
Αθηνάϊκο-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων
Flix.gr: <https://flix.gr/articles/tribute-may-1968-cannes-film-festival.html>
«Μικελάντζελο Αντονιόνι: Επάγγελμα Σκηνοθέτης». Εκδόσεις «Το Μέλλον», 2019

Βιβλιοκριτική

Η Ελληνική Επανάσταση

Mark Mazower

564 σελίδες, 37€

Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Το νέο βιβλίο του Μ. Mazower για την Ελληνική Επανάσταση έχει κερδίσει πλατιά δημοσιότητα και πολλούς επαίνους. Η μελέτη του είναι «διεισδυτική ερμηνευτικά, γοητευτική αφηγηματικά», «δε χαρίζεται στους εθνικούς μύθους», προσφέρει «μια καινούργια ενδιαφέρονσα οπτική» για το 1821, είναι μερικοί από αυτούς.

Όντως, το βιβλίο είναι «γοητευτικό» αφηγηματικά. Διαβάζοντάς το, μεταφερόμαστε αβίαστα από τα πεδία των μαχών της Επανάστασης στα «σαλόνια» του φιλελληνισμού της Ευρώπης και της Αμερικής, στους «διαδρόμους» της διπλωματίας των Μεγάλων Δυνάμεων ή στα παλάτια του Αλή Πασά και Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου. Οι γενικεύσεις υπάρχουν, αλλά εκφράζονται μέσα από αδρές προσωπογραφίες, επεισόδια και στιγμιότυπα.

Για παράδειγμα, το εισαγωγικό κεφάλαιο με το χαρακτηριστικό τίτλο Περὶ Ἑλλήνων Τούρκων και Ηρώων ξεκινάει από ένα αναπάντεχο, για ιστορία της Επανάστασης, τόπο: την Ερμούπολη της Σύρου. Όπως εξηγεί ο συγγραφέας, το 1821 Ερμούπολη δεν υπήρχε. Την ίδρυσαν ουσιαστικά οι πρόσφυγες που ήρθαν στο νησί μετά την καταστροφή της Χίου. Η Σύρος δεν έχει να επιδείξει ηρωικές πράξεις. Αλλά το νησί, και η Ερμούπολη συγκεκριμένα, με τα ναυπηγεία, το εμπόριο και την «αστική κουλτούρα» της συμβόλιζε τις κοινωνικές αλλαγές που έφερε η Επανάσταση. Όπως αναφέρει Mazower «ο ελληνικός

ξεσηκωμός του 1821 ήρθε προς το τέλος μιας πενηνταετίας επαναστάσεων» και «οι λέξεις-κλειδιά» της νέας τάξης πραγμάτων που επέβαλε «δεν ήταν η δυναστική νομμότητα αλλά το έθνος, η θρησκευτική πίστη, ο καπιταλισμός και η συνταγματική εκπροσώπηση».

Το βιβλίο του Mazower από μια άποψη επισφραγίζει τη παραδοχή που κυριάρχησε τη περασμένη χρονιά στα αφιερώματα και τις εκδόσεις για τα 200 χρόνια από το 1821. Ότι δηλαδή το 1821 ανήκει στην «εποχή των επαναστάσεων» (ο τίτλος του βιβλίου του βρετανού μαρξιστή ιστορικού Έρικ Χόμπσμπομ) του 18ου και 19ου αιώνα που άνοιξαν τον δρόμο για τη κυριαρχία του καπιταλισμού σε όλο τον κόσμο. Πάλι σε μια επίδειξη της ικανότητάς του να μεταδίδει σύνθετες έννοιες με ένα στιγμιότυπο, Mazower γράφει ότι ένα από τα πυροβολεία στα τείχη του Μεσολογγίου είχε το όνομα του Βενιαμίν Φραγκλίνου και ένα άλλο του Πολωνού επαναστάτη Ταντέους Κοστούσκο που «έδειχναν ότι οι Έλληνες θεωρούσαν ότι συμμετείχαν σε ένα ενιαίο αγώνα για την ελευθερία, που εκτεινόταν από την αμερικανική ήπειρο μέχρι την Πολωνία».

Γιατί η Ελληνική Επανάσταση έφερε αυτές τις αλλαγές; Οι μαρξιστές ιστορικοί έχουν δώσει μια απάντηση. Στα τέλη του 18ου αιώνα και αρχές του 19ου είχε διαμορφωθεί μια αστική τάξη που διεκδίκησε το δικό της κράτος σε σύγκρουση με τις απαρχαιωμένες φεουδαρχικές δομές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αυτή ήταν η μεγάλη συμβολή του Γ. Κορδάτου με την Κοινωνική Σημασία της Ελληνικής Επανάστασης που δημοσιεύτηκε το 1924.

Χωρίς την ύπαρξη αυτής της αστικής τάξης, τους πολιτικούς και ιδεολο-

γικούς εκπροσώπους της ούτε οι κοτζαμπάσηδες ούτε οι αγρότες ήταν σε θέση να συγκρουστούν νικηφόρα με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Όμως, αυτή η διαδικασία της βίαιης σύγκρουσης σε μια παλιά κοινωνία που εγκυμονεί μια νέα -για να θυμηθούμε τη φράση του Μαρξ στο Κεφάλαιο- είναι απύσχα από τη προβληματική και τη διήγηση του συγγραφέα. Έτσι μένουμε με κάποιους πρωταγωνιστές, όπως ο Μαυροκορδάτος, που είχαν απορροφήσει το συνταγματισμό της Δύσης αλλά τον προσαρμόσαν στις «προνεωτερικές» ελληνικές συνθήκες ή με το ρεαλισμό του Καποδίστρια.

Όμως με αυτόν τον τρόπο χάνονται οι ιδεολογικές διεργασίες, τα πολιτικά διλήμματα και οι συγκρούσεις που προετοίμασαν το 1821. Αυτό οδηγεί τον συγγραφέα σε κάποια σημεία να φτάνει επικίνδυνα κοντά σε χοντροκομμένους εθνικούς μύθους, όπως όταν γράφει στην αρχή του βιβλίου ότι: «Η Φιλική ήταν εμβλαπτισμένη στον κόσμο της Ορθοδοξίας και αναφερόταν στα προφητικά και εσχατολογικά κείμενα που

κυκλοφορούσαν μεταξύ των πιστών, προλέγοντας τον επερχόμενο κοσμογονικό αγώνα ενάντια στις δυνάμεις του Αντίχριστου και τον τελικό θρίαμβο του χριστιανισμού επί του ισλάμ».

Εκεί που γράφει για την εκτέλεση του πατριάρχη Γρηγορίου Ε' τον περιγράφει ως: «...ο πατριάρχης που είχε κρατήσει για τον εαυτό του τις αμφιβολίες του για τη Φιλική Εταιρεία». Μιλάμε για τον ίδιο Πατριάρχη που είχε αφορίσει το Ρήγα Φεραίο και για τον οποίον ο Κοραής έγραφε μόλις έμαθε τα νέα της εκτέλεσής του: «Ω τον ηλίθιον Σουλτάνον! Τους φίλους του σφάζει».

Ο Mazower είναι πολύ καλός ιστορικός για να αγνοεί εντελώς τις κοινωνικές αντιθέσεις και ανατροπές που έφερε η Επανάσταση. Θυμίζει ότι ο Αλ. Υψηλάντης δεν υποσχέθηκε τη γη στους αγρότες του Μολδαβίας με παρέμβαση των «συμβούλων» του, αναφέρεται στο μίσος των αγροτών-πολεμιστών για τους κοτζαμπάσηδες, που έσπευσε να καταλαγιάσει ο Κολοκοτρώνης. Γράφει ότι η επανάσταση στη Σάμο πήρε διαστάσεις «σχεδόν ταξικού πολέμου» και θυμίζει την «απεργία» των Υδραίων ναυτών παραμονές της έλευσης του αιγυπτιακού στόλου. Αλλά όλα αυτά είναι κυριολεκτικά παρενθετικές φράσεις.

Η αιχμή της προσοχής του συγγραφέα είναι στραμμένη αλλού. Το δεύτερο, και μεγαλύτερο, μέρος του βιβλίου έχει τίτλο Διεθνείς Επεμβάσεις. Και εδώ υπάρχει ένα πλούτος από πληροφορίες και εικόνες. Από το μίγμα τυχοδιωκτών και ρομαντικών που στελέχωσαν το Φιλελληνικό Κομιτάτο του Λονδίνου μέχρι τις όπερες του Ροσίνι και από κει στις περιπέτειες των φιλελλήνων που ήρθαν να πολεμήσουν στην Ελλάδα μέχρι τη ναυμαχία του Ναβαρίνου.

Αυτό που λέει στην ουσία ο συγγραφέας είναι ότι η Επανάσταση είχε εξαπληθεί, είχε ηττηθεί στρατιωτικά και σώθηκε χάρη στην επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων που αναγκάστηκαν να το κάνουν κάτω από την πίεση της φιλελεύθερης «κοινής γνώμης». Αυτή η

εκτίμηση είναι λάθος και ως προς τα δυο σκέλη της. Η επανάσταση δεν είχε ξεψυχήσει στρατιωτικά, αντίθετα μπορούσε να αντλεί δυνάμεις και να δίνει μάχες. Οι κοινωνικές ανατροπές που είχε φέρει, το γεγονός ότι είχε κάνει τους χριστιανούς ραγιάδες έλληνες πολίτες, έδινε στην ηγεσία της τη δυνατότητα να αντλεί πολεμιστές και πόρους.

Το φιλελληνικό κίνημα ήταν υπαρκτό έπαιξε ρόλο. Αλλά οι επεμβάσεις της Βρετανίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας είχαν κίνητρο τα συμφέροντά τους. Συγκεκριμένα, να έχουν λόγο στην επίλυση του ελληνικού ζητήματος για να εμποδίσουν η μια την άλλη να δρέψει τα οφέλη εις βάρος του Σουλτάνου.

Σε ένα σημείο ο Mazower αναφέρεται σε μια από τις προτάσεις που έκανε ο Καποδίστριας με τα εξής λόγια: «η ιδέα της δικαιολόγησης μιας πιθανής επέμβασης... για ανθρωπιστικούς λόγους εμφανιζόταν μάλλον για πρώτη φορά στις διεθνείς σχέσεις». Έχουμε πείρα «ανθρωπιστικών επεμβάσεων» στη σημερινή εποχή: οι ΝΑΤΟικοί βομβαρδισμοί της Σερβίας το 1999, ο πόλεμος και η κατοχή του Αφγανιστάν το 2002, ο πόλεμος και η κατοχή του Ιράκ είναι κάποια παραδείγματα. Και είναι σοβαρό πρόβλημα να χρησιμοποιείται η Ελληνική Επανάσταση ως προάγγελος τέτοιων «φωτισμένων» επεμβάσεων της Δύσης.

Το βιβλίο του Mazower παρουσιάστηκε με κάθε επισημότητα στο Πολεμικό Μουσείο με την παρουσία της προέδρου της Δημοκρατίας και με τον Μητσοστάκη, μέσω βιντεοσκοπημένου μηνύματος, να το εξυμνεί ως «τομή στην επίπονη προσπάθειά μας για εθνική αυτογνωσία» και να το επαινεί για την αντικειμενικότητά του πέρα από «πολιτικές σκοπιμότητες». Αυτοί οι έπαινοι δεν πρέπει να μας αποτρέψουν από το διάβασμα αυτού του βιβλίου. Όμως, χρειάζεται να ψάξουμε αλλού, στο μαρξιστική κληρονομιά, για να βρούμε το αληθινό 1821.

Λεάνδρος Μπόλαρης

50 χρόνια αγώνες για την Επανάσταση και τον Σοσιαλισμό

Συλλογικό

436 σελίδες, 18€

Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Το βιβλίο που κυκλοφόρησε από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο "50 χρόνια αγώνες για την επανάσταση και το σοσιαλισμό" δεν είναι απλά μια επετειακή έκδοση αφιερωμένη στα 50 χρόνια του ΣΕΚ.

Το περιεχόμενο του βιβλίου είναι όλη η διαδρομή του τελευταίου μισού αιώνα. Όλοι οι αγώνες και οι κρίσιμες καμπές της ταξικής πάλης στην Ελλάδα, από τα χρόνια της δικτατορίας μέχρι σήμερα, τα πάνω και τα κάτω του κινήματος, όλες οι κρίσιμες πολιτικές επιλογές και οι παρεμβάσεις τόσο στο επίπεδο της θεωρίας όσο και της πράξης, για το χτίσιμο της επαναστατικής αριστεράς στην Ελλάδα. "Πριν από πενήντα χρόνια, τον Οκτώβρη του 1971 μια μικρή ομάδα επαναστατών ξεκινούσε την Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση (ΟΣΕ), από την οποία προέρχεται το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα (ΣΕΚ). Πρόκειται για μια μεγάλη διαδρομή που καλύπτει περίπου το μισό από τον αιώνα και πλέον που έχει περάσει από τη νικηφόρα εργατική επανάσταση στη Ρωσία το 1917 και την ίδρυση του ΣΕΚΕ στην Ελλάδα. Μια διαδρομή γεμάτη αγώνες, κρίσιμες καμπές και δύσκολες επιλογές, πάντα κάτω από τη σημαία της επανάστασης και του Σοσιαλισμού" ξεκινάει το εισαγωγικό κείμενο του Πάνου Γκαργκάνα στο βιβλίο. Ένα συναρπαστικό και ευανάγνωστο βιβλίο από την άποψη της ζωντάνιας του, καθώς περιγράφει όλες τις μεγάλες στιγμές του κινήματος. Ταυτόχρονα ένα πολύτιμο βιβλίο για τους αγωνιστές και τις αγωνίστριες του σήμερα, διότι υπάρχει μια συνδετική ουσία που το διαπερνά: οι βασικές επιλογές, τα αγκωνάρια της επαναστατικής παράδοσης στην οποία στηρίζεται το ΣΕΚ.

Στο βιβλίο υπάρχει ένα ιστορικό ντοκουμέντο, το κείμενο που κυκλοφόρη-

σε η ΟΣΕ αμέσως μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου με τίτλο “Η λαϊκή εξέγερση του Νοέμβρη-Ξεκίνημα επαναστατικών αγώνων για το μαζικό κίνημα.” Υπάρχει επίσης περιγραφή της έκρηξης του κινήματος της Μεταπολίτευσης στο άρθρο του περιοδικού “Σοσιαλιστική Επανάσταση” το Σεπτέμβριο του 1975. Γράφει: “Οργανώνουν εράνους για τη συμπαραστάση στους απεργούς της Τριαντέξ σ’ όλα αυτά τα εργοστάσια καθώς και στις εργατικές πολυκατοικίες. Μαζεύονται αρκετά χρήματα, που στηρίζουν στη συνέχεια τους απεργούς, αλλά το σπουδαιότερο είναι πως συζητιέται η απεργία στα γύρω εργοστάσια. Υπάρχουν παραδείγματα που εργοδότης γειτονικού εργοστασίου μάζεψε τους εργάτες και τους υποσχέθηκε αυξήσεις για να μην επεκταθεί η επιδημία της Τριαντέξ και σ’ αυτόν”.

Στις σελίδες του βιβλίου θα βρείτε την συγκλονιστική απεργία των λεωφορείων της ΕΑΣ που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο να πέσει η κυβέρνηση του πατέρα Μητσotάκη, τη δίκη των “5 της ΟΣΕ” και τη διεθνιστική πάλη ενάντια στον εθνικισμό το 1992-93. Περιλαμβάνει τις συνταρακτικές διαδηλώσεις του αντικαπιταλιστικού κινήματος στην Πράγα και τη Γένοβα στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα και την παγκόσμια υπερδύναμη, το αντιπολεμικό κίνημα που εμφανίστηκε το 2003. Τους φοβερούς αγώνες και τις πανεργατικές απεργίες ενάντια στα μνημόνια και τις αντιφα-

σοιστικές κι αντιρατσιστικές κινητοποιήσεις που φτάσανε να βάλουν τους δολοφόνους νεοναζί της Χ.Α στη φυλακή.

Ταυτόχρονα όμως είναι ένα βιβλίο για το παρόν και το μέλλον, γιατί απαντά στα κρίσιμα ζητήματα της στρατηγικής. Ξεκινώντας από την πρώτη και βασική επιλογή, ότι είμαστε με την επανάσταση. Είναι μια αταλάντευτη επιλογή του ΣΕΚ στο δίλημμα “μεταρρύθμιση ή επανάσταση” που έβαλε η Ρόζα Λούξεμπουργκ στις αρχές του περασμένου αιώνα. Είναι ένα συγκεκριμένο δίλημμα, ειδικά σήμερα που κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι ο καπιταλισμός είναι σε μια βαθιά και πολύπλευρη κρίση που γεννάει πανδημίες και περιβαλλοντική καταστροφή. “Όμως ξανά και ξανά αποδείχθηκε ότι το κράτος δεν είναι κρεμμύδι για να το ξεφλουδίζεις λίγο-λίγο, ούτε ο καπιταλισμός είναι μια τίγρη που μπορεί να δαμαστεί κόβοντας ένα-ένα τα νύχια της” γράφει χαρακτηριστικά ο Πάνος Γκαργκάνας στο κείμενο “Οι αντινομίες του ρεφορμισμού”.

Η δεύτερη επιλογή είναι η κεντρικότητα της εργατικής τάξης. Η εργατική τάξη είναι η δύναμη που μπορεί και να τσακίσει τις επιθέσεις του Μητσotάκη και να φτάσει η ίδια να απελευθερώσει τον εαυτό της και ολόκληρη την κοινωνία ανατρέποντας με επανάσταση τον καπιταλισμό. Το ΣΕΚ έχει δώσει και μέσα στην Αριστερά τη μάχη για το ότι η εργατική τάξη είναι αυτή η κοινωνική δύναμη. Από τη χούντα μέχρι σήμερα οι θεωρίες για την εξαφάνισή της διαψεύδονται συνεχώς από την ίδια τη δράση αυτής της τάξης. Από τις απεργίες της e-food και της Cosco, ως τους εργαζόμενους στα νοσοκομεία και τους εργάτες στην Καβάλα, και από την απεργιακή 8 Μάρτη ενάντια στην κυβέρνηση και τους πλούσιους εκ-βιαστές η δύναμη της τάξης είναι αυτή που στριμώχνει συνέχεια και βαθθάνει την κρίση της κυβέρνησης Μητσotάκη.

Η τρίτη βασική επιλογή που περιλαμβάνει το βιβλίο είναι η επιμονή στο Σοσιαλισμό από τα κάτω. Η αντίληψη ότι ο σοσιαλισμός δεν θα έρθει ούτε ψηφίζοντας μια σοσιαλδημοκρατική κυ-

βέρνηση, ούτε όμως μέσα από γραφειοκρατίες σαν τη σταλινική. Η θεωρία του κρατικού καπιταλισμού απαντούσε στο πώς χάθηκε η Ρώσικη επανάσταση, αλλά παράλληλα ήταν ένα εργαλείο που βοήθησε το ΣΕΚ να μην πέσει στην παγίδα της ηττοπάθειας που επικρατούσε στην Αριστερά με την κατάρρευση αυτών των καθεστώτων. Έχοντας την ανάλυση του κρατικού καπιταλισμού λέγαμε πως η αυτή η κρίση θα περάσει από την Ανατολή στη Δύση. “Πολλές θεωρίες έχουν διατυπωθεί στην αριστερά για τη φύση των καθεστώτων στην Αν. Ευρώπη και τις αιτίες που οδήγησαν στην κατάρρευσή τους. Όμως όλες μοιράζονται την αδυναμία να εξηγήσουν πώς από τις επιτυχίες φτάσανε στην κρίση... Η θεωρία του κρατικού καπιταλισμού είναι η μόνη που μπορεί να ερμηνεύσει αυτή τη διαδρομή. Εκφράζει με τον καλύτερο τρόπο την ουσία αυτών των καθεστώτων. Το χαρακτηριστικό που ξεχωρίζει τον καπιταλισμό από όλες τις προηγούμενες εκμεταλλευτικές κοινωνίες είναι η ανταγωνιστική συσσώρευση κεφαλαίου που οδηγεί σε ιλιγγιώδεις ανθήσεις και καταστροφικές κρίσεις” γράφει ο Λέανδρος Μπόλαρης στο κείμενο με τίτλο “Καθεστώτα κρατικού καπιταλισμού”.

Αξίζει να γίνει αναφορά και στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου, στους χαιρετισμούς για τα 50 χρόνια ΣΕΚ που στάλθηκαν από δεκάδες αγωνιστές και αγωνίστριες από όλο το φάσμα της Αριστεράς, με τους οποίους το ΣΕΚ συνεργάστηκε μέσα σε αυτή τη μεγάλη και γεμάτη στροφές και διλήμματα πορεία. Αξίζει να διαβαστεί αυτό το βιβλίο από όλους όσους δίνουν τη μάχη με το Μητσotάκη και αυτό το βάρβαρο σύστημα για να γεμίσουν με έμπνευση και επιχειρήματα για τους αγώνες που έχουμε μπροστά μας.

Λίλιαν Μπουρίτη

Η νοσταλγία του Βαλέριαν Βρούμπελ. Ένα παιδί στο ναζιστικό δικαστήριο 1941-42

Christoph Schminck-Gustavus

264 σελίδες, 14€

Εκδόσεις Ισνάφι

Οι εξιστορήσεις της ναζιστικής θηριωδίας δεν αφορούν απλώς γεγονότα ενός μακρινού παρελθόντος. Λειτουργούν και ως προειδοποίηση: ό,τι συνέβη μπορεί να ξανασυνβεί. Το βιβλίο του Χριστόφορου Σμινκ-Γκουστάβους, που επιμελήθηκαν με μεράκι οι εκδόσεις Ισνάφι, καταφέρνει να μας μιλήσει για πολλές πτυχές του ναζιστικού φαινομένου. Ο συγγραφέας είναι ομότιμος καθηγητής Ιστορίας του Δικαίου, που έζησε πολλά χρόνια στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Πολωνία ερευνώντας τα εγκλήματα των ναζί και την ασυλία τους στη μεταπολεμική (Δυτική) Γερμανία.

Η ιστορία του Βαλέριαν Βρούμπελ, που περιγράφεται στο βιβλίο, είναι η ιστορία ενός παιδιού από την Πολωνία που είχε την ατυχία να μπει στην εφηβεία ενώ η ανθρωπότητα βυθιζόταν στην αιματοχυσία του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Μετά την εισβολή των ναζί στη χώρα και την καταστροφή του χωριού του, ο 16χρονος Βαλέριαν έκανε «εθελοντικά» τα χαρτιά του για εργασία στη Γερμανία, ελπίζοντας ότι έτσι θα μπορούσε να ενισχύσει οικονομικά την φτωχή οικογένειά του. Όπως γράφει χαρακτηριστικά ο συγγραφέας, «η περίπτωση του Βαλέ-

ριαν αποκαλύπτει αυτό που κρύβεται πίσω από τους ανώνυμους αριθμούς που συναντούμε στα αρχεία και στα βιβλία της ιστορίας: περισσότεροι από εφτά εκατομμύρια αλλοδαποί της κατεχόμενης Ευρώπης μεταφέρθηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου στη Γερμανία για να στελεχώσουν την παραγωγή σε καιρό πολέμου [...] αντικείμενα εκμετάλλευσης χωρίς δικαιώματα, θύματα του ρατσιστικού τρόμου».

Σύντομα η ζωή του εκεί έγινε αφόρητη και ο Βαλέριαν έβαλε φωτιά στον αγρό του αγροκτήματος στο οποίο δούλευε με την ελπίδα να τον αφήσουν να επιστρέψει στο σπίτι του. Αντί για αυτό, το καθεστώς τον έκλεισε σε στρατόπεδο ως «σαμποτέρ», τον οδήγησε σε δίκη για «εμπρησμό οικίας με πρόθεση να κάμψει την αντιστασιακή διάθεση του γερμανικού λαού» και τον καταδίκασε σε θάνατο. Ο υπουργός Δικαιοσύνης απέρριψε την αίτηση χάριτος του Βαλέριαν αποφασίζοντας «να αφήσει τη δικαιοσύνη να ολοκληρώσει το έργο της». Λίγο αργότερα ο Βαλέριαν οδηγήθηκε στη γκιλοτίνα.

Ο συγγραφέας ακολούθησε βήμα-βήμα τα χνάρια της διαδρομής του Βρούμπελ μέχρι να καταφέρει να ενώσει τα κομμάτια του παζλ. Εκείνο που δυσκόλεψε περισσότερο από οτιδήποτε άλλο την έρευνά του δεν ήταν το πέρασμα του χρόνου αλλά η απροθυμία των αρχών. Δεν επρόκειτο για γραφειοκρατική δυσκινησία αλλά για συνειδητή επιλογή. Η αποναζιστικοποίηση στη μεταπολεμική Γερμανία δεν έγινε ποτέ. Μετά από τις δίκες της Νυρεμβέργης κι ένα σύντομο διάστημα ταλάντευσης των Συμμάχων, η τύχη της καθορίστηκε από την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου. Οι μεγάλες δυνάμεις της Δύσης εγκατέλειψαν τις διαδικασίες έρευνας και απόδοσης ευθυνών για τα ναζιστικά εγκλήματα και προσανατολίστηκαν στις ανάγκες αντιπαράθεσης με τον νέο εχθρό, το ανατολικό μπλοκ.

Ακόμα πιο απρόθυμες να προχωρήσουν στην αποναζιστικοποίηση ήταν οι χριστιανοδημοκρατικές κυβερνήσεις που βρέθηκαν στο τιμόνι της χώρας από το 1949 ως το 1966 και σταμάτησαν τις δίξεις ή έδωσαν τέλος στις έρευνες επιβάλλοντας αστεία πρόστιμα. Η άρχουσα τάξη της Γερμανίας, που είχε δώσει αποφασιστική βοήθεια στον Χίτλερ το 1933 για να ανέβει στην εξουσία και να εξουδετερώσει τον «κόκκινο κίνδυνο», δεν έχασε τα προνόμιά της. Παράλληλα, ο κρατι-

κός μηχανισμός της ναζιστικής περιόδου διατηρήθηκε ουσιαστικά ανέπαφος. Από τις δικαστικές αρχές ως την αστυνομία, οι δήμιοι έμειναν στις θέσεις τους και συνέχισαν τις καριέρες τους. Ταυτόχρονα, ακόμα και η ιστορική έρευνα των εγκλημάτων τους εμποδίστηκε υπό τον μανδύα της... προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Οι δικαστές που καταδίκασαν σε θάνατο τον Βρούμπελ –και μάλιστα παρότι αναγνώρισαν ότι ήταν ανήλικος και με νοητική στέρωση– τους μέχρι που βγήκαν στη σύνταξη και φυσικά δεν έδειξαν καμία μεταμέλεια.

Το βιβλίο μας φέρνει στο μυαλό και τις συνάψεις εκείνης της ιστορίας με σημαντικές καταστάσεις, ακόμα και στη δική μας χώρα. Αλήθεια, πόσο διαφέρει ο εμπρησμός του αγρόφυλα από τον εμπρησμό της Μόριας; Ήταν ο Βαλέριαν «πρόσφυγας» ή «μετανάστης»; Όπως παρατηρεί ο Θανάσης Καμπαγιάννης στο επίμετρο του βιβλίου, «στα χωράφια και τα θερμοκήπια της ελληνικής επαρχίας όπου εργάζονται χιλιάδες μετανάστες εργάτες σε μια γκριζά ζώνη μεταξύ δικής τους βούλησης και βίαιου καταναγκασμού, αλλά και στα σύνορα του Έβρου και των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, εκεί που στήνονται στρατόπεδα συγκέντρωσης περιττών ζώων, ζουν και αναπνέουν οι σύγχρονοι Βαλέριαν Βρούμπελ».

Συνολικά, η ιστορία του Βαλέριαν Βρούμπελ αποτυπώνει αλήθειες για τις οποίες έχουν γραφτεί αναλύσεις χιλιάδων σελίδων. Η πρώτη είναι η ιδιαιτερότητα της ναζιστικής θηριωδίας που (ας μην το ξεχνάμε ποτέ) έφτασε στο μεγαλύτερο και μη συγκρινόμενο με οποιοδήποτε άλλο έγκλημα στην ιστορία της ανθρωπότητας, το Ολοκαύτωμα. Στην περίπτωση του Βαλέριαν, οι ναζί παραμέρισαν ακόμα και τις πιο στοιχειώδεις φιλελεύθερες εγγυήσεις του νομικού συστήματος, καταδικάζοντάς τον με βάση ένα νόμο που δεν είχε καν εκδοθεί όταν έκανε το «έγκλημά» του. Η δεύτερη ότι ο κρατικός μηχανισμός στον οποίο στηρίχτηκαν ήταν ο ίδιος με εκείνον της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης και παρέμεινε ο ίδιος και μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο: η «συνέχεια του κράτους» μεταξύ των διαφόρων περιόδων δεν σημαίνει προφανώς την ταύτιση του ναζιστικού κράτους με το φιλελεύθερο, επιβεβαιώνει όμως ότι και τα δύο αποτελούν μορφές αστικής κυριαρχίας.

Μπάμπης Κουρουνδής